

Abô Mavi atu ba Matyu hato

Abô môḡ

Matyu hato kapyâ êntêk. Ma anêḡ athêḡ yaḡ nena Livai. Yani ma anyô Israeḡ te. Yani hadum ku hawa takis haviḡ Lom vêm ma hatak ku êḡ ma hasopa Yisu. Yisu halam Pita lo Andulu ma Jems lo Jon vêm ma halam Matyu (Mat 4:18-22; 9:9-13). Matyu ma Yisu anêḡ ḡê ku laumiḡ ba lahavuju takatu te.

Matyu hato ek injik thô êndêḡ avômalô Israeḡ nena Yisu ma thêlô iniḡ Mesia. Mesia ma abô Hiblu ma hathak abô Glik ma Kilisi. Ma anêḡ ôdôḡ nena, ‘Ôpatu ba Wapômbêḡ habi baḡ hayô hêk ek nêḡ anêḡ avômalô bulubiḡ.’ Matyu hik thô nena Yisu ma Mesia atu ba bôk eto hathak yani hêk Mose lôk plopet iniḡ kapyâ ba intu abô takêḡ lêk hik anôḡ hathak Kilisi. Yani hato kapyâ êntêk ek avômalô Israeḡ, ma doḡtom lahaviḡ avômalô loḡ buyaḡ nesam imbiḡ.

Hato hadêḡ 60 mena 70 AD la.^a

Yisu Kilisi anêḡ limi

(Luk 3:23-38)

1 ¹ Êntêk ma Yisu Kilisi anêḡ limi. Yani ma Ablaham lo Devit iniḡ lim lukmuk.

² Ablaham habi Aisak vê,
ma Aisak habi Jekop vê,
ma Jekop habi Juda lôk iviyaḡ vê.

³ ‘Ma Juda habi Peles lo Sela vê, ma thainiḡ talêbô Tama.
Ma Peles habi Heslon vê,

^a ‘60 AD’ anêḡ ôdôḡ nena Yisu anêḡ talêbô havathu yani ma sondabêḡ hatôm 60 bôk hale ba hi yôv. ^b 1:1 Stt 22:18; 1Sto 17:11 ^c 1:3 Stt 38:29-30; Rut 4:18-22

ma Heslon habi Lam vê.

4 Ma Lam habi Aminadap vê,
ma Aminadap habi Nason vê,
ma Nason habi Salmon vê.

5 ^dMa Salmon habi Boas vê, ma Boas talêbô Lahap.
Ma Boas habi Obet vê, ma Obet talêbô Lut.
Ma Obet habi Jesi vê.

6 ^eMa Jesi habi Kiņ Devit vê.

Ma Devit habi Solomon vê, ma Solomon anêņ talêbô ma Ulia yanavi.

7 Ma Solomon habi Lehoboam vê,
ma Lehoboam habi Abiya vê,
ma Abiya habi Asa vê.

8 Ma Asa habi Jehosapat vê,
ma Jehosapat habi Jeholam vê.
Ma Jeholam ma Usaia anêņ lim.

9 Ma Usaia ma Jotam anêņ bumalô,
ma Jotam habi Ahas vê,
ma Ahas habi Hesekaia vê.

10 Ma Hesekaia habi Manasa vê,
ma Manasa habi Amon vê,
ma Amon habi Josaia vê.

11 ^fMa Josaia ma Jekonaia lôk iviyaņ iniy bumalô. Jekonaia lôk iviyaņ
ibitak ma avômalô Babilon ik vovak ba ewa avômalô Isael i êmô
Babilon.

12 ^gAvômalô Isael êmô Babilon denaņ,
ma Jekonaia habi Sialtiel vê,
ma Sialtiel ma Selubabel anêņ bumalô. Êņ ma avômalô Isael êvôi
iniy loņ hathak loņbô.

13 Ma Selubabel ma Abiut anêņ lim,
ma Abiut ma Elaiakim anêņ lim,
ma Elaiakim ma Aso anêņ lim.

14 Ma Aso ma Sadok anêņ lim,
ma Sadok ma Akim anêņ lim,
ma Akim ma Eliut anêņ lim.

15 Ma Eliut ma Eleasal anêņ lim,
ma Eleasal ma Matan anêņ lim,
ma Matan ma Jekop anêņ lim.

16 Ma Jekop habi Josep vê, ma Josep intu Malia yamalô. Ma Malia êņ
intu havathu Yisu. Ma Yisu êņ atu ba elam nena “Mesia”.

^d 1:5 Rut 4:13-17 ^e 1:6 2Sml 12:24 ^f 1:11 2Kiņ 24:14-16; 2Sto 36:10; Jer 27:20; 40:1;
Dan 1:1-2 ^g 1:12 Esr 3:2

¹⁷Ma avômalô takatu ba ibitak anêḡ Ablaham haveḡ aleba hayô Devit, thêlô ma hatôm ôdôḡ laumiḡ ba lahavuva. Ma avômalô takatu ba ibitak anêḡ Devit aleba hayô avômalô Islael i Babilon, thêlô ma hatôm ôdôḡ laumiḡ ba lahavuva aêḡ iyom. Ma avômalô takatu ba ibitak hadêḡ waklavôḡ atu ba avômalô Islael êmô Babilon aleba hayô Mesia ma hatôm ôdôḡ laumiḡ ba lahavuva aêḡ iyom.

Malia havathu Yisu

(Luk 2:1-7)

¹⁸^hMa abô hathak Yisu Kilisi halêm pik aêntêk. Malia anêḡ avômalô bôk epesaḡ abô yôv ek nendom yani êndêḡ Josep. Thai miḡ ewa i ami denaḡ ma êyê nena yani hasabeḡ. Lovak Matheḡ da hêv amena êḡ. ¹⁹⁻²⁰Ma Josep, ôpatu ba enja Malia ma anyô thêthôḡ ba intu hadum ek êndô Malia. Ma hadô indum yani mama êndôk avômalô maleḡiḡ.

Êḡ ma habôlêm auk ek êndô avi êḡ menaḡna ba ni. Ma doḡtom hayê niaviḡ nena Wapômbêḡ anêḡ aḡela hayô ba hanaḡ, “Josep, Devit anêḡ lim lukmuk, amena êntêk ma Lovak Matheḡ hêv hadêḡ yani. Ba intu miḡ ôkô ek onja Malia ba nu anêm unyak êtôm vônim ami. ²¹^hMa tem embathu okna te ek nêm anêḡ avômalô bulubiḡ ba intu ondama anêḡ athêḡ nena Yisu.”

²²Ma nômkama takêntêk bôk habitak ek Wapômbêḡ anêḡ abô injik anôḡ ba hanaḡ hadêḡ plopet nena,

²³“Avi te miḡ hêk haviḡ anyô ami denaḡ ma tem esabeḡ ba embathu okna te. Ba tem nendama anêḡ athêḡ nena Imanuel.” *Aisaia 7:14*
Abô êḡ anêḡ ôdôḡ nena, “Wapômbêḡ hamô haviḡ alalô.”

²⁴Ma Josep hayê niaviḡ êḡ yôv ma haviyô. Ma hadum hatôm atu ba Wapômbêḡ anêḡ aḡela hanaḡ ba hawa Malia ba hi anêḡ unyak hatôm yanavi. ²⁵^jMa miḡ hêk haviḡ ami aleba havathu amena êḡ. Ma halama nena Yisu. Havathu amena êḡ vêm ka hêk haviḡ yanavi haveḡ yam.

ḡê lôkauk hathak vuliḡ êlêm êyê Yisu

2 ¹Helot hatu kiḡ ma Malia hawa Yisu hêk Betlehem anêḡ loḡ Judia. Êḡ ma ḡê lôkauk hathak vuliḡ anêḡ loḡ wak hathak êlêm Jelusalem ²^kma enaḡ hik liḡ, “Amena lukmuk atu ba hatu avômalô Islael iniḡ kiḡ, anêḡ talêbô havathu hêk êsê? Yêlô ayê anêḡ vuliḡ habitak loḡ wak hathak ba alêm ek nanêm yeḡ êndêḡ yani.”

³Ma kiḡ Helot lôk avômalô Jelusalem sapêḡ elañô abô êḡ ba êkô hathak. ⁴Êḡ ma Helot halama avômalô iniḡ ḡê bêḡbêḡ êbôk da lôk iniḡ ḡê lôkauk hathak abô balabuḡ sapêḡ ethak doḡtom. Ma hanaḡ hik thêlô liḡ, “Mesia atu tem nembathu êḡjêk êsê?” ⁵Ma thêlô enaḡ viyaḡ nena, “Wapômbêḡ bôk hanaḡ ba plopet te bôk hatô nena,

^h 1:18 Luk 1:27,35 ⁱ 1:21 Luk 1:31; 2:21 ^j 1:25 Luk 2:21 ^k 2:2 Nam 24:17

6^l “O Betlehem atu ba hómô Juda iniñ pik,
anyô bêñ te tem imbitak anêñ o ba eyabiñ yenañ avômalô Isael
êtôm boksipsip iniñ alañ
ba intu o miñ malak oyañ te hómô pik Juda malêvônñ ami. Mi
anôñ!” *Maika 5:2*

7Yôv ma Helot dalam ñê lôkauk eyala vuliñ menañna ek endañô nena
añgê intu vuliñ êñ habitak. 8Ma hêv thêlô ba i Betlehem ma hanañ,
“Môlônú nômôlêm amena êñ katô. Ba ôpôm ma nôlêm nonañ êndêñ ya
ek yana yanêm yeñ êndêñ yani imbiñ.”

9-10Thêlô elañô kiñ anêñ abô yôv ma i. Ma êyê vuliñ sêbôk ba habitak
loñ wak hathak. Êñ ma thêlô leñiñmavi bêñ anôñ. Vuliñ êñ hamônñ ba hi
aleba hamin unyak atu ba amena hêk vôv. 11^mThêlô êyô unyak kapô ba
i ma êyê amena lo talêbô Malia. Êñ ma elek veñiñdônñ lêlô ba êkôm ba
êv yeñ hadêñ yani. Ma epesañ iniñ nômkama mavi ba êv iniñ leñiñmavi
hadêñ yani. Êv gol lôk nôm ôv mavi ju atu ba epesañ hathak alokwañ
thôk. 12Ma êyê niaviñ ma Wapômbêñ hanañ hadêñ thêlô nena miñ ini ek
Helot ami. Êñ ma elom loñôndê yañ ba i iniñ loñ hathak loñbô.

Josep lo Malia ma Yisu i Ijip

13Ñê lôkauk hathak vuliñ etak unyak yôv, ma Josep hayê niaviñ ba
Wapômbêñ anêñ añela te hayô ba hanañ, “Helot tem êmbôlêm amena
ek injik vônô. Aêñ ba umbiyô onja amena lo talêbô ba ôsôv ba nu Ijip ma
ômô endeba yanêm abô êndêñ o am.”

14Aêñ ba intu Josep haviyô ma hawa amena lo talêbô hadêñ bôlôvônñ
ba etak Betlehem ma êsôv ba i Ijip 15ma hamô aleba Helot hama. Nôm
takêñ habitak ek Wapômbêñ anêñ abô injik anôñ ba hanañ hadêñ plopet
nena,

“Yahalam yenañ okna hêk Ijip ba halêm.”

Hosea 11:1

Kiñ Helot hik apenena vônô

16Ñê lôkauk hathak vuliñ miñ êvôï hathak loñbô ami ba Kiñ Helot
hayala nena esau yani. Ma lañaña kambom anôñ ma lahabi thêlôninñ
abô takatu ba bôk enañ hathak vuliñ anêñ waklavônñ. Êñ ma hanañ ek
nijik apenena takatu ba iniñ sondabêñ hatôm lokwanju sapêñ vônô anêñ
Betlehem lôk anêñ loñ yaô nena sapêñ. 17Aêñ ba Wapômbêñ anêñ abô hik
anôñ ba hanañ hadêñ plopet Jelemaia nena,

18ⁿ “Voñvoñ bêñ hêk Lama,
asêñ malêñ lôk malaiñ bêñ,
Lesel anêñ limi lêk ema ba mi.

Aêñ ba halañ ba hadô nêñêm yani thêvô.”

Jelemaia 31:15

^l 2:6 Jon 7:42 ^m 2:11 Sng 72:10-15; Ais 60:6 ⁿ 2:18 Stt 35:19

Êvôi Nasalet

¹⁹Josep hamô Ijip denaṅ ma Helot hama. Hayê niaviṅ ma Wapômbêṅ anêṅ aṅela te hayô ²⁰ba hanaṅ nena, “Ṽê takatu ba idum ek nijik amena vônô bôk ema yôv ma umbiyô onja amena lo talêbô ba ômbônu pik Israeḷ esak loṅbô.” ²¹Êṅ ma Josep haviyô ma hawa amena lo talêbô ba êvôi pik Israeḷ. ²²Ma halanaṅ nena Akelaus hawa lambô Helot anêṅ loṅ ba hatu avômalô Judia iniṅ kiṅ. Ba intu hakô ek ni loṅ êṅ. Ma hayê niaviṅ ma hasôv ba hi ²³hamô malak nate anêṅ athêṅ nena Nasalet ba hamô Galili kapô. Nom êṅ habitak ek Wapômbêṅ anêṅ abô injik anôṅ ba hanaṅ hadêṅ plopet doho nena, “Avômalô tem nendam yani nena anyô Nasalet te.”

Jon anyô hathik ṅaṅ hanaṅ Wapômbêṅ anêṅ abô

(Mak 1:2-8; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

3 ¹Wak êṅ ma anyô te ba elam nena “Jon anyô hathik ṅaṅ” hayô Judia iniṅ loṅ ek enaṅ Wapômbêṅ anêṅ abô êndêṅ avômalô. Ôpêṅ hamô loṅ thiliv ²ma hanaṅ nena, “Wapômbêṅ anêṅ loṅ lôkliṅyak lêk habobo. Ba intu node kapôlômim lilij.” ³Jon êṅ ma ôpatu ba Wapômbêṅ hanaṅ hadêṅ plopet Aisaia nena,

“Kaêk te halam haveṅ loṅ thiliv nena,
 ‘Nôpôpêk loṅôndê ek Anyô Bêṅ êlêm,
 ma nopesaṅ ba imbitak thêthôṅ ek yani.’”

Aisaia 40:3

⁴Jon ma hathak hik kwêv atu ba epesaṅ hathak bok kamel vuluk ma havak bokṅgôp epesaṅ hathak bok kupik hayôhêk lamalim. Ma hathak hayaṅ kôm sopek lôk hanum biyo thôk. ⁵Ma avômalô anêṅ Jelusalem lôk Judia anêṅ malak sapêṅ lôk loṅ takatu ba êmô habobo ṅaṅ Jolodaṅ ethak i hadêṅ Jon. ⁶Ma thêlô enaṅ iniṅ kambom bêṅ ma Jon hathik i halôk ṅaṅ Jolodaṅ.

⁷Ma hayê avômalô Israeḷ iniṅ ṅê bêṅbêṅ takatu ba elam nena Palisi lôk Sadyusi ma hanaṅ, “Môlô ma umya kambom anêṅ nali ba osoṅ nena tem yasik môlô ek nôsôv êṅjêk Wapômbêṅ anêṅ lamanij e? Mi anôṅ! ⁸Nundum ku takatu ba injik thô nena lêk ole kapôlômim lilij am. ⁹Ma miṅ lemimimbi auk te ba nonaṅ êndêṅ am nena, ‘Ablaham ma yêlôaniṅ bumalô. Ba intu yêlô avômalô thêthôṅ.’ Mi, yanaṅ êndêṅ môlô nena Wapômbêṅ hatôm enja valu takêntêk ba epesaṅ Ablaham anêṅ limi esak. ¹⁰‘Kisiṅ lêk hamô alokwaṅ ôdôṅ yôv, ek alokwaṅ takatu ba miṅ hik anêṅ anôṅ mavi ami, ma tem nede lu ba nêmbôk esak atum.

¹¹“Yahathik môlô hathak ṅaṅ ek injik thô nena bôk ole kapôlômim lilij yôv. Ma doṅtom ôpatu ba tem embeṅ ya yam anêṅ lôklokwaṅ ma

° 2:23 Ais 11:1; 53:2; Luk 2:39; Jon 1:45 P 3:2 Mat 4:17; Mak 1:15 ° 3:4 2Kiṅ 1:8

° 3:7 Mat 12:34; 23:33 ° 3:9 Jon 8:33,39; Lom 4:12 ° 3:10 Mat 7:19; Luk 13:6-9

° 3:11 Jon 1:26-27,33; Ap 1:5

bomaŋ ek yenaŋ ba intu tem isik môlô esak Lovak Matheŋ lôk atum. Yani ma anyô lôk athêŋ bêŋ ma ya ma yaônaloŋ ba intu miŋ hatôm yanja anêŋ va bokŋgôp êtôm anyô ku oyaŋ ami. Mi anôŋ. ¹²Yani tem isuv nôŋ anêŋ kupik vê ba êndô anôŋ êmô unyak kapô. Ma yavoyav takatu ba hamô piklêvôŋ ma isi ba êmbôk esak atum atu ba tem miŋ ema ami.”

Jon hathik Yisu halôk ŋaŋ

(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22; Jon 1:31-34)

¹³Yisu hatak Galili ma hi ŋaŋ Jolodaŋ ek Jon isik yani. ¹⁴Ma doŋtom Jon hadum ek imiŋ yani loŋ siŋ ba hanaŋ, “Aisê ka hólêm hadêŋ ya? Usik ya.”

¹⁵Êŋ ma Yisu hanaŋ viyaŋ nena, “Alalô nasopa loŋôndê thêthôŋ ba intu usik ya.” Ma Jon halôk ba hathik Yisu.

¹⁶Ma ketheŋ oyaŋ ma haviyô hêk ŋaŋ kapô. Ma leŋ hakyav ma hayê Wapômbêŋ anêŋ Lovak Matheŋ halôk ba halêm hatôm menak bôbô ba hayô hamô yani. ¹⁷Ma abô te halêm anêŋ malak leŋ ba hanaŋ nena, “Intu ma yenaŋ Okna atu ba yaleŋhaviŋ videdaŋ. Ma ya kapôlôŋ mavi hathak yani.”

Sadaŋ halôk Yisu la ek indum kambom

(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

4 ¹Yôv ma Lovak Matheŋ halom Yisu hi loŋ thiliv ek Sadaŋ êndôk yani la ek indum kambom. ²Yani hatip ek nôŋ ba haveŋ hatôm wak lo bôlôvôŋ 40 ba intu hama kisi. ³Êŋ ma ŋgôk iniŋ anyô bêŋ hayô ek Yisu ma hanaŋ, “O Wapômbêŋ anêŋ Nakadaŋ ma onaŋ ek valu takêntêk imbitak êtôm polom.”

⁴Ma Yisu hanaŋ viyaŋ nena, “Wapômbêŋ anêŋ kapya hanaŋ nena, ‘Anyô miŋ hatôm êmô lôkmala esak nôŋ iyom ami. Mi. Esopa Wapômbêŋ anêŋ abô lôkthô.’ ”

⁵Vêm ma ŋgôk hawa Yisu ba hi Jerusalem loŋ bêŋ atu ba matheŋ ma hadô hamiŋ unyak matheŋ anêŋ vôv daim te. ⁶Ma hanaŋ, “O ma Wapômbêŋ anêŋ Nakadaŋ, e? Wapômbêŋ anêŋ kapya hanaŋ nena,

“ ‘Wapômbêŋ tem nêŋ anêŋ aŋela ek neyabiŋ o.

Ma thêlô tem netak baheŋ

ek miŋ valu la embatho vemkapô ami.”

Kapya Yeŋ 91:11-12

Ba intu ôsôv kisi.”

⁷Ma Yisu hanaŋ, “Abô bute hêk Wapômbêŋ anêŋ kapya aêntêk, ‘Miŋ hatôm môlô nundum mambêŋ esak Wapômbêŋ, môlônim Anyô Bêŋ ami.’ ”

† 3:16 Jon 1:32 ‡ 3:17 Sng 2:7; Ais 42:1; Mat 12:18; 17:5; Luk 9:35 * 4:1 Hib 2:18; 4:15

† 4:2 Kis 34:28 ‡ 4:4 Lo 8:3 * 4:7 Lo 6:16

⁸ Vêm ma ngôk hawa yani hathak loṅbô ba hi dumlolé daim te. Ma hik loṅ lôk nômkama mavi lomalomatakatu ba hamô pik bêṅ êntêk lôkthô thô hadêṅ yani. ⁹Ma hanaṅ hadêṅ Yisu, “Tem yanêm nômkakêntêk sapêṅ êndêṅ o. Ma doṅtom ondek vemdôṅ lêlô ba nêṅ yeṅ êndêṅ ya am.”

¹⁰^bMa Yisu hanaṅ, “Sadaṅ, o vê. Wapômbêṅ anêṅ kapya hanaṅ, ‘Nêṅ yeṅ êndêṅ Wapômbêṅ anêṅ Anyô Bêṅ ma undum yanida anêṅ ku iyom.’”

¹¹ Ba intu ngôk êṅ hatak yani ba hi ma aṅjela êyô êv yani sa.

Yisu hadum anêṅ ku môṅ
(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

¹² ^cMa Yisu halaṅô nena bôk êdô Jon hamô koladôṅ. Ba intu havôhi Galili ¹³ba hi hamô Kapaneam ma miṅ hamô Nasalet ami. Kapaneam êṅ hamô habobo kasukthôm te ba hamô Sebulun lo Naptali iniṅ pik. ¹⁴Yani hamô loṅ êṅ ek Wapômbêṅ anêṅ abô injik anôṅ ba hanaṅ hadêṅ plopet Aisaia nena,

¹⁵ “Sebulun lo Naptali iniṅ pik
atu hamô habobo kasukthôm,
lôk pik atu ba hêk ṅaṅ Jolodaṅ anêṅ daṅ vi,
Galili, loṅ atu ba avômalô loṅ buyaṅ êmô.

¹⁶ Avômalô takatu ba êmô momaṅiniṅ bêṅ kapô,
thêlô lêk êyê deda bêṅ te.
Ba idum ek nema,
ma doṅtom deda habi hayô hêk thêlô ba hêv momaṅiniṅ vê.”

Aisaia 9:1-2

¹⁷^dYisu hayô Kapaneam yôv ma hadum anêṅ ku môṅ ba hanaṅ Wapômbêṅ anêṅ abô hadêṅ avômalô nena, “Wapômbêṅ anêṅ loṅ lôkliṅyak lêk habobo ba node kapôlômim liliṅ.”

Yisu halam anyô ayova ek nesopa yani
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11; Jon 1:35-42)

¹⁸ Yisu habup hathak kasukthôm Galili anêṅ liṅdaṅ ma hayê anyô lo yaṅ Saimon atu ba elam nena Pita lôk yaṅ molok Andulu. Thai ma ṅê ik alim ba ibi iniṅ yakseṅ halôk kasukthôm. ¹⁹Ma hanaṅ hadêṅ thai, “Mamu nôlêm nosopa ya! Tem yandum ba mamu nôbôv avômalô êtôm ôvôv alim halôk yakseṅ.” ²⁰Ma ketheṅ oyaṅ ma thai êdô iniṅ yakseṅ hamô ma esopa Yisu.

²¹ Habup hathak vauna ma hayê anyô loyaṅ, Jems lo Jon. Thai ma Sebedi nakaduṅ. Thêlô lôk lambô êmô yeṅ ba idu iniṅ yakseṅ. Ma Yisu halam thai. ²²Ma ketheṅ oyaṅ ma etak lambô lôk yeṅ hamô ma esopa Yisu.

^b 4:10 Lo 6:13 ^c 4:12 Mat 14:3; Mak 6:17; Luk 3:19-20 ^d 4:17 Mat 3:2

Yisu hadum avômalô lôk lijij mavi

(Luk 6:17-19)

²³eYisu hi havenj Galili lôbôlôbô ba hathak habitak hayô iniņ unyak yeņ ba hanaņ Wapômbêņ anêņ Abô Mavi hathak anêņ loņ lôkliņyak hadêņ i. Ma hadum iniņ malaiņ lôk lijij lomalomoma ba ibitak mavi. ²⁴fMa avômalô anêņ plovins Silia elaiņô abô hathak Yisu anêņ ku ma ewa iniņ nê lôk lijij lomalomoma sapêņ ba i hadêņ yani. Ewa nê takatu ba ewa vovaņ bêņ lôk nê ngôk hamô haviņ i ma nê ema yak lôk nê ivuviņ sapêņ i hadêņ yani ek hêv iniņ lijij takêņ vê. ²⁵gAvômalô bêņ anôņ êlêm esopa yani. Doho êlêm anêņ Galili, ma doho êlêm anêņ Jelusalem, ma doho êlêm anêņ Judia. Ma doho êlêm anêņ Dekapolis lôk loņ takatu ba hamô nãaņ Jolodaņ vi.

Yisu hadôņ avômalô

(Luk 6:20-23)

5 ¹Yisu hayê avômalô bêņ anôņ êlêm ma hathak dumte ba hi hamô. Ma avômalô takatu ba esopa yani i êyô ek yani. ²Ma hadôņ i ba hanaņ nena,

³h“Ôpatu ba hayala nena yani anyô kambom anôņ, ôpêņ lêk hamô mavi ba tem enja Wapômbêņ anêņ loņ lôkliņyak.

⁴iMa ôpatu ba lamalaiņ, ôpêņ lêk hamô mavi ba Wapômbêņ tem nêm yani thêvô.

⁵jMa ôpatu ba hamô maliņyaô, ôpêņ lêk hamô mavi ba tem enja pik sapêņ.

⁶kMa ôpatu ba hama kisi lôk hathakmuniņ ek imbitak êtôm anyô thêthôņ, ôpêņ lêk hamô mavi ba tem laviyak.

⁷Ma ôpatu ba hêv kapô ek anyô yaņ, ôpêņ lêk hamô mavi ba Wapômbêņ tem nêm kapô ek ôpêņ aêņ iyom.

⁸Ma ôpatu ba kapô mabuņ, ôpêņ lêk hamô mavi ba tem êņjê Wapômbêņ.

⁹Ma ôpatu ba hêv bulubiņ, ôpêņ lêk hamô mavi ba tem nendam nena Wapômbêņ anêņ nakaduņ.

¹⁰lMa anyô thêthôņ te hapôm vovaņ, ôpêņ lêk hamô mavi ba tem enja Wapômbêņ anêņ loņ lôkliņyak.

¹¹m “Hosopa ya ba anyô te hanaņ abôma hathak o lôk hêv vovaņ hadêņ o lôk hanaņ abô kambom lomalomoma hathak o mena hanaņ abôyaņ hathak o, êņ ma lêk hômô mavi!

^e 4:23 Mat 9:35; Mak 1:39; Ap 10:38 ^f 4:24 Mak 6:55 ^g 4:25 Mak 3:7-8 ^h 5:3 Ais 57:15

ⁱ 5:4 Ais 61:2-3; ALK 7:17 ^j 5:5 Sng 37:11 ^k 5:6 Ais 55:1-2 ^l 5:10 1Pi 3:14

^m 5:11 1Pi 4:14

12 ⁿ “Avômalô bôk idum aên hadên plopet tak sêbôk ba êmônj ek o. Ma Wapômbênj tem nê m vuli mavi bênj te êndênj o êmô malak leŋ ba intu lemmavi anônj ba ômbô o!

Wapômbênj anên avômalô hatôm ŋgwêk lo deda

(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

13 “Môlô ma pik êntêk anênj ŋgwêk. Ma doŋtom ŋgwêk vabô, êŋ ma lêk habitak hatôm siŋusik ma hatôm imbitak vasiŋ esak loŋbô ami ba intu nômbi ni ek avômalô nêyô nimiŋ ba nembak pesa.

14 ^o “Môlô ma pik anênj deda. Ma malak atu ba hamô dum ba avômalô êtôm atum lam sapênj, thêlô êthôkwênj ek nê m deda ma miŋ ivuŋ ami.

15 ^pMa miŋ othak ôtôm atum lam ba uvuŋ halôk uŋ kapô ami. Othak opesaŋ lam anênj deda ek imbi êyô unyak kapô lôkthô.

16 ^q “Ma môlônim deda imbi êyô ênjêk avômalô lôkthô ek nêgê unim ku mavi takatu ba udum ek nebam môlônim lemambô atu ba hamô malak leŋ anênj athênj.

Yisu halêm ek embatho abô balabuŋ loŋ

17 ^r “Môlô miŋ nosoŋ nena yahalêm ek yambuliŋ abô balabuŋ lôk plopet iniŋ abô ami. Yahalôk ba yahalêm ek abô takênj injik anônj ma miŋ yahalêm ek yanêm vê ami. 18 ^sYanaŋ avanônj êndênj môlô. Abô lêlêyaŋ yaô nena sapênj atu ba eto hêk kapya abô balabuŋ te tem miŋ nê m yak ami. Mi anônj. Abô takênj tem ênjêk endeba pik lo leŋ anênj daŋ. Ma nômkama takatu ba hamô abô balabuŋ sapênj tem injik anônj. 19 ^tAênj ba ôpatu ba hêv abô balabuŋ yaônate vê ba hadônj avômalô hathak tem êtôm okna hathek ênjêk Wapômbênj anênj loŋ lôkliŋyak. Ma doŋtom ôpatu ba hasopa abô balabuŋ lôk hik thô hadênj avômalô tem imbitak anyô lôk athênj bênj ênjêk Wapômbênj anênj loŋ lôkliŋyak. 20 Yanaŋ avanônj êndênj môlô. Anê m thêthônj miŋ hamônj ek Palisi lôk ŋê lôkauk hathak abô balabuŋ iniŋ ami, êŋ ma tem miŋ hatôm ôyô Wapômbênj anênj loŋ lôkliŋyak ami.

Notauviŋ unim lemim maniŋ

(Luk 12:57-59)

21 ^u “Môlô bôk olaŋô abô takatu ba enaŋ hadênj bumalô thêlô nena, ‘Miŋ uŋgwik anyô vônô paliŋ ami. Ma ôpatu ba hik anyô vônô paliŋ tem êpôm abô.’ 22 ^vMa doŋtom yanaŋ êndênj môlô. Anyô te lamaniŋ hadênj anyô yaŋ, ôpênj tem êpôm abô. Ma anyô te hanaŋ abôma hathak anyô yaŋ, ôpênj tem imiŋ ŋê bêŋbêŋ maleŋiŋ ek indum abô. Ma anyô te hanaŋ

ⁿ 5:12 2Sto 36:16; Ap 7:52 ^o 5:14 Jon 8:12; 9:5 ^p 5:15 Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33

^q 5:16 Ep 5:8-9; 1Pi 2:12 ^r 5:17 Lom 3:31 ^s 5:18 Luk 16:17; 21:33 ^t 5:19 Jem 2:10

^u 5:21 Kis 20:13; Lo 5:17 ^v 5:22 1Jon 3:15

hadêj anyô yaŋ nena, ‘O anyô molo’, yakô ôpêj tem nimbi êndôk loŋ atum lôkmala.

²³ ^w “Aêj ba hômô loŋ êbôk da ek ômbôk anêm da, ma lemhabi nena anêm abô hêk havij anyô te, ²⁴êj ma otak anêm da êmô loŋ êbôk da ma nu êndêj ôpêj. Ma opesaŋ abô imbiŋ yani vêmam ka nu ômbôk anêm da.

²⁵ “Ma anyô te hadum ek idum abô ek o ba mamu ovej loŋondê hi denaŋ ek nôiyo loŋ nindum abô, ma opesaŋ abô imbiŋ yani kethêj. Yakô tem etak o êndôk anyô halaŋô abô baŋ. Êj ma ôpêj tem etak o êndôk anêj nê ku baherij ek nêndô o êmô koladôj. ²⁶Odaŋô! Yanaŋ avanôj êndêj o. Tem ômô koladôj endeba nêm anêm vuli sapêj atu ba anyô bêj hanaj am.

Otak auk sek walilij

²⁷ ^x “Môlô bôk olaŋô abô takatu ba enaŋ yôv nena, ‘Miŋ undum sek imbiŋ anyô yaŋ yanavi ami.’ ²⁸Ma doŋtom yanaŋ êndêj môlô nena anyô te makilik hathak avi te ba hadum ek ênjêk imbiŋ yani, êj ma lêk hêk havij avi êj yôv. ²⁹‘Aêj ba malem vianôj hadum ba hudum kambom, êj ma ômbi vê ba umbini! Malem daluk doŋtom iyom, êj ma malaiŋ. Ma doŋtom, lemvimkupik sapêj êndôk loŋ atum lôkmala, êj ma malaiŋ bêj anôj. ³⁰‘Ma bahem vianôj hadum ba hudum kambom, êj ma odabêj kisi ba umbini! Bahem doŋtom iyom, êj ma malaiŋ. Ma doŋtom lemvimkupik sapêj êndôk loŋ atum lôkmala, êj ma malaiŋ bêj anôj.

Miŋ nêm vônim vê ami

(*Mat 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18*)

³¹ ^a “Môlô bôk olaŋô yôv nena, ‘Anyô hadum ek êndô avi ma eto abô êndôk kapyba ba nêm kapyba êj êndêj yanavi ek nêm yani vê. Ma miŋ hatôm nêm yanavi vê oyaŋ ami.’ ³² ^bMa doŋtom yanaŋ êndêj môlô aêntêk. Anyô te hêv yanavi vê oyaŋ ma miŋ hadum sek ami ba avi êj hi hawa anyô yaŋ êj ma ôpêj hadum ba avi êj hadum sek. Ma yamalô lukmuk êj hadum sek aêj iyom.

Nonaŋ abô anôj iyom

³³ ^c “Môlô bôk olaŋô abô takatu ba enaŋ hadêj bumalô thêlô nena, ‘Hovak balabuŋ hathak Wapômbêj anêj athêj hathak nômla, êj ma undum nôm êj anôj.’ Miŋ ômbôlij dômim ami. ³⁴ ^dMa doŋtom yanaŋ êndêj môlô nena miŋ ombak balabuŋ esak nômla ami lôk miŋ ombak balabuŋ esak Wapômbêj anêj athêj ami ek malê nena yanida hamô

^w 5:23 Mak 11:25 ^x 5:27 Kis 20:14; Lo 5:18 ^y 5:29 Mat 18:9; Mak 9:47 ^z 5:30 Mat 18:8; Mak 9:43 ^a 5:31 Lo 24:1-4; Mak 10:4 ^b 5:32 1Ko 7:10-11 ^c 5:33 Wkp 19:12; Nam 30:2; Lo 23:21 ^d 5:34 Ais 66:1; Mat 23:22; Jem 5:12

malak leŋ hatôm kiŋ. ^{35 e}Ma miŋ ombak balabuŋ esak pik ami ek malê nena pik bêŋ êntêk ma balê Wapômbêŋ da hatak vakapô hayô hamiŋ. Ma miŋ ombak balabuŋ esak Jelusalem ami ek malê nena Jelusalem ma Kiŋ Bêŋ atu anêŋ malak. ³⁶Ma miŋ ombak balabuŋ esak lemkadôk ami ek malê nena o miŋ hatôm onaŋ ba lemkadôk ŋauŋ imbitak thapuk mena loŋgavu la ami. ³⁷Ba intu môlô nonaŋ abô avanôŋ iyom. Ma miŋ nonaŋ balabuŋ lomaloma ek injik thô nena onaŋ abô avanôŋ ami. Abô takêŋ habitak anêŋ Sadaŋ anêŋ.

Môlô miŋ uŋgwik kambom liliŋ ami

(Luk 6:29-30)

^{38 f} “Môlô bôk olaŋô abô takatu ba enaŋ yôv nena, ‘Anyô te habi anyô yaŋ madaluk siŋ, êŋ ma nômbi ôpêŋ madaluk siŋ aêŋ iyom. Ma anyô te hik anyô yaŋ abôlêk kalalaŋ lu, ma uŋgwik ôpêŋ abôlêk kalalaŋ lu aêŋ iyom.’ ³⁹Ma doŋtom yanaŋ êndêŋ môlô nena miŋ uŋgwik anyô yaŋ anêŋ kambom liliŋ ami. Ma anyô te hapetav malem daŋ vi, êŋ ma nuŋgwik vi liliŋ ek epetav imbiŋ. ⁴⁰Ma anyô te hadum abô ek o ba anyô atu halaŋô abô hanaŋ nena nêŋ anêŋ kwêv êndêŋ ôpêŋ, êŋ ma nêŋ anêŋ kwêv thilibuŋ êndêŋ ôpêŋ imbiŋ. ⁴¹Ma anyô vovak te hanaŋ nena onja anêŋ nômkama ba nu êtôm kilomita te, êŋ ma nu êtôm kilomita ju. ⁴²Ma anyô te hanaŋ hik o liŋ ek nêŋ nômlate êndêŋ yani, êŋ ma nêŋ êndêŋ yani. Ma anyô te lahavinaŋ enja nômlate ênjêk o vêŋ ka nêŋ viyaŋ, êŋ ma miŋ ôpôlik ami.”

Lemimimbiŋ ŋê takatu ba êpôlik hathak o

(Luk 6:27-36)

^{43 g} “Môlô bôk olaŋô abô takatu ba enaŋ yôv nena, ‘Lemimimbiŋ anêŋ avômalô ma ôpôlik esak ŋê takatu ba êpôlik hathak o.’ ^{44-45 h}Ma doŋtom yanaŋ êndêŋ môlô nena lemimimbiŋ ŋê takatu ba êpôlik hathak môlô lôk noteŋ mek esak ŋê takatu ba êv vovaŋ hadêŋ môlô ek numbitak êtôm Lemambô atu ba hamô malak leŋ anêŋ nali. Ek malê nena yanida hêv wak hadêŋ avômalô mavi lôk kambom ma hêv ôthôm ek ŋê thêthôŋ lôk ŋê lokbaŋ. ⁴⁶Ma môlô othak lemimhaviŋ ŋê takatu ba leŋihaviŋ môlô iyom, êŋ ma nôŋ oyaŋ. Tem miŋ môlô noja nôŋ mavi te ami. Ijê ewa takis ethak idum aêŋ haviŋ! ⁴⁷Ma môlô othak ôêv wاكلêvôŋ hadêŋ môlônim avômalô iyom, môlô osoŋ nena kobom hik môlô vônô e? Ijê daluk idum aêŋ haviŋ! ^{48 i}Ba intu nôŋô batôŋ oyaŋ êtôm Lemambô atu ba hamô batôŋ oyaŋ hamô malak leŋ.”

^e 5:35 Sng 48:2; Ais 66:1 ^f 5:38 Kis 21:24; Wkp 24:20; Lo 19:21 ^g 5:43 Wkp 19:18

^h 5:44-45 Kis 23:4-5; Luk 23:34; Ap 7:60; Lom 12:14,20 ⁱ 5:48 Wkp 19:2; Lo 18:13

Nônêm avômalô siv sa

6 ^{1j}“Môlô noyabinj am! Miñ nundum ku mavi lomaloma ek avômalô nêgê ba nebam môlô ami. Yakô Wapômbêñj atu ba hamô malak leñj tem miñ nêm nôm mavi la êndêñj môlô ami.

²“Môlô udum ek nônêm avômalô siv sa, ma miñ nundum êtôm ñê takatu ba esau avômalô ami. Thêlô ethak êv anyô ek iyuv lavuak êmôn ba i unyak yeñj. Êñj ma thêlô êv nômlate hadêñj avômalô siv ek avômalô nêgê ba nebam thêlô. Yanañj avanônñj êndêñj môlô nena ñê takêñj lêk ewa iniñj mavi yôv ba embeñj yam ma Wapômbêñj tem miñ nêm nôm mavi yañj êndêñj i ami. ³Ma doñtom môlô udum ek nônêm nômlate êndêñj avômalô siv, êñj ma nubuj ba nônêm ek avômalô vi miñ nêgê ami. Nôm atu ba bahem vianônñj hadum ma bahem vikeñj êsônñj palinj ⁴ek ku êñj êñjêk loñj kapô iyom. Ma Lemambô atu ba hayê ku takatu ba hudum hêk loñj kapô ma tem nêm nôm mavi te êndêñj o.

Okopak ba oteñj mek

(Luk 11:2-4)

⁵^k “Môlô udum ek notej mek, ma miñ nundum êtôm ñê takatu ba esau avômalô ami. Thêlô leñjñhavinj netej mek nimiñ malaklêvônñj lôk unyak yeñj ek avômalô nêgê i. Odañô! Yanañj avanônñj êndêñj môlô. ñjê takêñj lêk ewa iniñj mavi yôv ba embeñj yam ma Wapômbêñj tem miñ nêm nôm mavi yañj êndêñj i ami. ⁶Ma doñtom hudum ek oteñj mek, êñj ma nu anêm unyak kapô ma nuñgwik unyak abôlêk siñj. Ma oteñj mek êndêñj Lemambô atu ba hamô loñj kapô. Ma Lemambô tem êñjê ku takatu ba hudum hêk loñj kapô ma nêm nôm mavi te êndêñj o.

⁷^l “Hudum ek oteñj mek, ma miñ onдела abô êtôm ñê daluk ethak idum ami. Thêlô etej mek daim ek esoñj nena Wapômbêñj tem endañô iniñj mek daim êñj. ⁸^mMa doñtom hudum ek oteñj mek ma Wapômbêñj lêk hayala anêm malaiñj yôv ba intu miñj osopa iniñj bôk lo loñj ami. ⁹Ma notej mek aêntêk,

“ Wakamik, hômô malak leñj.

Yêlô nambô anêm athêñj matheñj liñj.

¹⁰ ⁿAnêm loñj lôkliñyak êlêm.

Yêlô nasopa anêm lemhavinj êñjêk pik êtôm thêlô esopa hêk malak leñj.

¹¹ Nêm nôm êndêñj yêlô êndêñj wak êntêk.

¹² ^oMa otak kapôlôm ek yêlô êtôm atu ba yêlô atak kapôlônñj ek avômalô vi atu ba idum kambom hadêñj yêlô.

^j 6:1 Mat 23:5 ^k 6:5 Mat 23:5; Luk 18:10-14 ^l 6:7 1Kinj 18:26-29 ^m 6:8 Mat 6:32

ⁿ 6:10 Luk 22:42 ^o 6:12 Mat 6:14-15; 18:21-35

¹³ ^p Miŋ otak yêlô ek nandum kambom ami. Ma nê m yêlô vê ênjêk kambom.^q

¹⁴ ^r “Ma notak kapôlômim ek avômalô vi, ma Lemambô atu ba hamô malak leŋ tem etak kapô ek môlô aêŋ iyom. ¹⁵ Ma hovalonŋ kapôlôm lôn ek avômalô vi, ma Lemambô tem embalonŋ kapô lonŋ ek o aêŋ iyom.

Hutip ek nô m ek lemimbi Wapômbêŋ

¹⁶ ^s “Hutip ek nô m ek lemimbi Wapômbêŋ, ma miŋ malem tiyamtiyam êtôm ŋê esau avômalô ethak idum ami. Thêlô miŋ ithik i ba epesaŋ i katô ami ek avômalô neyala nena thêlô lêk itip ek nô m. Yananŋ avanônŋ êndêŋ môlô nena ŋê êŋ lêk ewa iniŋ nô m mavi yô v ba embeŋ yam ma Wapômbêŋ tem miŋ nê m nô m mavi yaŋ êndêŋ i ami. ¹⁷ Ma doŋtom hutip ek nô m ek lemimbi Wapômbêŋ, ma otak nô m lêŋlêŋ esak lemkadôk lôk usik thonam lo malem êtôm lemmavi iyom ¹⁸ ek avômalô miŋ neyala nena lêk hutip ek nô m ami. Ma lemambô atu ba hamô lonŋ kapô, yani iyom intu hayê anê m ku lonŋ kapô êŋ ba tem nê m nô m mavi te êndêŋ o.

Nômbôlê m nô mkama malak leŋ

(Luk 12:33-34)

¹⁹ ^t “Pik êntêk ma didu lo da tem nimbuliŋ nô mkama lôk ŋê vani tem nijik unyak vose ba neja nô mkama takêŋ vani. Ba intu miŋ nômbôlê m nô mkama mavi ba nôndô ê m pik êntêk ami. ²⁰ ^u Mi, nusup nô mkama malak leŋ mavimavi iyom. Êŋ ma miŋ hatôm da lo didu nimbuliŋ nô mkama takêŋ lôk ŋê vani miŋ hatôm nijik anê m unyak vose ba neja anê m nô mkama vani ami. ²¹ Lonŋ atu ba anyô anêŋ nô mkama mavi hamô intu kapôlonŋiŋ tem ê m lonŋ êŋ imbiŋ.

Maleŋ ma kupik anêŋ deda

(Luk 11:34-36)

²² “Maleŋdaluk ma leŋviŋkupik anêŋ deda. Aêŋ ba malemdaluk hamô mavi, êŋ ma anêŋ deda êŋ hayabiŋ lemvimkupik sapêŋ. ²³ Ma doŋtom maleŋdaluk kambom, êŋ ma momaŋiniŋ lêk hayabiŋ leŋviŋkupik sapêŋ. Ba deda atu ba hamô kapôlôm miŋ hadum anêŋ ku ami, ma momaŋiniŋ tem indumbak bêŋ.

Anyô te miŋ hatôm indum anyô ju iniŋ ku ami

(Luk 16:13)

²⁴ “Anyô te miŋ hatôm indum anyô bêŋ ju iniŋ ku ami. Ma tem la imbiŋ anyô yaŋ ma kapô êndô yaŋ. Ma tem ma endahaliŋ anyô yaŋ ma imbuliŋ dô m ek anyô yaŋ. Môlô miŋ hatôm nosopa Wapômbêŋ lôk valuseleŋ ami.

^p 6:13 Luk 22:40; Jem 1:13; Jon 17:15; 2Te 3:3; 2Ti 4:18 ^q 6:13 ŋê lôk kauk vi enaŋ nena abô doho atu ba Matyu hatô ma hêk denaŋ. Abô êŋ ma aêntêk: Lonŋ lôkliŋyak lôk lôklokwaŋ ma athêŋ lôkmaŋiŋ, êŋ ma oda anê m êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ. Avanônŋ.

^r 6:14 Mak 11:25-26 ^s 6:16 Ais 58:5-9 ^t 6:19 Jem 5:1-3 ^u 6:20 Mat 19:21; Luk 18:22

Miņ lemim imbi bēņ anōņ esak nōmkama pik ami
(Luk 12:22-32)

25^v “Lōkmala ma bēņ ek nōm eyaņ. Leņviņkupik ma bēņ ek kwēv lo sup. Aēņ ba intu yanaņ ēndēņ mōlō nena miņ lemim imbi bēņ anōņ esak nōmkama pik lomalomā ētōm kwēv mena nōm lōk ņaņ ami. 26^w Ūņgō menak. Thēlō miņ ethak idum ku lōk elav nōm ami. Ma miņ ethak ewa nōm ba etak hamō unyak kapō ami. Mōlōnim Lemambō atu ba hamō malak leņ havakōņ thēlō. Ma mōlō ma Wapōmbēņ lahaviņ bēņ anōņ hamōņ ek menak. 27^{Ma mōlō lem hikam hathak nōm pik takēņ, ma tem nōmō lōkmala wak te imbiņ e? Mi anōņ!}

28^{“Aisē ka mōlō othak lemimhabi bēņ anōņ hathak kwēv? Mōlō ōņgō alokwaņ vuak takatu ba hamō mayaliv. Thēlō ibitak aisē? Thēlō miņ ethak idum iniņ ku lōk idu iniņ kwēv ami. 29^x Aēņ ba yanaņ ēndēņ mōlō! Solomon hathak hik anēņ kwēv kēkēlō. Ma anēņ kwēv sapēņ ma nōm yaōna ek alokwaņ vuak mavi takatu. 30^{Mōlō ma avōmalō dēvhaviņ yaōna lōk! Ketheņ oyaņ ma tem nedabēņ kamuņ takatu kisi ba nēmbōk esak atum! Ma doņtom Wapōmbēņ hathak hēv kwēv hadēņ kamuņ takēņ. Ba intu tem eyabiņ mōlō mavi aēņ iyom. 31^{Aēņ ba mōlō miņ lemim injik am ba nonaņ, ‘Yēlō aņgaņ malē lōk nanum malē?’ ma ‘Yēlōaniņ kwēv ēsē?’ Dō. 32^{Ųjē daluk ethak elaviņ ba esopa nōm takēņ. Ma doņtom mōlōnim Lemambō atu ba hamō malak leņ hayala mōlōnim malaiņ ba tem nēm nōm takēņ ēndēņ mōlō. 33² Ba intu ku mōņ ma lem injik o esak Wapōmbēņ anēņ loņ lōkliņyak lōk osopa anēņ abō ma tem nēm nōm takēņ sapēņ ēndēņ o. 34^{Aēņ ba mōlō miņ lemim malaiņ ek yamuņ anēņ nōmkama ami. Yamuņ anēņ malaiņ ma wak ēņ da anēņ. Ma wak te anēņ malaiņ ma wak ēņ da iyom anēņ.}}}}}

Miņ nutitiniņ avōmalō ami
(Luk 6:37-42)

7 1^a “Mōlō miņ nutitiniņ anyō vi ami. Wapōmbēņ tem ititiniņ mōlō aēņ iyom! 2^b Abō takatu ba honaņ hathak anyō vi, ēņ ma Wapōmbēņ tem enaņ aēņ ēndēņ o. Ma malēla takatu ba huik sam hadēņ anyō vi ma tem nēm viyaņ aēņ iyom ēndēņ o. 3^{Ma lem hik o hathak siņusik yaō atu ba hamiņ mamuyaņ madaluk. Ma doņtom aseleņ atu ba hapalaņaniņ hamiņ oda malem siņ ma hōthōņ paliņ. 4^{Ba honaņ, ‘Aiyaņ, yahadam ek yanēm siņusik atu ba hamō malem daluk vē.’ Nōņgō katō, oda anēm ma aseleņ hapalaņaniņ hamiņ malem loņ siņ. 5^{O anyō abōyaņ! Nēm aseleņ}}}

^v 6:25 Plp 4:6; 1Ti 6:6-8; 1Pi 5:7 ^w 6:26 Mat 10:29-31; Luk 12:6-7 ^x 6:29 1Kij 10:4-7; 2Sto 9:3-6 ^y 6:32 Mat 6:8 ^z 6:33 1Kij 3:11-14; Sng 37:4,25; Lom 14:17 ^a 7:1 Lom 2:1; 1Ko 4:5; Jem 4:11-12 ^b 7:2 Mak 4:24

atu ba hêk malem vê ek nôngô tak vêm ka miñ nêm siñusik atu ba hêk mamuyañ madaluk vê.

⁶“Ma miñ noja nôm mathej ba nônmêm êndêñ avuñ ami. Tem nijik liliñ ba nesañ môlô mayaliv. Ma miñ nômbi unim kômkom mavi êndêñ bok ami. Tem nembak pesa esak veñij kapô.

Loñôndê neteñ mek

(Luk 11:9-13)

⁷⁻⁸“Ŋê takatu ba enañ hik Wapômbêñ liñ, ma tem neja nômkama êtôm atu ba enañ. Ma anyô habôlêm nômlate, êñ ma tem êpôm. Ma ôpatu ba hapididiñ unyak abôlêk, ma tem injik unyak abôlêk vê ek ôpêñ. Aêñ ba nonañ injik Wapômbêñ liñ ma tem nêm môlônim lemimhaviñ êndêñ môlô. Ma môlô ôbôlêm ma tem nôpôm. Ma upididiñ unyak abôlêk ma tem injik vê ek môlô.

⁹“Nalummalô hanañ hik o liñ ek nêm polom êndêñ yani, ma tem nêm valu te êndêñ yani e? Mi. ¹⁰Ma nalummalô hanañ hik o liñ ek nêm alim ñgwêk te êndêñ yani, ma tem nêm umya kambom te êndêñ yani e? Mi. ¹¹“Odañô! Môlô ma avômalô kambom! Ma doñtom môlô othak ôêv nômkama mavi hadêñ nalumi. Ma môlônim Lemambô atu ba hamô malak leñ ma Wapômbêñ mavi anôñ ba intu tem nêm nômkama mavi êndêñ môlô ñê takatu ba onañ hik yani liñ.

¹²^e “Ma malêla takatu ba môlô lemimhaviñ avômalô vi nindum êndêñ môlô, ma nundum aêñ êndêñ i. Êñ ma abô balabuñ lôk plopet iniñ abô anêñ ôdôñ bêñ.”

Unyak abôlêk yaôna

(Luk 13:24)

¹³⁻¹⁴“Loñôndê bêñ ma hi loñ ñama. Ma badêñ abôlêk bêñ te hamô loñ êñ ba avômalô bêñ anôñ ethak ibitak êyô. Ma doñtom loñôndê kamuñ hi loñ lôkmala. Ma badêñ abôlêk yaônate hêk loñ êñ ba avômalô tomtom iyom ethak êpôm ba elom. Ba intu nôsôam ek numbitak nôyô badêñ abôlêk yaôna êñ ba unu.

Ŋê plopet abôyañ

(Luk 6:43-44; 13:25-27)

¹⁵^f“Môlô noyabiñ am êndêñ ñê plopet abôyañ. Thêlô ma hatôm avuñ yatap ba ivuliv i siñ hathak boksipsip kupik ba i hadêñ boksipsip ek nimbuliñ i. ¹⁶^gAêñ ba iniñ anôñ intu tem injik i thô. Yak lôkmañgiñ mena

^c 7:7-8 Mak 11:24; Jon 14:13; 15:7; 16:23-24; 1Jon 3:22; 5:14-15 ^d 7:11 Jem 1:17

^e 7:12 Mat 22:39-40; Luk 6:31; Lom 13:8-10 ^f 7:15 Mat 24:24; Ap 20:29; 2Pi 2:1

^g 7:16 Gal 5:19-22; Jem 3:12

kamuŋ l k lilu ma av mal  ethak elav hat m iniŋ n m e? ¹⁷Alokwaŋ mavi sap ŋ hathak hik an ŋ an ŋ mavi iyom. Ma alokwaŋ kambom hathak hik an ŋ an ŋ kambom a ŋ iyom. ¹⁸Ba intu alokwaŋ mavi miŋ hat m injik an ŋ an ŋ kambom ami. Ma alokwaŋ kambom miŋ hat m injik an ŋ an ŋ mavi ami. ¹⁹^hA ŋ ba alokwaŋ sap ŋ atu ba miŋ hik an ŋ an ŋ ami, ma tem nede lu ba n mb k esak atum. ²⁰ⁱBa intu plopet ab yaŋ iniŋ an ŋ tem injik th l da th   nd ŋ m l .

²¹^j“Av mal  ethak elam ya nena, ‘Any  B ŋ, Any  B ŋ.’ Ma doŋtom th l  sap ŋ miŋ hat m n y  Wap mb ŋ an ŋ loŋ l kliŋyak kap  ami. Ma av mal  takatu ba esopa Wakamik atu ba ham  malak leŋ an ŋ ab , th l   ŋ iyom intu tem n y  Wap mb ŋ an ŋ loŋ l kliŋyak kap . ²²Waklav ŋ yandaŋ  av mal  sap ŋ iniŋ ab , ma b ŋ an ŋ tem nenaŋ  nd ŋ ya ‘Any  B ŋ, Any  B ŋ, y l  athak alam an m ath ŋ ba adum an m ku plopet. Ma y l  athak alam an m ath ŋ ba  v ng k v  l k adum n mbithi b ŋ an ŋ hathak.’ ²³^k ŋ ma tem yanaŋ  nd ŋ i, ‘M l  nu! M l  n  udum kambom ba yahath ŋ m l  paliŋ.’

Loŋôndê ju ek nedav unyak

(Luk 6:46-49)

²⁴“A ŋ ba  patu ba halaŋô yenaŋ ab  sap ŋ ba hasopa hat m any  lôkauk mavi atu ba halav an ŋ unyak hal k valu. ²⁵Ma  th m l k lovak b ŋ ma ŋamb  hay  ba hay kwiniŋ unyak  ŋ. Ma valu havalonŋ unyak  ŋ loŋ lôklokwaŋ ba miŋ hapu ami. ²⁶Ma any  halaŋô yenaŋ ab  ba miŋ hasopa ami hat m any  auk mi ba halav an ŋ unyak hal k thathe oyaŋ. ²⁷Ma  th m malokola l k lovak b ŋ ma ŋamb  hay  ba hay kwiniŋ unyak  ŋ ba hapu l k diŋdiŋ b ŋ ba hi.”

²⁸Yisu hanaŋ ab  sap ŋ y v ma av mal  takatu ba elan  esonŋ kambom ba enaŋ, ²⁹^l“Yani miŋ had ŋ alal  ba halam k d ŋwaga b  iniŋ ab  hat m n  l kauk hathak ab  balabuŋ ethak idum ami. Mi. Had ŋ alal  hat m any  l k ath ŋ b ŋ.”

Yisu hadum any  pal  lepla te mavi

(Mak 1:40-45; Luk 5:12-14)

8 ¹Yisu hatak dumlol  ba hi ma av mal  b ŋ an ŋ esopa yani. ²Ma any  pal  lepla te hal m had ŋ Yisu ma halek vad ŋ l l  ma hanaŋ, “Any  b ŋ, odan m lemhaŋiŋ ma hat m undum ba yambitak mavi.”^m

³Ma hatak baŋ hay  h k  p ŋ ma hanaŋ, “Yaleŋhaŋiŋ umbitak mabuŋ mavi!” Ma kethenŋ oyaŋ ma lijiŋ  ŋ h v yak ba habitak mabuŋ mavi. ⁴ⁿ ŋ

^h 7:19 Mat 3:10; Luk 3:9; Jon 15:6 ⁱ 7:20 Mat 12:33 ^j 7:21 Luk 6:46; Jem 1:25

^k 7:23 Sng 6:8; 2Ti 2:19 ^l 7:29 Mak 1:22; Luk 4:32 ^m 8:2 Lijiŋ lepla ma pal  hat t  any  liŋkupik aleba ibitak puliŋ ba av mal   p lik hathak i. ⁿ 8:4 Wkp 14:1-32; Mat 9:30; Luk 17:14

ma Yisu hanaŋ hadêŋ yani, “Nu nuŋgwik o thô êndêŋ anyô habôk da ma nêma da êtôm sêbôk ba Mose hanaŋ ek injik thô nena anêma lijiŋ lêk hêv yak. Ma miŋ onaŋ bêŋ êndêŋ anyôla ami.”

Yisu hadum anyô vovak anêŋ anyô ku te mavi

(Luk 7:1-10)

⁵Yisu hayô malak Kapaneam, ma anyô vovak laik te anêŋ malak bêŋ Lom halêm hadêŋ yani ⁶ma hanaŋ, “Anyô bêŋ, yenaŋ anyô ku hapôm lijiŋ va lo baŋ havuviŋ ba hawa vovaŋ bêŋ ba hêk unyak iyom.”

⁷Ma Yisu hanaŋ hadêŋ yani, “Tem yasôk ek yandum ôpêŋ mavi.”

⁸⁻⁹Ma doŋtom anyô vovak laik êŋ hanaŋ, “Anyô bêŋ, ya miŋ anyô mavi ek ôlêm yenaŋ unyak ami. Yada yahamô anyô bêŋ te vibij, ma yenaŋ ŋê vovak êmô ya vibij. Ba yahanaŋ hadêŋ yenaŋ anyô vovak te nena, ‘Nu,’ êŋ ma hi. Mena yahanaŋ hadêŋ yaŋ nena, ‘Ôlêm,’ êŋ ma halêm. Ma yahanaŋ hadêŋ yenaŋ anyô ku nena, ‘Undum ku êntêk,’ êŋ ma hadum. Aêŋ ba yahayala nena onaŋ iyom ek yenaŋ anyô ku imbitak mavi ma tem imbitak mavi.”

¹⁰Yisu halaŋô abô êŋ ba hasoŋ kambom ma hanaŋ hadêŋ avômalô takatu ba esopa yani nena, “Yanaŋ avanôŋ êndêŋ môlô. Ya miŋ bôk yahapôm anyô hêvhaviŋ bêŋ te aêntêk hamô loŋ Israeŋ ami. ¹¹°Yanaŋ êndêŋ môlô. Avômalô loŋ buyaŋ bêŋ anôŋ tem nejaŋ ba ninum imbiŋ Ablaham lo Aisak ma Jekop nêmo Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak. ¹²°Sêbôk ma Wapômbêŋ lahaviŋ avômalô Israeŋ nêyo anêŋ loŋ lôkliŋyak kapô, ma doŋtom lêk ma yani tem nêma thêlô vê ba ini loŋ momaŋiniŋ bêŋ. Loŋ êŋ ma tem thêlô nedaŋ asêŋ maleŋ ba nesaŋ veŋiŋbôlêk ôdôŋ loŋ.”

¹³Êŋ ma Yisu hanaŋ hadêŋ anyô vovak laik êŋ, “Nu! Ma nôma atu ba lêk hôêvhaviŋ ma tem imbitak aêŋ.” Ma ketheŋ oyaŋ ma ôpêŋ anêŋ anyô vovak atu habitak mavi.

Yisu hadum Pita yaŋavi mavi

(Mak 1:29-31; Luk 4:38-39)

¹⁴Ma Yisu hayô Pita anêŋ unyak kapô ma hayê Pita yaŋavi hapôm lijiŋ vovaŋ ba hêk iyom. ¹⁵Ma Yisu havalôŋ avi êŋ baŋ ma lijiŋ êŋ hatak yani ma haviyô hapôpêk nôma ek Yisu.

Yisu hadum avômalô bêŋ anôŋ mavi

(Mak 1:32-34; Luk 4:40-41)

¹⁶Yaŋsiŋ ma ewa ŋê lôk ŋgôk habuliŋ i doho êlêm hadêŋ Yisu. Ma Yisu hanaŋ abô iyom ma ŋgôk takêŋ etak avômalô takêŋ ba i. Ma hadum

° 8:11 Luk 13:29 P 8:12 Mat 22:13; 25:30; Luk 13:28

avômalô lôk lijij sapêṅ ibitak mavi. ¹⁷Ba intu Wapômbêṅ anêṅ abô atu ba bôk hanaṅ hadêṅ plopet Aisaia hik anôṅ nena,
 “Yani hapesaṅ alalôaniṅ lijij mavi
 ma hêv alalôaniṅ vovaṅ vè.” *Aisaia 53:4*

Ku bêṅ ek nesopa Yisu vaṅgwam
(Luk 9:57-62)

¹⁸Yisu hayê avômalô bêṅ anôṅ êmô ma hanaṅ hadêṅ anêṅ ḡê ku nena, “Alôana kasukthôm vi tuvulu.” ¹⁹Êṅ ma ḡê lôkauk hathak abô balabuṅ te halêm hadêṅ Yisu ma hanaṅ nena, “Kêdôṅwaga, loṅ nômbêṅ atu ba hu ma tem yasopa o.”

²⁰Ma Yisu hanaṅ, “Avuṅ yatap iniṅ pik abyañ hamô ma menak iniṅ unyak hamô, ma doṅtom ya Anyô Anêṅ Nakaduṅ atu anêṅ loṅ êṅjêk ma mi.”

²¹Ma Yisu anêṅ anyô te hanaṅ, “Anyô Bêṅ, otak ya ek yana yandav wakamik vêmam.”

²²Ma doṅtom Yisu hanaṅ hadêṅ ôpêṅ, “Dô! ḡê ḡama da nedav iniṅ ḡama. Ma ôlêm osopa ya!”

Lovak halaṅô Yisu
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

²³Yôv ma Yisu hathak yeṅ ma anêṅ ḡê ku i haviṅ yani. ²⁴Thêlô i êyô kasukthôm malêvônṅ ma ketheṅ oyaṅ ma ôthôm bêṅ lôk lovak hayô. Ma ḡañ budum hik ba hadum ek êyô yeṅ vôv. Ma doṅtom Yisu hêk sôm denaṅ. ²⁵Ma anêṅ ḡê ku i ik yani liṅ ba enaṅ, “Anyô Bêṅ, nêm alalô bulubiṅ! Tem alalô nama!”

²⁶Ma Yisu hanaṅ hadêṅ i, “Môlô ḡê ôêvhaviṅ yaôna lôk! Aisê ba môlô ôkô?” Êṅ ma haviyô hathaṅ lovak lôk ḡañ budum ba êk maliṅyaô ba thêthê mavi.

²⁷Thêlô esonṅ kambom ba enaṅ, “Anyô aisête ba lovak lôk ḡañ budum elañô anêṅ abô ba esopa?”

Yisu hêv ḡgôk doho vê
(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸Yôv ma Yisu hi kasukthôm vi tuvulu ba hayô avômalô Gadala iniṅ pik. Ma anyô lokwanju atu ba ḡgôk kambom hathak habuliṅ i êlêm anêṅ siô ba êpôm yani halôk loṅôndê. Anyô ju êṅ ethak ibuliṅ avômalô ba intu êkô ek nendom loṅôndê êṅ. ²⁹Ma êyê Yisu ma elam lôklala, “Wapômbêṅ anêṅ Nakaduṅ, hólêm ek undum malê êndêṅ yêlô? Waklavônṅ nindum abô hêk denaṅ. Ma hólêm loṅ êntêk ek nêm vovaṅ êndêṅ yêlô e?”

^q 8:20 2Ko 8:9 ^r 8:21 1Kiṅ 19:20 ^s 8:24 Sng 4:8 ^t 8:26 Mat 14:31; Sng 89:9

^u 8:29 Mak 1:24; Luk 4:41

³⁰Ma bok dum te êmô daim dokte ba eyaŋ kamuŋ êmô. ³¹Ma ngôk takêŋ elañ lôklokwaŋ hadêŋ Yisu, “Nêm yêlô vê ni êndôk bok takêŋdaku kapô.”

³²Ma Yisu hanaŋ hadêŋ thêlô “Môlô nu!” Êŋ ma ngôk takêŋ etak anyô ju êŋ ma i êlôk bok takêŋ kapô ba elañviŋ ketheŋ ba i hadêŋ loŋ kambom ma êv yak halôk kasukthôm ba ema. ³³Ŋê takatu ba eyabiŋ bok êyê nôm êŋ ma êsôv ba i êyô malak bêŋ. Ma enaŋ hadêŋ avômalô hathak nôm atu ba Yisu hadum hadêŋ bok lôk anyô ju atu ba ngôk habuliŋ thai. ³⁴Êŋ ma avômalô malak lôŋ êŋ iki thô ba i hadêŋ Yisu. Thêlô êyê yani ba êkô kambom ma enaŋ nena, “Otak yêlô ba nu!”

Yisu hadum anyô havuviŋ te mavi

(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

9 ¹Yôv ma Yisu hathak yeŋ ngwêk te ba havôhi anêŋ loŋ. ²Ma anyô doho evak anyô havuviŋ te hêk yêm ba êlêm hadêŋ yani. Êŋ ma Yisu hayê thêlônin êvhaviŋ ma hanaŋ hadêŋ anyô havuviŋ atu nena, “Yenaŋ okna, lem êndôk biŋ. Lêk yahêv anêm kambom sapêŋ vê.”

³Ŋê lôkauk hathak abô balabuŋ doho elañô abô êŋ ma enaŋ hadêŋ i, “Ôpêŋ hasoŋ nena yani ma Wapômbêŋ e?”

⁴Yisu hayala thêlônin auk ma hanaŋ, “Aisê ka môlô owa auk kambom êŋ? ⁵Abô alê intu vumvum ek yanaŋ: ‘Lêk yahêv anêm kambom sapêŋ vê’ mena ‘Umbiyô omben.’ ⁶xAêŋ ba tem yaŋgik thô êndêŋ môlô nena Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu anêŋ athêŋ ma bêŋ ba hatôm nêm kambom vê.” Êŋ ma hanaŋ hadêŋ anyô havuviŋ atu nena, “Umbiyô umiŋ ma onja anêm yêm ba nu anêm unyak.” ⁷Êŋ ma ôpêŋ haviyô hamiŋ ba hi anêŋ unyak. ⁸Ma avômalô êyê nôm êŋ ba esoŋ kambom ma êbô Wapômbêŋ atu ba hêv lôklokwaŋ lôk athêŋ bêŋ hadêŋ avômalô.

Yisu halam Matyu

(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹Yisu hi ma hayê anyô te ba anêŋ athêŋ nena Matyu ba hamô unyak ewa takis. Ma hanaŋ hadêŋ ôpêŋ nena, “Ôlêm osopa ya,” êŋ ma haviyô ba hi hasopa yani.

¹⁰Yisu hayaŋ nôm haviŋ Matyu hamô anêŋ unyak. Ma nê ewa takis lôk nê idum kambom bêŋ anôŋ êlêm eyaŋ nôm haviŋ yani lôk anêŋ nê ku. ¹¹Palisi êyê ma enaŋ hik anêŋ nê ku liŋ, “Aisê ka môlônim kêdôŋwaga hayaŋ nôm haviŋ nê ewa takis lôk nê idum kambom?”

¹²Yisu halaŋô abô êŋ ma hanaŋ, “Ŋê lôk lijiŋ iyom intu ethak i êyê dokta. Ma nê lijiŋ mi ma mi. ¹³zAêŋ ba môlô lemimimbi Wapômbêŋ anêŋ abô atu ba hêk kapyâ hanaŋ nena,

° 9:1 Mat 4:13 ° 9:4 Luk 9:47; Jon 2:25 ° 9:6 Jon 17:2 ° 9:11 Luk 15:2

z 9:13 Mat 12:7

“Yalerhaviŋ mólô nônêm kapólômim êndên avômalô.

Ma yahapôlik hathak da.’

Hosea 6:6

Ba intu yahalêm ek yandam nê takatu ba idum kambom. Ma miŋ yahalêm ek yandam nê thêthôn ami.”

Enaŋ hik Yisu liŋ hathak kobom evak balabuŋ ek nôm

(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

¹⁴Jon anêŋ nê ku êlêm hadêŋ Yisu ma enaŋ hik yani liŋ, “Yêlô lôk nê Palisi athak avak balabuŋ ek nôm ek leŋiŋhabi Wapômbêŋ. Ma doŋtom anêm nê ku miŋ ethak idum aêŋ ami eka?”

¹⁵Ma Yisu hanaŋ, “Anyô te hawa avi lukmuk, êŋ ma anêŋ anyô mólô eyaŋ nôm lôk leŋiŋmavi. Ma miŋ hatôm nembak balabuŋ ek nôm ami. Ma doŋtom haveŋ yam, ba ewa yani vê hêk thêlô, êŋ ma anêŋ nê mólô tem nembak balabuŋ ek nôm.”

¹⁶“Anyô late hatôm enja sôp lukmuk bute ba indu sôp bô anêŋ abyaŋ siŋ esak ami. Hadum aêŋ ma tem sôp lukmuk buêŋ êmô sôp bô kisi. Êŋ ma tem itip bêŋ. ¹⁷Ma mólô othak ôkê waiŋ lukmuk halôk kolopak epesaŋ hathak bok kupik bô e? Mi! Waiŋ lukmuk êŋ tem imbuliŋ bok kupik bô atu bôk thektheke ba tem ipup ba waiŋ eŋgasô ni. Ba intu othak ôkê waiŋ lukmuk halôk bok kupik lukmuk atu ba belap ek isiŋ mavi ma miŋ ipup ami lôk waiŋ miŋ eŋgasô ni ami.”

Amena ŋama lôk avi lijiŋ

(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

¹⁸Yisu hanaŋ abô denaŋ ma anyô bêŋ te halêm halek vadôn lêlô hêk yani va ma hanaŋ, “Yenaŋ avena lêk hama. Ôlêm otak bahem êyôŋgêk yani ek imbiyô esak loŋbô.” ¹⁹Ma Yisu lôk anêŋ nê ku i iviŋ yani ba i.

²⁰Thêlô even ba i ma avi lôk lijiŋ te halêm hadêŋ Yisu dômlokwaŋ ma havalonŋ Yisu anêŋ kwêv anêŋ daŋ. Avi êŋ hapôm lijiŋ thalaleŋ halom hatôm sondabêŋ laumiŋ ba lahavuju. ²¹^bMa avi êŋ anêŋ auk nena, “Yambaloŋ anêŋ kwêv iyom, ma tem ya mavi.” ²²Ma Yisu hik i liliŋ ba hayê avi êŋ ma hanaŋ, “Yenaŋ avena, lem êndôk biŋ. Anêm hôêvhaviŋ hadum ba lêk hubitak mavi.” Ma ketheŋ oyaŋ ma avi êŋ habitak mavi.

²³Vêm ma Yisu hi hayô anyô bêŋ atu anêŋ unyak. Ma hayê avômalô iyuv abiŋ ba elaŋ ba idum thôthô bêŋ ²⁴ma hanaŋ, “Mólô vê! Avena hêk sôm iyom ma miŋ hama ami.” Êŋ ma thêlô emalik hathak yani. ²⁵Ma doŋtom êv avômalô vê ma Yisu habitak hayô unyak kapô ba havalonŋ avena êŋ baŋ, ma haviyô hamiŋ. ²⁶Ba intu abô hathak nôm êŋ haveŋ loŋ êŋ lôkthô.

^a 9:14 Luk 18:12 ^b 9:21 Mat 14:36

Anyô maleŋ pusip ju lôk anyô abôlêk putup te

27^cMa Yisu hatak loŋ êŋ ma haveŋ ba hi, ma anyô maleŋ pusip ju esopa yani ba elam kaêk nena, “Devit anêŋ Lim Lukmuk, nêŋ kapôlôm ek yai!”

28 Yisu hayô unyak kapô ba hi ma anyô ju atu i hadêŋ yani. Ma hanaŋ hik thai liŋ, “Mamu ôêvhaviŋ nena ya hatôm yandum ba mamu numbitak mavi e?”

Ma thai enaŋ, “Intu êŋ. Anyô Bêŋ.”

29 Êŋ ma yani hatak baŋ hayô hêk thai maleŋdaluk ma hanaŋ, “Mamu lêk ôêvhaviŋ ba intu tem numbitak mavi.” 30^dÊŋ ma maleŋiŋ daluk hakyav. Ma Yisu hêv abô lôklokwaŋ hadêŋ thai, “Miŋ nonaŋ êndêŋ anyôla esak nôŋm êntêk ami.” 31 Ma doŋtom i ma enaŋ nôŋm atu ba Yisu hadum hadêŋ thai haveŋ loŋ êŋ lôkthô.

32 Anyô ju êŋ etak Yisu ba i denaŋ, ma avômalô ewa anyô abôlêk putup te atu ba ŋgôk habuliŋ yani ba êlêm ek Yisu. 33^eMa hêv ŋgôk êŋ vê ma ôpêŋ hanaŋ abô. Ma avômalô esoŋ kambom ba enaŋ, “Sêbôk ma miŋ nômlate aêŋ habitak Israeŋ ami.”

34^fMa doŋtom ŋê Palisi enaŋ, “Ŋgôk iniŋ anyô bêŋ hêv lôklokwaŋ hadêŋ ôpêŋ. Ba intu hatôm nêŋ ŋgôk sapêŋ vê êŋjêk avômalô.”

Ŋê ku naju iyom

35^gMa Yisu haveŋ loŋ buêŋ sapêŋ ba habitak hayô avômalô iniŋ unyak yeŋ ba hadôŋ avômalô lôk hanaŋ Abô Mavi hathak Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak. Ma hapesaŋ avômalô iniŋ malaiŋ sapêŋ lôk hêv iniŋ lijiŋ lomalama sapêŋ vê. 36^hYisu hayê avômalô nômbêŋ atu iniŋ auk lêk mayaliv ba êmô malaiŋ kambom hatôm boksipsip anêŋ alaŋ mi. Aêŋ ba lahiki hathak i. 37ⁱBa intu hanaŋ hadêŋ anêŋ ŋê ku nena, “Nôm bêŋ anôŋ lêk hayôk ba hamô ku kapô, ma doŋtom ŋê ku ma tomtom iyom. 38 Aêŋ ba notêŋ mek êndêŋ ku anêŋ alaŋ ek nêŋ ŋê ku ba ini ek nindum anêŋ ku.”

Ŋê ku laumiŋ ba lahavuju iniŋ athêŋ

(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

10 1^jMa Yisu halam ŋê ku laumiŋ ba lahavuju i hadêŋ yani. Ma hêv lôklokwaŋ hadêŋ thêlô ek nêŋnêŋ ŋgôk lelaik vê êŋjêk avômalô ma nindum avômalô lijiŋ lôk malaiŋ lomalama mavi.

2 Êntêk ma aposel laumiŋ ba lahavuju takatu iniŋ athêŋ: anyô môŋ ma Saimon, anêŋ athêŋ yaŋ nena Pita, ma yaŋ Andulu; ma Jems loyaŋ Jon,

^c 9:27 Mat 20:29-34 ^d 9:30 Mat 8:4 ^e 9:33 Mak 2:12 ^f 9:34 Mat 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 ^g 9:35 Mat 4:23; Mak 1:39 ^h 9:36 Nam 27:17; 1Kij 22:17; Sek 10:2; Mat 14:14; Mak 6:34 ⁱ 9:37 Luk 10:2 ^j 10:1 Mak 6:7; Luk 9:1

thai ma Sebedi nali; ³ma Pilip, Batolomiu, Tomas, Matyu, anyô hawa takis; ma Jems Alpius nakaduŋ ma Tadius, ⁴ma Saimon, anyô Selot te, ma Judas Iskaliot, ôpatu vêm ma hanaŋ Yisu bêŋ.

Yisu hêv nê ku ba i
(*Mak 6:7-11; Luk 9:1-5*)

⁵Yisu hanaŋ abô hadêŋ anyô laumiŋ ba lahavuju takêŋ yôv ma hêv i ba i ma hanaŋ, “Avômalô Samalia iniŋ loŋ lôk avômalô loŋ buyaŋ ma miŋ unu êndêŋ i ami. ⁶^kMa doŋtom unu êndêŋ boksipsip Islael takatu ba even mayaliv. ⁷^lUnu luvuluvu ba nonaŋ Wapômbêŋ anêŋ abô êndêŋ avômalô nena, ‘Dokte ma Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak tem êlêm.’ ⁸Nundum avômalô lôk lijiŋ mavi, ma uŋgwik nê ŋama liŋ, ma nundum nê lôk palê lepla mabuŋ mavi, ma nônêm ngôk vê ênjêk avômalô. Athêŋ bêŋ ma miŋ môlô ôêv vuli ami. Bôk yahêv oyaŋ hadêŋ môlô ba intu nundum ku takêŋ oyaŋ esak avômalô.

⁹⁻¹⁰^m “Môlô u hatôm nê ku ba mavi ek avômalô neyabiŋ môlô ba intu nombeŋ oyaŋ. Miŋ nobek vak ami. Valuseleŋ mi. Kwêv mi. Veŋ bokŋgôp mi. Ma kôm mi. ¹¹Ma môlô ôyô loŋ te ma nômbôlêm anyô wapôm te ba nômô imbiŋ yani endeaba notak loŋ êŋ ek unu buyaŋ. ¹²ⁿMa ubitak ôyô anêŋ unyak kapô, ma nonaŋ êndêŋ yani lôk anêŋ avômalô nena, ‘Wapômbêŋ anêŋ lamavi êmô imbiŋ môlô.’ ¹³Avômalô unyak êŋ leŋiŋmavi ba ewa môlô thô, êŋ ma môlônim abô mavi êŋ tem êmô imbiŋ i. Ma doŋtom miŋ leŋiŋmavi ba ewa môlô thô ami, êŋ ma noja unim abô mavi êŋ vê ênjêk i ba unu. ¹⁴^oMa avômalô loŋ takatu ba miŋ ewa môlô thô ami lôk êdô nedaŋô môlônim abô, ma waklavôŋ otak loŋ êŋ, ma uŋgwik voŋgovaŋ takatu ba hamô vemimkapô vê êndôk thêlô maleŋiŋ ma unu. ¹⁵^pYanaŋ avanôŋ êndêŋ môlô nena waklavôŋ atu ba Wapômbêŋ endelêm ek endeaŋô abô, êŋ ma avômalô loŋ atu ba miŋ ewa môlô thô ami, thêlôniŋ malaiŋ tem êmôŋ ek avômalô kambom anêŋ Sodom lo Gomola.

Malaiŋ lomaloma tem êpôm môlô
(*Mak 13:9-13; Luk 21:12-17*)

¹⁶^q “Odaŋô! Yahêv môlô hatôm boksipsip ba u ôlôk avuŋ yatap malêvôŋ. Aêŋ ba môlô noja umya iniŋ auk mavi ba nômô mabuŋ êtôm menak bôbô. ¹⁷^rAêŋ ba intu môlô noyabiŋ am ek avômalô! Thêlô tem nebalonŋ môlô ba netak êndôk iniŋ nê bêŋbêŋ baheniŋ lôk nebali môlô êmô iniŋ unyak yeŋ. ¹⁸Ma môlô ma yenaŋ avômalô ba intu tem nendom môlô ba unu êndêŋ kiŋ lôk nê bêŋbêŋ

^k 10:6 Jer 50:6 ^l 10:7 Mat 3:2; 4:17; Luk 10:9,11 ^m 10:9-10 Luk 10:4,7; 1Ko 9:14

ⁿ 10:12 Luk 10:5-6 ^o 10:14 Luk 10:10-12; Ap 13:51 ^p 10:15 Mat 11:24; Jut 7

^q 10:16 Luk 10:3; Lom 16:19 ^r 10:17 Mat 5:22; 23:34; Mak 13:9

ek nonaŋ yenaŋ Abô Mavi êndêŋ i lôk avômalô loŋ buyaŋ. ¹⁹⁻²⁰Ma doŋtom evaloŋ môlô ma môlônim Lemambô anêŋ Lovak Mathêŋ tem êmô imbiŋ môlô ba waklavôŋ êŋ ma tem nêŋm abô êndêŋ môlô ek nonaŋ. Tem miŋ môlôda nonaŋ unim abô ami. Ba intu miŋ nôkô ba nonaŋ nena, ‘Yêlô nanaŋ malê?’ mena ‘nanaŋ aisê?’ ami.

²¹ ‘Ma anyô loyaŋ tem yaŋ enaŋ yaŋ bêŋ ek nijik vônô. Ma lambô tem indum aêŋ êndêŋ nakaduŋ. Ma avômena tem nêmbôliŋ dômiŋ êndêŋ lami lo taluvi ba nenaŋ ek nijik i vônô. ²²Ma môlô ma yenaŋ avômalô. Ba intu avômalô sapêŋ tem nêpôlik esak môlô. Ma doŋtom ŋê takatu ba imiŋ lôklokwaŋ aleba hayô anêŋ daŋ, ma Wapômbêŋ tem nêŋm i bulubiŋ. ²³Aêŋ ba avômalô malak te êv vovaŋ hadêŋ môlô, ma nôsôv ba unu malak yaŋ. Yanaŋ avanôŋ êndêŋ môlô, tem nundum ku êŋ emberŋ Israeŋ denaŋ ma Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu tem êlêŋ.

²⁴ ‘Avômena ethak unyak ma miŋ bêŋ ek iniŋ kêdôŋwaga ami. Ma ŋê ku miŋ bêŋ ek iniŋ anyô bêŋ ami. ²⁵Avômalô elam lambô nena, ‘Ŋgôk Bêŋ Belsebul’ êŋ ma tem nindum aêŋ esak yani anêŋ avômalô aêŋ iyom. Avômena ewa kêdôŋwaga iniŋ malaiŋ, êŋ ma hatôm. Ma ŋê ku ewa iniŋ anyô bêŋ anêŋ malaiŋ, êŋ ma hatôm.

Nakô ek Wapômbêŋ iyom

(Luk 12:2-7)

²⁶ ‘Aêŋ ba miŋ môlô nôkô ek ŋê takatu ba idum kambom takêŋ ami. Nôm takatu ba havuŋi hêk loŋ kapô, tem imbitak yaiŋ. Ma abô takatu ba havuŋi, tem avômalô sapêŋ neyala. ²⁷Aêŋ ba abô takatu ba yahananŋ hadêŋ môlô hadêŋ bôlôvôŋ, êŋ ma nonaŋ êndêŋ lôkwak. Ma abô takatu ba anyô vi enaŋ thikuthik, êŋ ma numiŋ unyak vôn ba nodam ek avômalô nedaŋô. ²⁸ Miŋ nôkô ek avômalô ami. Thêlô hatôm nijik lemvimkupik iyom vônô. Ma dahôlômim ma thêlô miŋ hatôm nijik vônô ami. Aêŋ ba intu nôkô ek Anyô Bêŋ iyom! Yani hatôm imbuliŋ môlônim lemvimkupik lôk dahôlômim êndôk loŋ atum lôkmala.

²⁹ ‘Avômalô ethak êv vuli menak yaônena hathak valuseleŋ yaô ek eyaŋ. Ma Lemambô lahiki hathak menak yaô takatu ba te hama. ³⁰Ma doŋtom môlô ma Wapômbêŋ bôk hakatuŋ môlô sapêŋ lemimkadôk ŋauŋ yôv. ³¹ Aêŋ ba môlô ma bêŋ ek menak, ba intu miŋ nôkô ami.

Miŋ mama esak Yîsu ami

(Luk 12:8-9)

³² ‘Aêŋ ba ôpatu ba hanaŋ hadêŋ avômalô nena hasopa ya, intu tem yanaŋ imiŋ Wakamik atu ba hamô malak leŋ ma nena, ‘Ôpêntêk ma

^s 10:19-20 Luk 12:11-12; 21:12-15; Jon 14:26 ^t 10:21 Mai 7:6; Mat 10:35; Mak 13:12;

Luk 21:16 ^u 10:24 Luk 6:40; Jon 13:16; 15:20 ^v 10:25 Mat 9:34; 12:24; Mak 3:22;

Luk 11:15 ^w 10:26 Mak 4:22; Luk 8:17 ^x 10:28 Lom 8:31; Jem 4:12 ^y 10:31 Mat 6:26

yenaŋ.’³³ ^zMa ôpatu ba hanaŋ hadêŋ avômalô nena hadô esopa ya, intu tem yanaŋ êndêŋ Wakamik atu ba hamô malak leŋ nena, ‘Yahathôŋ ôpêŋ paliŋ.’

Yisu hadum ba avômalô evak i vose

(Luk 12:49-53; 14:26-27)

³⁴ “Yahalêm ek yanêm kôm jaŋak êndêŋ môle! Ba intu miŋ nosoŋ nena yahalêm ek yandum môle kapôlômim êndôk biŋ ami ma milôk.

³⁵ Yahalêm ek

“ ‘namalô êmbôliŋ dôm êndêŋ lambô,
ma nalavi êmbôliŋ dôm êndêŋ talêbô,
ma namalô yanavi êmbôliŋ dôm êndêŋ yaŋavi.

³⁶ Anyô te lôk anêŋ thalaleŋ tem nêpôlik esak i.’ *Maika 7:6*

³⁷ “Ma opalê atu ba lahaviŋ lambô lo talêbô bêŋ anôŋ hamôŋ ek ya, ôpêŋ hatôm anyô ôv vathek ba miŋ yenaŋ ami. Ma opalê atu ba lahaviŋ nali bêŋ anôŋ hamôŋ ek ya, ôpêŋ hatôm anyô ôv vathek ba miŋ yenaŋ ami. ³⁸ “Ma ôpatu ba miŋ hawa anêŋ alovalaŋaŋsiŋ ba hasopa ya ami, ôpêŋ hatôm anyô ôv vathek ba miŋ yenaŋ ami. ³⁹ “Ma opalê atu ba hadum ku bêŋ ek embatho anêŋ lôkmala loŋ, êŋ ma anêŋ lôkmala êŋ tem nêŋ yak. Ma ôpatu ba hatak anêŋ lôkmala ek hasopa ya, ôpêŋ tem embaloŋ anêŋ lôkmala loŋ.

⁴⁰ ^c “Ma ôpatu ba hawa môle thô, êŋ ma hawa ya thô haviŋ. Ma ôpatu ba hawa ya thô, êŋ ma hawa Ôpatu ba hêv ya ba yahalêm thô haviŋ. ⁴¹ Ma ôpatu ba hayê plopet te ba hawa thô, êŋ ma tem enja nôŋ mavi êtôm atu ba plopet êŋ hawa. Ma ôpatu ba hayê anyô thêthôŋ te ba hawa thô, êŋ ma tem enja nôŋ mavi êtôm atu ba anyô thêthôŋ êŋ hawa. ⁴² Ma ôpatu ba hayê anyô oyaŋ te hasopa ya ba hêv ŋaŋ thilibuŋ hadêŋ yani, yanaŋ avanôŋ biŋ êndêŋ môle nena ôpêŋ tem enja anêŋ vuli.”

11 ¹ Ma Yisu hadôŋ anêŋ ŋê ku laumiŋ ba lahavuju yôv, ma hatak loŋ êŋ ma hi hanaŋ Wapômbêŋ anêŋ abô lôk hadôŋ avômalô hamô Galili anêŋ malak nenanena.

Yisu hanaŋ abô hathak Jon anyô hathik ŋaŋ

(Luk 7:18-35)

² Jon hamô koladôŋ ma halaŋô abô hathak ku takatu ba Kilisi hadum. Êŋ ma hêv anêŋ ŋê ku doho ba i hadêŋ yani ³ ek nenaŋ injik yani liŋ, “O ma Mesia atu ba Wapômbêŋ bôk habutiŋ abô ek nêŋ êlêm mena yêlô nayabiŋ anyô yaŋ?”

^z 10:33 Mak 8:38; Luk 9:26; 2Ti 2:12 ^a 10:38 Mat 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24

^b 10:39 Luk 17:33; Jon 12:25 ^c 10:40 Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20

4-5 ^dËŋ ma Yisu hanaŋ viyaŋ, “Nôbônu ma nonaŋ êndêŋ Jon esak nôm takatu ba mamu olaŋô lo ôyê. Ijê maleŋiŋ pusip êyê tak, ma ñê veŋiŋvuvuiŋ even, ma ñê palê lepla ibitak mavi, ma ñê leŋiŋôndôŋ kôtôŋ elañô abô, ma ñê ŋama iviyô hathak loŋbô, ma avômalô siv elañô Wapômbêŋ anêŋ Abô Mavi atu. Ba intu unu nonaŋ êndêŋ Jon esak nôm takêŋ. ^eMa ñê takatu ba êyê ya ba evaloŋ iniŋ êvhaviŋ loŋ, nêmo lôk leŋiŋmavi.”

⁷Jon anêŋ ñê ku êvôi denaŋ, ma Yisu hanaŋ abô hathak Jon hadêŋ avômalô nena, “Bôk môlô u loŋ thiliv ek ôyê malê? Môlô u ek ôyê lovak hayuv baselak vuak e? ⁸Mi. Ma môlô u ek ôyê malê? Môlô u ek ôyê anyô te hik kwêv kêkêlô e? Mi. Ijê takatu ba ik kwêv kêkêlô, ma êmô kiŋ iniŋ unyak ma miŋ êmô loŋ thiliv ami. ⁹Môlô u loŋ thiliv ek ôyê malê? Plopet te e? Avanôŋ! Ma doŋtom yanaŋ êndêŋ môlô nena Jon ma bêŋ ek plopet sapêŋ. ¹⁰‘Bôk eto hathak ôpêŋ hêk Wapômbêŋ anêŋ kapy a nena,

“Odaŋô, tem yanêm yenaŋ anyô ku te êmôŋ ek o,
ek enaŋ yenaŋ abô bêŋ
ek êpôpêk loŋôndê ek o.’

Malakai 3:1

¹¹“Yanaŋ avanôŋ biŋ êndêŋ môlô nena Jon ma bêŋ ek avômalô pik sapêŋ. Avi te miŋ bôk havathu anyô te aêŋ ami ma mi. Ma doŋtom ôpatu ba yaôna hêk Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak, ôpêŋ ma bêŋ ek Jon.

¹²⁻¹³^f “Ma plopet sapêŋ lôk kapy balabuŋ bôk enaŋ Wapômbêŋ anêŋ abô bêŋ aleba lêk hayô Jon habitak haviŋ. Ma sêbôk aleba lêk ma ôpêŋ hanaŋ abô ma Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak halêm hatôm ñê vovak ibi thêthô i ba i aleba ik vovak ba lovak. ¹⁴^gMa môlô lemimhaviŋ nodaŋô plopet takatu iniŋ abô ba nodaŋô! Wapômbêŋ anêŋ kapy hanaŋ nena Elia tem êlêm. Elia êŋ ma Jon. ¹⁵Aêŋ ba môlô ñê lôk lemôndôŋ ma nodaŋô abô êntêk katô!

¹⁶“Yanaŋ aisê esak avômalô bôlôŋ êntêk? Thêlô ma hatôm avômena takatu ba êmô loŋ ethak doŋtom halôk ma elam hi ek avômena vi nena,

¹⁷“Yêlô abi yeŋ beleŋ ek môlô nondo yeŋ,
ma doŋtom miŋ olo yeŋ ami.

Ma yêlô alaŋ asêŋ malêŋ ek môlô nodaŋ,
ma doŋtom miŋ olaŋ ami.’

¹⁸“Ma avômalô bôlôŋ êntêk êtôm avômena takêŋ. Jon halêm ba hathak hatip ek nôm lo waiŋ. Ma môlô ôpôlik hathak yani ba onaŋ nena ŋgôk hamô haviŋ yani. ¹⁹^hMa doŋtom Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu halêm ma miŋ hatip ek nôm lo waiŋ ami. Ba intu avômalô êpôlik ba enaŋ, ‘Ôŋgô! Anyô êŋ hathak hayaŋ nôm lôk hanum waiŋ bêŋ anôŋ aleba intu halo molo. Yani ma ñê idum kambom lôk ñê ewa takis iniŋ anyô môlô.’ Aêŋ ba

^d 11:4-5 Ais 35:5-6; 61:1 ^e 11:10 Luk 1:76 ^f 11:12-13 Luk 16:16 ^g 11:14 Mal 4:5; Mat 17:10-13; Mak 9:11-13 ^h 11:19 Mat 9:14

Wapômbêḅ anêḅ auk tem injik anôḅ mavi ba avômalô tem nêḅê nena auk êḅ ma thêthôḅ anôḅ.”

Avômalô leḅôndôḅ kôtôḅ

(Luk 10:13-15)

²⁰ Yisu bôk hadum nômbithi bêḅ anôḅ yôv hamô malak doho ma avômalô takêḅ miḅ ele kapôlôḅḅḅ liliḅ ami. Ba intu Yisu hathaḅ i ²¹ ⁱba hanaḅ, “Alikaknena, môlô avômalô Kolasin lo Betsaida! Môlô bôk ôyê nômbithi lomaloma. Ma doḅtom bôk yandum nômbithi takêḅ êmô Taia lo Saidon malêvôḅ, êḅ ma kethêḅ oyaḅ ma tem nijik kwêv kambom lôk nesav atum ḅgavu esak leḅḅḅkadôk ek nede kapôlôḅḅḅ liliḅ. ²² Odaḅô! Yahanayaḅ avanôḅ êndêḅ môlô nena waklavôḅ atu ba Wapômbêḅ endelêḅ ek endayaḅ abô, êḅ ma môlônim malaiḅ tem bêḅ anôḅ êmôḅ ek avômalô Taia lo Saidon iniḅ!

²³ ^j “Ma môlô avômalô Kapaneam, tem nêmbô môlônim athêḅ esak leḅ e? Mi, môlô tem unu ḅê ḅama iniḅ loḅ! Môlô bôk ôyê nômbithi lomaloma. Ma doḅtom bôk yandum nômbithi takêḅ êmô Sodom malêvôḅ, êḅ ma tem netak iniḅ kambom ma tem nêḅô denaḅ endeba lêk. ²⁴ ^kOdaḅô! Yanaḅ avanôḅ! Waklavôḅ atu ba Wapômbêḅ endelêḅ ek endayaḅ alalôaniḅ abô, êḅ ma môlônim malaiḅ tem bêḅ anôḅ êmôḅ ek avômalô Sodom!”

Wapômbêḅ anêḅ aseleḅ ma vumvum

(Luk 10:21-22)

²⁵ ^lYôv ma Yisu hanaḅ, “Wakamik, O ma pik lo leḅ anêḅ alaḅ! Lêk huvuḅ anêḅ auk hadêḅ ḅê lôkauk lôk ḅê bêḅḅêḅ, ma huik thô hadêḅ ḅê takatu ba êtôm avômena yaôḅnena. Ba intu yahabô anêḅ athêḅ! ²⁶ Wakamik, avanôḅ oda hosopa anêḅ lemhaviḅ ba intu hudum aêḅ.

²⁷ ^m “Wakamik bôk hôêv ya auk sapêḅ yôv. Ba anyô late miḅ hayala Nalum atu ami. Mi, O Wakamik iyom. Ma anyô late miḅ hayala O Wakamik katô ami. Mi, Nalum lôk ḅê takatu ba Nalum lahaviḅ injik O thô êndêḅ i iyom.

²⁸ ⁿ “Môlô ḅê takatu ba udum ku bêḅ ba owa malaiḅ nôlêḅ êndêḅ ya ma tem yanêḅ lovak êndêḅ môlô. ²⁹⁻³⁰ ^oYahathak yahatauviḅ ya hatôm anyô ku ba intu tem nôḅô mavi. Ma aseleḅ atu ba yahêv ma vumvum ek noja. Ma vak atu ba yahêv ek nôbô ma miḅ malaiḅ ami. Ba intu nôlêḅ êndêḅ ya ek noja yenaḅ auk.”

ⁱ 11:21-22 Ais 23; Ese 26:1-28:26; Jol 3:4-8; Amo 1:9-10; Sek 9:2-4 ^j 11:23 Stt 19:24-28; Ais 14:13-15 ^k 11:24 Mat 10:15; Luk 10:12 ^l 11:25 1Ko 1:26-29 ^m 11:27 Mat 28:18; Jon 1:18; 3:35; 10:15; 17:2 ⁿ 11:28 Jer 31:25 ^o 11:29-30 1Jon 5:3

Yisu ma Sabat anêḡ alañ
(*Mak 2:23-28; Luk 6:1-5*)

12 ¹P¹Sabat te ma Yisu lôk anêḡ ḡê ku i evenḡ ku kapô te. Ma anêḡ ḡê ku ema kisi ba ewa wit doho hêk ku êḡ kapô ba eyañ. ²Palisi doho êyê ma enañ, “Ondaḡô! Abô balabuḡ hanaḡ nena Sabat ma miḡ hatôm nandum ku ba naja nôḡ ek naḡḡañ ami. Ma doḡtom anêḡ ḡê ku ibuliḡ waklavôḡ êḡ!”

³Ma Yisu hanaḡ nena, “Môlô bôk osam abô hathak Devit lôk anêḡ ḡê môlô ema kisi ba idum e? ⁴Yani habitak hayô Wapômbêḡ anêḡ unyak matheḡ kapô ma hayaḡ polom atu ba matheḡ anôḡ. Polom êḡ ma ḡê êbôk da iyom iniḡ ek nejaḡ ba intu habuliḡ abô balabuḡ buêḡ. ⁵Odaḡô abô te imbiḡ. Môlô bôk osam abô te hamô abô balabuḡ nena Sabat sapêḡ ma ḡê êbôk da idum ku ba êv da hadêḡ Wapômbêḡ. Thêlô ethak ibuliḡ abô balabuḡ bô êntêk hathak Sabat. Ma doḡtom thêlô ma kambom mi. ⁶“Aêḡ ba yanaḡ êndêḡ môlô nena nôḡlate lêk hamô loḡ êntêk ma nôḡmbêḡ lôk ek unyak matheḡ. ⁷⁻⁸“Môlô bôk osam abô êḡ yôv ba hanaḡ nena,

“Yaleḡhaviḡ môlô nôḡnêḡ kapôlômim êndêḡ avômalô
ma yahapôlik hathak da.”

Hosea 6:6

“Ya Anyô Anêḡ Nakaduḡ atu ma Sabat anêḡ Alañ. Ba intu oyala abô êḡ anêḡ ôdôḡ, ma tem miḡ hatôm notak malaiḡ êyômô ôpatu ba anêḡ kambom mi ami. Mi.”

Sabat ma Yisu hadum anyô baḡ hatyôk te mavi
(*Mak 3:1-6; Luk 6:6-11*)

⁹Yôv ma Yisu hatak buêḡ ma habitak hayô avômalô loḡ êḡ iniḡ unyak yeḡ kapô. Ma anyô baḡ hatyôk te hamô loḡ êḡ. ¹⁰Ma Palisi doho êbôlêḡ loḡôndê ek nenaḡ Yisu bêḡ ba intu enañ hik yani liḡ, “Kapyā balabuḡ hanaḡ aisê? Hatôm alalô nandum anyô lôk lijiḡ mavi êndêḡ Sabat mena mi e?”

¹¹Ma Yisu hanaḡ, “Anyô te anêḡ boksipsip hêv yak halôk lôv hadêḡ Sabat, ma ôpêḡ tem ni edadi boksipsip êḡ imbitak yaiḡ mena mi e?”

¹²Anyô ma bêḡ ek boksipsip. Ba intu kapyā balabuḡ hanaḡ nena alalô hatôm nandum anyô mavi êndêḡ Sabat.”

¹³Aêḡ ba Yisu hanaḡ hadêḡ ôpêḡ, “Oto bahem.” Ma hato baḡ ma baḡ vi kambom atu habitak mavi hathak loḡbô hatôm baḡ vi atu mavi. ¹⁴Êḡ ma Palisi iviyô ba i ethak doḡtom ma ekak abô ek nêpôm loḡôndê te ek nijik Yisu vônô.

ᵖ 12:1 Lo 23:25 ᵑ 12:2 Kis 20:10 ᵑ 12:3 1Sml 21:1-6 ᵑ 12:4 Wkp 24:5-9

† 12:5 Nam 28:9-10 † 12:6 Mat 12:41-42 † 12:7-8 Mat 9:13 † 12:10 Luk 14:3

× 12:11 Luk 14:5 † 12:14 Jon 5:16

Wapômbên anêṅ anyô ku

¹⁵Yisu hayala nôṁ êṅ ba intu hatak loṅ êṅ ba hi. Ma avômalô bêṅ anôṅ esopa yani ba hadum iniṅ lijiṅ sapêṅ mavi. ¹⁶Ma Yisu hanaṅ lôklokwaṅ hadêṅ thêlô nena miṅ nenaṅ yani bêṅ êndêṅ anyôla ami. ¹⁷Yisu hanaṅ aêṅ ek Wapômbên anêṅ abô injik anôṅ ba bôk hanaṅ hadêṅ plopet Aisaia nena,

¹⁸“Ôpêntêk ma yenaṅ anyô ku atu ba bôk yahabi yabahaṅ hayô hêk yani yôv.

Ôpêṅ ma yalenṅhaviṅ yani bêṅ anôṅ, ma yakapôlônṅ mavi ek yani; tem yanêṁ yenaṅ Lovak Matherṅ êṁô imbiṅ ôpêṅ, ma tem enaṅ bêṅ êndêṅ avômalô nena tem nêṁ i bulubiṅ.

¹⁹Yani ma anyô bônônṅ ba miṅ hathak hanaṅ abô lôk lôklala ami, ma miṅ hathak hanaṅ abô hamô loṅ ekaksa ami.

²⁰Ma tem miṅ edabêṅ baselak atu hapu ba hêk pik ami, ma miṅ imbi ayôk ṅgathiniṅ ni ami ma mi.

Ma tem indum mavi iyom endeṁba etak kambom sapêṅ nêṁô ku mavi vibiṅ am.

²¹Ma avômalô pik sapêṅ tem nêṁêṁ maleṅiṅ êndêṅ yani.” *Aisaia 42:1-4*

Yisu lôk Belsebul

(*Mak 3:20-30; Luk 11:14-23*)

²²Vêṁ ma ewa anyô te atu ṅgôk habuliṅ ba êlêṁ hadêṅ Yisu. Iṅgôk êṅ hadum ba ôpêṅ madaluk pusip ma abôlêk putup. Ma Yisu hadum ba ôpêṅ madaluk lôk abôlêk hakyav ba hayê tak lôk hanaṅ abô. ²³Ma avômalô sapêṅ esonṅ kambom ba enaṅ, “Yakô êntêk ma Devit anêṅ Lim Lukmuk atu ba Wapômbên hêv halêṁ ek nêṁ alalô bulubiṅ la?”

²⁴^bMa Palisi elanô abô êṅ ma enaṅ, “Iṅgôk iniṅ anyô bêṅ Belsebul hêv lôklokwaṅ hadêṅ ôpêṅ. Ba intu hatôm nêṁ ṅgôk sapêṅ vê êṅjêk avômalô.”

²⁵Yisu hayala thêlôniniṅ auk ba hanaṅ, “Loṅ bêṅ te da iniṅ avômalô evaki vose hi ôdônṅ ju, êṅ ma loṅ bêṅ êṅ tem êṅjêk ṅgathiniṅ. Ma malak te evaki vose hi ôdônṅ ju, êṅ ma tem nêṁêṁ yak. Ma ôdônṅ te evaki vose hi ôdônṅ ju, êṅ ma tem nêṁêṁ yak aêṅ iyom. ²⁶Ma Sadaṅ hêv anêṅ ṅgôk vê, êṅ ma hatôm evaki vose hi ôdônṅ ju. Ba anêṅ loṅ lôkliṅyak tem imiṅ majaṅ aisê? Mi. ²⁷Môlô onaṅ nena ṅgôk bêṅ Belsebul hêv lôklokwaṅ hadêṅ ya ba yahêv ṅgôk vê. Ma môlônim avômalô idum ku êṅ haviṅ! Ma opalê intu hêv lôklokwaṅ hadêṅ thêlô ba idum ku mavi êṅ? Iṅgôk Bêṅ, e? Mi! Môlôda unim avômalô ik thô nena môlô onaṅ abôyaṅ. ²⁸^cMa donṅtom

^z 12:16 Mat 8:4; Mak 3:12 ^a 12:18 Mat 3:17 ^b 12:24 Mat 9:34; 10:25 ^c 12:28 Ap 10:38; 1Jon 3:8

Wapômbên anên Lovak Mathen hêv lôklokwan hadên ya ba yahêv ngôk vê hêk avômalô. Aên ba oyala nena Wapômbên anên lon lôkliinyak lêk halêm yôv.

²⁹“Odañô abô yan imbiñ. Anyô te hatôm imbitak êyô anyô lôklokwan yan anên unyak kapô ba enja anên nômkama vani e? Mi anôn! Ôpên embalon anyô lôklokwan êñ ba ekak lon am, êñ ma yani hatôm enja anên nômkama vani.

³⁰“Ôpatu ba miñ lahaviñ ya ami, yani êñ intu hapôlik hathak ya. Ma ôpatu ba miñ hasup avômalô ba ethak doñtom ami, êñ ma hatôm halupunij i.

³¹e “Aên ba yanaj êndên môlô nena Wapômbên tem nêm avômalô iniñ kambom lomaloma lôk abôma takatu ba enaj hathak Wapômbên vê. Ma doñtom anyô te hayê Lovak Mathen anên ku ba hanaj abôma nena, ‘Êntêk ma Ngôk Bên anên ku’, êñ ma Wapômbên miñ hatôm nêm kambom êñ vê êñjêk ôpên ami. Ma mi. ³²Ma anyô te hanaj abô kambom hathak Anyô Anên Nakadun atu, ma Wapômbên tem nêm ôpên anên kambom vê. Ma doñtom anyôla hanaj abô kambom hathak Lovak Mathen, êñ ma Wapômbên tem miñ nêm ôpên anên kambom êñ vê ami ma êñjêk thêthô.

Alokwan kambom hathak hik anên anôn kambom

(Luk 6:43-45)

³³f “Alokwan mavi ma tem injik anôn mavi, ma alokwan kambom ma tem injik anôn kambom aên iyom. Ma anyô ethak êyê anên anôn vêm ma eyala nena alokwan mavi mena kambom. ³⁴gMôlô ma umya kambom anên nali ba kapôlômim putup hathak nôm kambom lomaloma atu ba habitak vemimbôlêk. Ba miñ hatôm nonaj abô mavi ami! ³⁵Anyôla hapesan anên nômkama mavi lomaloma ba hamô yani kapô, êñ ma tem enaj abô mavi iyom. Ma anyôla hapesan nômkama kambom lomaloma ba hamô yani kapô, êñ ma tem enaj abô kambom iyom.

³⁶“Odañô! Yanaj êndên môlô! Wapômbên tem êlêm ek endañô abô. Ba intu anyô tomtom tem nenan iniñ kambom takatu ba bôk enaj hadên avômalô vi lôk ibuliñ i bên. ³⁷Wapômbên tem endañô anêm abô ba enaj êndên o nena o anyô thêthôn mena o anyô lokbanj.”

Palisi leñihaviñ nêgê lavôñij te

(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

³⁸hVêm ma Palisi lôk nê lôkauk hathak abô balabanj doho enaj hadên Yisu, “Kédôñwaga, yêlô leñihaviñ undum lavôñij te ek injik thô nena Wapômbên hêv o ba hólêm.”

^d 12:30 Mak 9:40; Luk 9:50 ^e 12:31 Hib 6:4-6 ^f 12:33 Mat 7:16-20 ^g 12:34 Mat 3:7; 15:18; Luk 3:7; 6:45 ^h 12:38 Mat 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30

39-40 ⁱMa Yisu hanaŋ, “Môlô avômalô bôlôn êntêk ma avômalô kambom ba miŋ ôêvhaviŋ ya ami. Ba intu lemimhaviŋ yandum lavôŋiŋ ek injik thô nena Wapômbêŋ bôk hêv ya ba yahalêm, ma doŋtom tem mi. Wak lô ma Jona hamiŋ alim ŋgwêk bêŋ te kapô. Ma wak lô aêŋ iyom ma tem Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu ênjêk pik kapô. Lavôŋiŋ êŋ iyom intu tem Wapômbêŋ injik thô nena bôk hêv ya ba yahalêm. ⁴¹ ^jSêbôk ma Jona hanaŋ abô hadêŋ avômalô Ninive ba ele kapôlôŋiŋ liliŋ. Odaŋô! Nômplate lêk hamô loŋ êntêk ma bêŋ hamôŋ ek Jona. Ma môlô miŋ ôêvhaviŋ ami. Ma waklavôŋ atu ba Wapômbêŋ hatak ek nindum abô ma avômalô Ninive tem nenaŋ môlônim kambom takêŋ bêŋ. ⁴² ^kMa sêbôk ma Siba iniŋ kwin hatak anêŋ loŋ ma halêm anêŋ loŋ daim bomaŋ ek endanô Solomon anêŋ auk mavi. Odaŋô! Nômplate lêk hamô loŋ êntêk ma bêŋ ek Solomon. Ma doŋtom môlô ôdô anêŋ nodanô. Ma waklavôŋ atu ba Wapômbêŋ hatak ek nindum abô ma tem Siba iniŋ kwin êŋ enaŋ môlônim kambom takêŋ bêŋ.”

Ŋgôk hatup siŋ

(Luk 11:24-26)

43 “Ŋgôk lelaik hatak anyô te, êŋ ma hi haveŋ loŋ thiliv ek êmbôlêm loŋ mavi te ek enja lovak ba êmô. Ma miŋ hapôm loŋ te ami, ⁴⁴ ma tem enaŋ nena, ‘Yatup siŋ yana unyak sêbôk esak loŋbô.’ Ma hayô ba hayê nena unyak êŋ lêk hamô oyaŋ ma epesaŋ ba lêk habitak mabuŋ mavi. ⁴⁵ ^lÊŋ ma tem ni êmbôlêm ŋgôk baheŋvi ba lahavuju takatu ba iniŋ lôklokwaŋ hamôŋ ek anêŋ ba enja i imbiŋ ek nimbitak nêyô unyak êŋ kapô esak loŋbô. Êŋ ma ôpêŋ tem êmô kambom anôŋ ek yaŋ sêbôk. Ba intu môlô avômalô kambom bôlôn êntêk tem nôpôm malaiŋ êŋ imbiŋ.”

Yisu anêŋ talêbô lôk iviyaŋ

(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

46 Yisu hanaŋ abô hadêŋ avômalô denaŋ ma anêŋ talêbô lôk iviyaŋ leŋiŋhaviŋ nenaŋ abô imbiŋ yani ba intu êlêm imiŋ unyak viyaŋ.

47 Ma anyô te hi hanaŋ hadêŋ Yisu, “Lemtambô lôk môlôviyaŋ imiŋ yaŋ ba thêlô leŋiŋhaviŋ nenaŋ abô imbiŋ o.”

48 Ma Yisu hanaŋ, “Opalê intu yenaŋ wakatik lôk aiyaŋ thêlô?”
49-50 ^mMa habi baŋ hayô hamiŋ anêŋ ŋê ku ba hanaŋ, “Avômalô takatu ba esopa Wakamik atu ba hamô malak leŋ anêŋ lahaviŋ, intu yenaŋ wakatik lôk aiyaŋ ma livôŋ thêlô. Ba intu môlô êntêk ma yenaŋ wakatik lôk aiyaŋ thêlô.”

ⁱ 12:39-40 Mat 16:4; Mak 8:12; Jna 1:17 ^j 12:41 Jna 3:5 ^k 12:42 1Kij 10:1-10

^l 12:45 2Pi 2:20 ^m 12:49-50 Lom 8:29

Abô loŋ kapô hathak anyô hapaliv yaŋvêk
(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)

13 ¹Wak êŋ iyom ma Yisu hatak unyak atu ma hi hayô kasukthôm anêŋ daŋ ma halôk hamô biŋ. ²Ma avômalô bêŋ anôŋ ekalabu yani siŋ ba intu hathak yeŋ te ba hi hamô, ma avômalô imiŋ liŋdaŋ habup hathak. ³Ma hadôŋ avômalô hathak abô loŋ kapô bêŋ anôŋ. Ba hanaŋ nena, “Anyô te hi hapaliv anêŋ yaŋvêk halôk anêŋ ku. ⁴Yani hapaliv yaŋvêk takêŋ ma vi halôk loŋôndê. Êŋ ma menak êpôm ba eyaŋ. ⁵Ma doho halôk valu kikiliŋ ba intu hapup ketheŋ ek malê nena pik dokte iyom. ⁶Ma doŋtom wak habi hayô hêk ma hakapok ek malê nena anêŋ ŋgalôk ma bidoŋna. ⁷Ma vi halôk loŋ yak lôkmaŋgiŋ kapô ba yak êŋ halumbak hayô yaŋvêk takêŋ vov. ⁸Ma doŋtom vi halôk pik mavi ba hik anôŋ ba vi hatôm 100 ma vi 60 ma vi 30. ⁹Aêŋ ba môlô ŋê lôk lemôndôŋ ma nodanŋ abô êntêk katô!”

Aisê ka Yisu hanaŋ abô loŋ kapô?
(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)

¹⁰Yisu anêŋ ŋê ku i hadêŋ yani ma enaŋ hik yani liŋ, “Aisê ba hothak honaŋ abô loŋ kapô hadêŋ avômalô?”

¹¹Ma Yisu hanaŋ viyaŋ nena, “Wapômbêŋ lêk hik anêŋ auk loŋ kapô hathak anêŋ loŋ lôkliŋyak thô hadêŋ môlô. Ma miŋ hik thô hadêŋ thêlô ami. ¹²°Ba anyô te hayala auk êŋ, ma tem Wapômbêŋ nêŋ auk doho imbiŋ ba imbitak bêŋ anôŋ. Ma doŋtom anyô te hathôŋ auk êŋ, ma anêŋ auk dokte atu ba ôpêŋ havalonŋ loŋ tem yani nêŋ vê. ¹³°Ba intu yahananŋ abô loŋ kapô hadêŋ thêlô ba

“Êyê, ma doŋtom miŋ êyê katô ami.

Elaŋô, ma doŋtom miŋ elaŋô katô ba eyala abô êŋ anêŋ ôdôŋ ami.

¹⁴⁻¹⁵°Aêŋ ba Wapômbêŋ anêŋ abô hik anôŋ hatôm bôk ba Aisaia hanaŋ,

“Avômalô iniŋ auk bôk thektheke

ba ibi leŋôndôŋ siŋ

ma ivuliv maleŋiŋ siŋ.

Wak nômbêŋ intu ma tem nedaŋô abô,

ma doŋtom miŋ hatôm neyala anêŋ ôdôŋ ami.

Ma wak nômbêŋ intu ma tem nêgê nômlate,

ma doŋtom miŋ hatôm nêpôm anêŋ ôdôŋ ami.

Ba intu etak kambom êŋ

ma tem nêgê esak maleŋiŋ

lôk nedaŋô êndôk leŋôndôŋ

° 13:2 Luk 5:1-3 ° 13:12 Mat 25:29; Mak 4:25; Luk 8:18; 19:26 ° 13:13 Lo 29:4; Jer 5:21

° 13:14-15 Jon 12:40; Ap 28:26-27

ma neja ênjêk iniņ auk

ma nede i lilij ek yandum thêlô mavi.’

Aisaia 6:9-10

¹⁶Ma mólô lêk ôyê ya hathak malemim daluk lók olaņô ya halók lemim ôndôn. Ba intu lêk ômô mavi. ¹⁷Odaņô! Yanaņ avanônê êndên mólô! Sêbók ma plopet lók nê thêthôn bên anôn leņiņhiki ek nêgê nôm êntêk ba lêk mólô ôyê, ma doņtom miņ êyê ami. Ma leņiņhiki ek nedaņô abô takêntêk ba lêk mólô olaņô, ma doņtom miņ elañô ami.

Abô loņ kapô hathak yaņvêk anêņ ôdôn

(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

¹⁸“Aêņ ba tem yanaņ abô loņ kapô hathak epaliv yaņvêk anêņ ôdôn bên êndên mólô. ¹⁹Anyô te halaņô abô hathak Wapômbên anêņ loņ lôkliņyak ma doņtom miņ hayala anêņ ôdôn ami, êņ ma Sadaņ hayô ba hawa yaņvêk atu ba Wapômbên havatho halók yani kapô vê. Êņ ma hatôm yaņvêk atu ba halók loņôndê.

²⁰⁻²¹“Ma ôpatu halaņô abô ba hêvhaviņ ketheņ lók lamavi ma doņtom malaiņ lók vovaņ hapôm yani hathak Wapômbên anêņ abô ma hatak anêņ hêvhaviņ ketheņ oyaņ, êņ ma hatôm yaņvêk atu ba hêv yak halók valu kikiliņ ba miņ habi ŋgalók ami.

²²^s “Anyô te halaņô abô ma doņtom lahiki bên anôn hathak anêņ lôkmala pik êntêk lók nômkama lomaloma lók valuseleņ. Ma auk takêņ intu hasivuņ Wapômbên anêņ abô ba ôpêņ miņ hik anêņ anôn ami. Êņ ma hatôm yaņvêk atu ba halók yak lôkmaņgiņ kapô.

²³“Ma anyô halaņô Wapômbên anêņ abô ba hayala anêņ ôdôn êņ ma tem indum ku ba injik anôn mavi êtôm 100 mena 60 mena 30 la. Êņ ma hatôm yaņvêk atu ba halók pik mavi.”

Abô loņ kapô hathak kamuņ kambom

²⁴Yisu hanaņ abô loņ kapô yaņ nena, “Wapômbên anêņ loņ lôkliņyak ma aêntêk. Anyô te havatho yaņvêk mavi halók anêņ ku. ²⁵Ma avômalô i êk sôm, ma ôpêņ anêņ anyô lamaniņ te halêm havatho kamuņ kambom halók ku kapô êņ haviņ ma hi. ²⁶Vêm ma nôm anôn hadum ek êyôk, ma kamuņ kambom êņ havuak haviņ. ²⁷Ma nê eyabiņ ku i hadêņ ku alaņ ma enaņ hadêņ yani, ‘Anyô bên, bók hovatho yaņvêk mavi halók anêm ku iyom. Aisê ka kamuņ kambom habitak haviņ?’

²⁸“Ma yani hanaņ hadêņ thêlô, ‘Anyô te lamaniņ hathak ya ba hadum nôm êņ.’

“Ma nê ku enaņ hik yani liņ, ‘Lemhaviņ yêlô nayavovon ku êņ e?’

²⁹“Ma doņtom ku alaņ hanaņ, ‘Mi. Yahakô mólô noyavovon ba nosapu nôm mavi vê imbiņ kamuņ kambom. ³⁰Mólô nôndô luvi êmô

^r 13:16-17 Luk 10:23-24 ^s 13:22 Luk 12:16-21; 1Ti 6:9-10,17

endeba avômalô nedav nô m am. Êñ ma tem yanañ êndênj ñê ku takatu ba tem nedav nô m nena, “Môlô nusup kamuñ kambom sapênj ba nokak lôkulôku ba nôndô êmô loñ nêmbôk esak atum. Ma nusup nô m anêñ anôñ ba notak êmô unyak nô m hamô.” ’ ’

Abô loñ kapô hathak ava yaôna

(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

³¹Yisu hanañ abô loñ kapô te nena, “Wapômbênj anêñ loñ lôklijyak ma aêntêk. Anyô te hawa ava yaônate ba havatho halôk anêñ ku kapô. ³²Ava êñ ma yaôna lôk, ma doñtom habitak alokwan daim ba hamôñ ek nômkama ku kapô vi. Ma menak ethak elav iniñ unyak halôk anêñ ñauñ.”

Abô loñ kapô hathak yis

(Mak 4:33-34; Luk 13:20-21)

³³Yisu hanañ abô loñ kapô te nena, “Wapômbênj anêñ loñ lôklijyak ma aêntêk. Avi te hawa yis dokte ba hayelañ halôk palawa bênj anôñ kapô, ma haveñ yam ma palawa sapênj hathiñ bênj.”

³⁴Abô takêntêk ba Yisu hanañ hadênj avômalô ma hanañ hathak abô loñ kapô iyom ma miñ hathak hadônj i hathak abô yanja ami ³⁵ek Wapômbênj anêñ abô injik anôñ ba hanañ hadênj plopet nena, “Yaveñbôlêk tem ekyav ba yanañ abô loñ kapô êndênj môlô.

Ma yanañ Wapômbênj anêñ auk lomalomata takatu ba havuñ hadênj sêbôk ba yani hapesañ pik êntêk aleba lêk bênj.”

Kapya Yeñ 78:2

Yisu hanañ kamuñ kambom anêñ ôdônj bênj

³⁶Yôv ma Yisu hatak avômalô ba i ma hi unyak kapô. Ma anêñ ñê ku i ek yani ma enañ, “Nuñgwik abô loñ kapô atu ba hathak kamuñ kambom habitak ku kapô anêñ ôdônj thô êndênj yêlô.”

³⁷Êñ ma hanañ, “Ôpatu ba havatho yanvêk mavi, êñ ma Anyô Anêñ Nakaduñ atu. ³⁸Ma ku kapô ma pik êntêk, ma yanvêk mavi ma loñ lôklijyak anêñ avômalô, ma kamuñ kambom ma anyô kambom anêñ avômalô. ³⁹Anyô lamaniñ atu ba havatho yanvêk kambom, yani ma Sadañ. Avômalô takatu ba elav nô m, thêlô êñ ma hatôm añela. Nôm hayôk, êñ ma pik lo leñ anêñ dañ.

⁴⁰⁻⁴² † “Pik lo leñ anêñ dañ hayô ma Anyô Anêñ Nakaduñ atu tem nê m anêñ añela ba ini anêñ loñ lôklijyak atu ba hamô pik êntêk ek neja avômalô kambom takatu ba êvôn avômalô ek nindum kambom lôk

† 13:40-42 Mat 8:12; 24:31; 25:31; Mak 13:27; Jon 15:6

avômalô sapêṅ atu ba ethak idum kambom ba nimbi êndôk loṅ atum lôkmala. Thêlô tem nedaṅ kambom ba nesaṅ veṅṅbôlêk ôdôṅ loṅ. Nôm êṅ hatôm avômalô takatu ba isup kamuṅ kambom ba êbôk hathak atum.

⁴³ “Ma doṅtom avômalô thêthôṅ tem nimitak êtôm wak anêṅ deda ba nêmo Lambô anêṅ loṅ lôkliṅyak. Aêṅ ba môlô ṅê lôk lemôndôṅ ma nodaṅ abô êntêk katô!”

Abô loṅ kapô hathak ivuṅ nôm mavi te

⁴⁴ “Wapômbêṅ anêṅ loṅ lôkliṅyak ma hatôm ku kapo te ba ivuṅ nôm mavi te hamô. Ma anyô te hapôm nôm mavi êṅ. Ma havuṅ halôk loṅbô. Yani lamavi ba hêv anêṅ nômkama sapêṅ ek nênem vuli. Ma hawa valuseleṅ ba hêv hadêṅ ku atu ba nôm mavi êṅ hamô anêṅ alaṅ ek enja ku êṅ.”

Abô loṅ kapô hathak kômkom mavi

⁴⁵ “Abô loṅ kapô te haviṅ nena Wapômbêṅ anêṅ loṅ lôkliṅyak ma aêntêk. Anyô hadum ku valuseleṅ te habôlêm kômkom kêkêlô ek nênem vuli. ⁴⁶ Yani habôlêm aleba hapôm kômkom kêkêlô anêṅ dôêṅ te ba anêṅ vuli bêṅ anôṅ. Êṅ ma hi hêv anêṅ nômkama sapêṅ ek nênem vuli. Ma hawa valuseleṅ ba hi hêv kômkom kêkêlô êṅ hathak.”

Abô loṅ kapô hathak yakseṅ

⁴⁷ “Abô loṅ kapô te hathak loṅbô nena Wapômbêṅ anêṅ loṅ lôkliṅyak ma hatôm aêntêk. ṅê ibi yakseṅ halôk kasukthôm êvôn alim lomalama aleba putup. ⁴⁸ Êṅ ma êvôn yakseṅ hathak liṅdaṅ. Ma êlôk êmô ma isup alim mavi halôk vak sam doho. Ma doṅtom alim kambom ma ibi hi. ⁴⁹ Ba intu waklavôṅ pik lo leṅ anêṅ daṅ ma Wapômbêṅ tem indum aêṅ iyom. Ba anêṅ aṅela tem nêlêm neja ṅê kambom vê êṅjêk ṅê thêthôṅ malêvôṅ ⁵⁰ ”ba nimbi êndôk loṅ atum lôkmala. Thêlô tem nedaṅ kambom ba nesaṅ veṅṅbôlêk ôdôṅ loṅ.”

⁵¹ Ma Yisu hanaṅ hik anêṅ ṅê ku liṅ nena, “Môlô lêk oyala abô sapêṅ anêṅ ôdôṅ e?”

Ma thêlô enaṅ hadêṅ yani, “Intu êṅ.”

⁵² Êṅ ma yani hanaṅ hadêṅ thêlô, “Anyô lôkauk hathak abô balabuṅ te halaṅô abô ba hawa auk hathak Wapômbêṅ anêṅ loṅ lôkliṅyak, yani êṅ hatôm unyak te anêṅ lambô. Yani hi unyak kapô ba hawa nôm mavi lukmuk lôk bô haviṅ ba hêv hadêṅ avômalô.”

Plopet ma athêṅ mi hêk anêṅ malak ôdôṅ

(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³ Yisu hanaṅ abô loṅ kapô takêṅ yôv ma yani hatak loṅ êṅ. ⁵⁴ ”Ma hi yanida anêṅ malak ôdôṅ. Ma hadôṅ avômalô hamô iniṅ unyak yeṅ

^u 13:43 Dan 12:3 ^v 13:50 Mat 13:42; Luk 13:28 ^w 13:54 Jon 7:15

aleba eson kambom ba enaŋ, “Ôpêntêk hawa auk êntêk anêŋ êsê? Aisê ba yani hatôm idum nômbithi? ⁵⁵Ôpêŋ ma anyô halav unyak te anêŋ nakaduŋ ma anêŋ talêbô ma Malia. Ma anêŋ iviyaŋ ma Jems lo Josep ma Saimon lo Judas. ⁵⁶Ma anêŋ livi êmô loŋ êntêk haviŋ. Ma aisê ka anyô êŋ hatôm idum nôm takêŋ?” ⁵⁷Ma thêlô enaŋ aêŋ, ma êpôlik hathak yani. Ba intu Yisu hanaŋ hadêŋ thêlô, “Plopet hawa athêŋ bêŋ hêk malak yaŋ. Ma doŋtom anêŋ malak ôdôŋ lôk anêŋ thalalen ma hatôm anyô athêŋ mi.”

⁵⁸Aêŋ ba intu miŋ hadum nômbithi bêŋ anôŋ hêk loŋ êŋ ami ek malê nena thêlô miŋ êvhaviŋ yani ami.

Ik Jon anyô hathik ŋaŋ vônô

(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

14 ¹Wak êŋ ma Anyô Bêŋ Helot Antipas halaŋô abô hathak nôm takatu ba Yisu hadum. ²Êŋ ma hanaŋ hadêŋ anêŋ ŋê ku nena, “Ôpêŋ ma Jon anyô hathik ŋaŋ iyom intu haviyô hathak loŋbô. Ba intu yani hawa lôklokwaŋ ba hadum nômbithi takêŋ.”

³⁻⁴*Sêbôk ma Helot hawa yaŋ Pilip anêŋ avi Helodias vani. Ba Jon hanaŋ hadêŋ Helot, “Lêk howa avi êntêk vani ba intu hubuliŋ abô balabuŋ.” Êŋ ma Helot hêv anêŋ ŋê ku ba i evalon Jon ba ekak ma êdô hamô koladôŋ. ⁵“Avômalô leŋŋhabi nena Jon ma plopet te. Ba intu Helot hadum ek injik Jon vônô ma doŋtom hakô ek avômalô.

⁶Anyô doho êlêm eyaŋ nôm haviŋ Helot ek leŋŋhabi anêŋ waklavôŋ talêbô hawa yani. Ma Helodias nalavi halêm haloyeŋ hamiŋ thêlô malêvôŋ. Ma Helot hayê ba lamavi anêŋ dôêŋ. ⁷Êŋ ma Helot havak abô haviŋ yani nena, “Yanaŋ avanôŋ biŋ dake nena honaŋ hik ya liŋ hathak nômlate ek yanêm êndêŋ o, êŋ ma tem yanêm iyom.” ⁸Ma talêbô hêv auk hadêŋ nalavi ek enaŋ nena, “Yaleŋhaviŋ Jon wakadôk êndôk belev te ba nêm êndêŋ ya!” ⁹⁻¹⁰Ma kiŋ halaŋô ba lamalaiŋ. Ma doŋtom bôk havak abô halôk ŋê bêŋbêŋ maleŋŋ yôv ba intu hanaŋ hadêŋ ŋê ku ba i koladôŋ ma edabêŋ Jon laselo kisi hatôm atu ba avena hanaŋ. ¹¹Ma thêlô etak Jon wakadôk halôk belev te ba ewa êlêm êv hadêŋ avi muk atu. Ma yani hawa ba hi hêv hadêŋ talêbô. ¹²Ma Jon anêŋ ŋê ku elanô ma êlêm ewa anêŋ liŋkupik ba i elav. Elav vêm ma i enaŋ hadêŋ Yisu.

Yisu havakôŋ avômalô hatôm 5,000

(Mak 6:32-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-15)

¹³Yisu halaŋô abô êŋ vêm ma hatak loŋ êŋ ma hathak yeŋ te ba hi loŋ thiliv bute. Ma avômalô bêŋ anôŋ elanô nena yani iyom lêk hi ba intu

* 13:55 Jon 6:42 † 13:57 Jon 4:44 ‡ 14:3-4 Wkp 18:16; 20:21; Luk 3:19-20

ª 14:5 Mat 21:26

etak iniŋ malak ma eveyŋ yani yam ba i. ¹⁴Ma Yisu hathak liŋ ma hayê avômalô bêŋ anôŋ lêk êmô yôv. Ma lahiki hathak thêlô ba hadum iniŋ ŋê lôk lijiŋ mavi.

¹⁵Yaŋsiŋ hayô ma anêŋ ŋê ku êlêm ma enaŋ, “Lêk yaŋsiŋ ma alalô amô loŋ thiliv. Ba intu otak avômalô takêntêk ek ini malak takatu ba hamô habobo ek nênem iniŋ nôm vuli.”

¹⁶Ma doŋtom Yisu hanaŋ nena, “Mi! Thêlô nêômô. Môlô da nobakôŋ i.”

¹⁷Ma doŋtom thêlô enaŋ, “Yêlôaniŋ polom baherŋvi ma alim ju iyom.”

¹⁸Êŋ ma Yisu hanaŋ, “Noja nôlêm.” ¹⁹^bMa hanaŋ hadêŋ avômalô nena, “Nôndôk nômô kamuŋ takêntêk.” Ma hawa polom baherŋvi lôk alim ju atu ma hêv ma hathak leŋ ma hêv mek. Vêm ma haya polom lôk alim ba hêv hadêŋ anêŋ ŋê ku, ma ŋê ku ewa ba ibi sam ba êv hadêŋ avômalô nômbêŋ atu. ²⁰Ma avômalô sapêŋ eyaŋ ba leŋiŋviyak. Ma nôm wata vi atu ba hamô ma ŋê ku isup halôk vak sam laumiŋ ba lahavuju. ²¹Anyô iyom intu hatôm 5,000 ma avi lo avômena takatu ba eyaŋ nôm êŋ haviŋ miŋ ekatuŋ i ami.

Yisu haveŋ kasukthôm anêŋ dômlê

(Mak 6:45-52; Jon 6:16-21)

²²Vêm ma Yisu hanaŋ hadêŋ anêŋ ŋê ku nena nesak yeŋ ba nêômôŋ ba ini kasukthôm vi tuvulu. Ma yanida hamô ek nêôm avômalô ba ini am. ²³Yani hêv avômalô ba i ma hathak dum te ba hi ek eteŋ mek. Bôlôvôŋ hayô ma yani hamô dum êŋ denaŋ. ²⁴Ma yeŋ lêk hi kasuk malêvôŋ ma lovak hayuv ba hamô yeŋ loŋ hale hi ba intu ŋaŋ budum hik ba yeŋ êŋ halelela liliŋ kambom.

²⁵Habobo tem eyaŋ ma yani haveŋ kasuk anêŋ dômlê ba hi hadêŋ anêŋ ŋê ku. ²⁶^dMa anêŋ ŋê ku êyê yani haveŋ kasuk anêŋ dômlê ma êkô kambom ba enaŋ nena, “Anyôla dahô!” ba elaŋ boloba.

²⁷Ma ketheŋ oyaŋ ma yani hanaŋ hadêŋ thêlô nena, “Môlô miŋ nôkô ami ma nômô yaô! Ya êntêk!”

²⁸Êŋ ma Pita hanaŋ, “O Anyô Bêŋ Yisu, ma onaŋ ek yambeŋ kasuk anêŋ dômlê ba yasôk êndêŋ o.”

²⁹Ma Yisu hanaŋ, “Ôlêm.”

Êŋ ma Pita hatak yeŋ ma haveŋ kasuk anêŋ dômlê ba hi. ³⁰Ma doŋtom hayê lovak hayuv ba hakô. Êŋ ma hêv yak halôk kasuk kapô ma halam nena, “Anyô Bêŋ! Nêm ya sa!”

³¹^eKetheŋ oyaŋ ma Yisu havalonŋ yani. Ma hanaŋ, “O anyô hôêvhaviŋ yaôna lôk. Hosoŋ nena hatôm yayabiŋ o ami e?”

³²Ma thai ethak yeŋ ma lovak bêŋ êŋ hama. ³³Aêŋ ba ŋê takatu ba êmô yeŋ elek veŋiŋdôŋ lêlô ma êkôm ba êv yeŋ ba enaŋ, “Avanôŋ biŋ! O ma Wapômbêŋ anêŋ Nakaduŋ.”

^b 14:19 Mat 15:35-39; Mak 8:6-10 ^c 14:23 Luk 6:12; 9:28 ^d 14:26 Luk 24:37

^e 14:31 Mat 8:26; Mak 4:39

Yisu hadum avômalô lôk lijij mavi hêk Genesalet
(Mak 6:53-56; Jon 6:22-25)

³⁴Thêlô ethak lijdaq vi tuvulu anêj Genesalet. ³⁵Ma avômalô loj êj êyê Yisu ba eyala yani. Ma êv abô havenj malak loj êj sapêj. Ma ewa iniñ nê lôk lijij sapêj ba i hadêj Yisu. ³⁶Ma etej Yisu ba enañ ek nê lôk lijij nêsôm anêj kwêv anêj dañ iyom. Ma sapêj atu ba êsôm ma ibitak mavi.

Yisu hanañ hathak nôm takatu ba tem indum anyô lelaik
(Mak 7:1-23)

15 ¹Palisi lôk nê lôkauk hathak abô balabuñ doho êlêm anêj Jelusalem ba i hadêj Yisu ma enañ hik yani lij nena, ²“Bumalô iniñ abô majañ hanañ ek alalô nasik baheñij vêmam ka miñ anjañ nôm ek indum Wapômbêj lamavi. Ma aisê ka anêm nê ku ibulij abô êj ba miñ ithik baheñij ami?”

³Êj ma Yisu hanañ, “Aisê ka môle ubulij Wapômbêj anêj abô balabuñ ba osopa môlelda unim abô majañ? ⁴“Hatôm Wapômbêj hanañ nena, ‘Nodovak lemami lo lemtami’ ma ‘Ôpatu ba hathañ lambô lo talêbô hathak abô kambom, ma nijik ôpêj vônô.’ ⁵Ma doñtom môle othak onañ nena anyôla hanañ hadêj lami nena, ‘Yenañ nômkama takatu ba hamô ek yanêm mamu sa, êj ma bôk yahanajañ nena tem yanêm êndêj Wapômbêj êtôm da. ⁶Ba intu miñ hatôm yanêm mamu sa ami.’ Êj ma hatôm môle ôvôlij dômim ek Wapômbêj anêj abô ba osopa libumi iniñ bôk lo loj. ⁷Môle nê kambom! Môle udum ba avômalô esonj nena môle nê wapôm. Ma doñtom môle ma nê paloñ anôj ba plopet Aisaia anêj abô lêk hik anôj ba hanañ nena,

⁸ “‘Avômalô êntêk êbô yenañ athêj hathak veñijbôlek oyañ.

Ma doñtom kapôleñij ma hêk daim bô ek ya.

⁹Thêlô êv yej oyañ hadêj ya.

Ma ethak enañ thêlôda iniñ abô iyom ba esau nena,

“Êntêk ma Wapômbêj anêj abô.” ’ ’ ”

Aisaia 29:13

¹⁰Ma Yisu halam avômalô nômbêj atu ba êlêm hadêj yani ma hanañ nena, “Môle nodañô ba noyala katô. ¹¹“Nôm takatu ba anyô hayañ halôk abôlek miñ hadum yani habitak lelaik ami. Ma doñtom nôm takatu ba anyô hanañ hale abôlek intu hadum anyô habitak lelaik.”

¹²Vêm ma nê ku êlêm enañ hadêj Yisu nena, “Ondañô. Palisi elañô anêm abô êntêk ba lêk leñijmaniñ kambom hathak o.”

¹³Ma Yisu hanañ viyañ nena, “Wakamik atu ba hamô malak lej tem esapu nôm lôk ngalôk takatu ba miñ yani havatho ami. ¹⁴“Ba miñ môle

^f 14:36 Mat 9:20-21 ^g 15:4 Kis 20:12; 21:17; Wkp 20:9; Lo 5:16 ^h 15:11 Mat 12:34

ⁱ 15:14 Luk 6:39; Lom 2:19

nodanjo nê takênj iniñ abô ami. Thêlô ma nê maleñj pusip ba idum ek nendom avômalô vi emberj loñondê. Ma anyô mapusip yañ halom anyô mapusip yañ havenj loñondê, êñ ma tem luvi nênem yak êndôk lôv.”

¹⁵Êñ ma Pita hanañ hadênj Yisu nena, “Nuñgwik abô loñ kapô êñ anênj ôdônj thô êndênj yêlô.”

¹⁶Ma Yisu hanañ hadênj thêlô nena, “Môlô ôthônj haviñ e? ¹⁷Odanjo katô! Nôm takatu ba halôk anyô abôlêk ba hi hamiñ anyô lasoam vêm ma hale yañ ba hi. ¹⁸Ma doñtom nôm takatu ba hamô anyô kapô ba hanañ hale abôlêk, êñ ma habitak anênj anyô kapô ba intu hadum ôpênj habitak lelaik. ¹⁹Nôm takêntêk intu hamô avômalô kapôlônj ba hale yañ; auk kambom lôk ik anyô vônô ma idum sek haviñ anyô yañ yanavi lôk sek walilij ma vani lôk enañ abôyañ hathak anyô yañ ba idum abô ek yani lôk enañ abô kambom hathak anyô vi. ²⁰Aênj ba anyô hayañ nôm ba miñ hathik bañ ami, nôm êñ miñ hadum ba yani habitak lelaik ami. Mi. Kambom takêntêk intu hadum ba ôpênj habitak lelaik.”

Avi Kenan te hêvhaviñ Yisu

(Mak 7:24-30)

²¹Yisu hatak loñ êñ ma hi hamô habobo Taia lo Saidon. ²²Ma avi Kenan te hamô loñ êñ ba halêm ma halam nena, “Anyô Bênj! Devit anênj Lim Lukmuk! Nêm kapôlôm ek ya! ñgôk habulij yenañ avena kambom anônj.”

²³Ma doñtom yani bônônj iyom aleba nê ku êlêm ma enañ nena, “Avi êntêk halam kaêk havenj alalô yam bôsahe! Onañ ek yani ni!”

²⁴Êñ ma hanañ viyañ nena, “Wapômbênj hêv ya ba yahalêm hadênj avômalô Israel takatu ba evenj mayaliv iyom hatôm bôksipsip.”

²⁵Ma avi atu halêm ma halek vadônj lêlô ma hanañ, “Anyô bênj, nêm ya sa!”

²⁶Ma hanañ hadênj avi êñ nena, “Kambom ek nakaliv avômena iniñ nôm êndênj avuñ.”

²⁷Avi êñ hanañ, “Anyô Bênj, êñ ma avanônj. Ma doñtom avuñ ethak eyañ alañsi iniñ nôm mapmap.”

²⁸Yisu hanañ, “O avi hôêvhaviñ bênj anônj ba Wapômbênj tem êndôk esak anêm lemhaviñ.” Ma avi êñ nalavi habitak mavi hathak loñbô.

Yisu hadum avômalô lôk lijij bênj anônj mavi

²⁹Ma Yisu hatak loñ êñ ma habup hathak kasukthôm anênj Galili. Vêm ma hathak dumlolê te ba hi hamô. ³⁰Ma avômalô bênj anônj êlêm hadênj yani ma ewa nê venjyvuvij, lôk nê maleñj pusip, lôk nê venjij lo bahenij thotho, lôk nê venjibôlêk putup, lôk nê lijij lomaloma ba êdô i

^j 15:24 Mat 10:6

hêk Yisu valuvi. Ma yani hadum ba ibitak mavi. ³¹Ma avômalô êyê gê veñjibôlêk putup enaŋ abô, lôk gê veñj lo baheñj thotho ibitak mavi, ma gê veñjvuvij eveŋ, lôk gê maleñj pusip êyê tak. Ma thêlô eson kambom ba êbô Islael iniŋ Wapômbêŋ anêŋ athêŋ.

Yisu havakôŋ avômalô hatôm 4,000

(Mak 8:1-10)

³²Yisu halam anêŋ gê ku êlêm ma hanaŋ hadêŋ i nena, “Yaleŋ hik ya hathak avômalô nômbêŋ êntêk. Thêlô bôk êmô haviŋ ya hatôm wak lô ba iniŋ nôm lêk mi. Ma yahadô yanêm thêlô ba ini oyaŋ. Yakô tem maleñj etaba êndôk loŋondê ba nênem yak.”

³³Ma anêŋ gê ku enaŋ nena, “Alalô amô loŋ thiliv ma avômalô bêŋ anôŋ ba intu naja nôm anêŋ êsê ba nanêm êndêŋ i?”

³⁴Ma Yisu hanaŋ hik thêlô liŋ, “Môlônim polom vithê intu hamô?”

Ma enaŋ nena, “Polom baheñvi ba lahavuju lôk alim yaônena tomtom.”

³⁵Ma Yisu hanaŋ hadêŋ avômalô nômbêŋ atu nena nêndôk nêmo biŋ. ³⁶Êŋ ma hawa polom baheñvi ba lahavuju atu lôk alim ma hêv lamavi hadêŋ Wapômbêŋ. Ma haya polom lôk alim ba hêv hadêŋ anêŋ gê ku. Ma gê ku ewa ba ibi sam hadêŋ avômalô. ³⁷Sapêŋ eyaŋ ba leñjvivyak ma gê ku isup nôm wata halôk vak sam baheñvi ba lahavuju. ³⁸Anyô iyom intu hatôm 4,000 ma avi lo avômena takatu ba eyaŋ nôm êŋ haviŋ miŋ ekatuŋ i ami. ³⁹Yôv ma Yisu hêv avômalô ba i ma hathak yeŋ ba hi Magadala.

Palisi lo Sadyusi leñjhaviŋ nêgê lavôñj te

(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

16 ¹Palisi lo Sadyusi doho êlêm hadêŋ Yisu ek nesaê yani. Ba intu thêlô enaŋ hadêŋ yani nena, “Undum lavôñj te ek injik thô nena Wapômbêŋ hêv o ba hólêm mena mi e?”

²Ma Yisu hanaŋ nena, “Yaŋsiŋ ma môlô othak onaŋ nena, ‘Sômuyum mavi, êŋ ma wak mavi tem ênjêk sawa daim.’ ³Ma lôkbôk ma môlô othak onaŋ, ‘Wak habi thapuk ba tem ôthôm.’ Môlô oyala leñjlêvôŋ anêŋ kobom katô. Ma doŋtom ku lomaloma takatu ba lêk habitak anêŋ ôdôŋ, ma môlô ôthôŋ paliŋ denaŋ. ⁴Môlô avômalô bôlôŋ êntêk ma avômalô kambom ba miŋ ôêvhaviŋ ya ami. Môlô lemimhaviŋ yandum lavôñj ek injik thô nena Wapômbêŋ bôk hêv ya ba yahalêm, ma doŋtom tem mi. Môlô tem nôŋgô Jona anêŋ lavôñj iyom.” Êŋ ma Yisu hatak thêlô ba hi.

^k 15:31 Mak 7:37 ^l 15:32 Mat 14:14 ^m 16:1 Mat 12:38; Luk 11:16 ⁿ 16:4 Mat 12:39; Luk 11:29

Abô loŋ kapô hathak Palisi lo Sadyusi iniŋ yis
(Mak 8:14-21)

⁵Yisu lôk anêŋ nê ku êyô kasukthôm vi tuvulu. Ma anêŋ nê ku leŋiŋpaliŋ polom ba miŋ ewa haviŋ ami. ⁶Ma hanaŋ hadêŋ thêlô nena, “Noyabiŋ am esak Palisi lo Sadyusi iniŋ yis.”

⁷Ma nê ku enaŋ abô hadêŋ thêlôda nena, “Alalô miŋ awa polom ami ba intu hanaŋ abô êntêk la.”

⁸Ma doŋtom yani hayala iniŋ abô atu ba enaŋ ba hanaŋ, “Môlô nê ôêvhaviŋ yaôna lôk. Onaŋ hathak miŋ owa polom ami eka? ⁹Môlô ôthôn denaŋ e? Miŋ lemimhabi polom baheŋvi atu ba avômalô 5,000 bôk eyaŋ ami e? Ma vak sam vithê intu usup nôŋ wata halôk? ¹⁰Ma polom baheŋvi ba lahavuju ek avômalô hatôm 4,000, ma doŋtom vak sam vithê intu bôk usup nôŋ wata halôk ba lemimpaliŋ?

¹¹“Môlô ôthôn yenaŋ auk denaŋ ba osoŋ nena yahanaŋ abô hathak polom e? Noyabiŋ am ek Palisi lo Sadyusi iniŋ yis!” ¹²Êŋ ma nê ku eyala Yisu anêŋ auk. Yani hanaŋ nena thêlô neyabiŋ i ek Palisi lo Sadyusi takatu ba êdôn avômalô hathak auk lokbaŋ. Ma miŋ hanaŋ hathak yis atu ba avômalô enŋgabôm polom hathak ami.

Pita hanaŋ nena Yisu ma Kilisi
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³Yisu habitak hayô Sisalia Pilipai ma hanaŋ hik nê ku liŋ nena, “Avômalô iniŋ auk aisê? Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu ma opalê?”

¹⁴Ma thêlô enaŋ nena, “Doho enaŋ nena o ma Jon anyô hathik ŋaŋ. Ma doho enaŋ nena o Elia. Ma vi enaŋ nena o ma Jelemaia mena plopet bô te.”

¹⁵Ma hanaŋ hik thêlô liŋ, “Ma môlôda olam ya nena opalê?”

¹⁶Êŋ ma Saimon Pita hanaŋ nena, “O ma Mesia, Wapômbêŋ lôkmala anêŋ Nakaduŋ atu ba hêv ek nêŋ anêŋ avômalô bulubiŋ.”

¹⁷Ma hanaŋ viyaŋ, “Saimon, Jona anêŋ nakaduŋ, lêk hômô mavi. Ek malê nena anyô pik êntêk te miŋ hik auk êŋ thô hadêŋ o ami, ma mi. Wakamik atu ba hamô malak leŋ, yani êŋ intu hik auk êntêk thô hadêŋ o. ¹⁸Ma yanaŋ êndêŋ o nena o ma Pita. Ma tem yandav yenaŋ avômalô takatu ba êvhaviŋ êyô êmô valu êŋ. Ma nômlate miŋ hatôm imbuliŋ avômalô ôdôn êŋ ba nema ami ma mi. ¹⁹Tem yanêŋ loŋ lôkliŋyak anêŋ vovaleŋ êndêŋ o. Nôm takatu ba hubutiŋ hamô pik ma tem yambutiŋ êŋjêk leŋ aêŋ iyom. Ma nôŋ takatu ba hopole hamô pik ma tem yapole

° **16:6** Luk 12:1 ° **16:9** Mat 14:17-21 ° **16:10** Mat 15:34-38 ° **16:14** Mat 14:1-2;
Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 ° **16:16** Jon 6:69 ° **16:17** Gal 1:15-16 ° **16:18** Jon 1:42; Ep 2:20
° **16:18** Athêŋ êŋ anêŋ ôdôn nena ‘valu’. ° **16:19** Mat 18:18; Jon 20:23

ênjêk leŋ aêŋ iyom.”²⁰ Ma hanaŋ lôklokwaŋ hadêŋ anêŋ nê ku ek miŋ nenaŋ êndêŋ anyôla nena yani ma Mesia atu ami.

Yisu hanaŋ abô hathak anêŋ ŋama

(Mak 8:31–9:1; Luk 9:22-27)

²¹Pita hanaŋ nena Yisu ma Mesia vêm ma Yisu anêŋ ku yaŋ hayô nena êndôŋ anêŋ nê ku, “Tem yasopa Wapômbêŋ anêŋ lahavij ba yana Jelusalem. Ma Israel iniŋ nê bêŋbêŋ lôk nê bêŋbêŋ êbôk da lôk nê lôk kauk hathak abô balabuŋ tem nê nê m vovaŋ êndêŋ ya. Ma Wapômbêŋ tem indum ba nijik ya vônô. Ma êtôm wak lô ma tem injik ya liŋ imbiyô esak loŋbô.”

²²Ma Pita hawa yani hi daim dokte ma hathaŋ ba hanaŋ nena, “Anyô Bêŋ, mi anôŋ! Nôm êŋ miŋ hatôm êpôm o ami ma mi anôŋ!”

²³Yisu hik i liliŋ ma hanaŋ hadêŋ Pita, “Sadaŋ, nu daŋ! Hosopa anyô iniŋ auk iyom ma miŋ hosopa Wapômbêŋ anêŋ auk ami. Ba intu o hatôm gwasilim te atu ba elav ek enja ya êmô.”

²⁴Êŋ ma Yisu hanaŋ hadêŋ anêŋ nê ku nena, “Anyôla hadum ek esopa ya, êŋ ma êmbôliŋ dô m êndêŋ yanida ma enja anêŋ alovalaŋaŋsiŋ ba esopa ya. ²⁵Ek malê nena ôpatu ba lahabi bêŋ anôŋ hathak anêŋ lôkmala pik, anêŋ lôkmala êŋ tem nê m yak. Ma doŋtom ôpatu ba hatak anêŋ lôkmala ek hasopa ya, yani êŋ tem enja lôkmala anôŋ.

²⁶z “Anyô te hawa nômkama pik sapêŋ ma doŋtom miŋ hasopa Wapômbêŋ anêŋ abô ami ba anêŋ lôkmala hêv yak, êŋ ma tem yani êmô mavi e? Mi anôŋ, tem enja vovaŋ. Ma anyôla hatôm nê m nômlate êndêŋ Wapômbêŋ ek enja anêŋ lôkmala esak loŋbô e? Mi anôŋ! ²⁷aAnyô Anêŋ Nakaduŋ atu tem êlê m imbiŋ aŋela ba embaloŋ Lambô anêŋ lôklokwaŋ lôk deda lôkmaŋgiŋ. Êŋ ma tem yani nê m vuli êndêŋ avômalô sapêŋ êtôm ku mavi lôk ku kambom takatu ba bôk thêlô idum yôv anêŋ vuli. ²⁸Yanaŋ avanôŋ êndêŋ môlô nena Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu tem êlê m imbiŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak. Ma môlô vi atu ba lêk umiŋ loŋ êntêk tem nô m ô lôkmala denaŋ ma ôŋgô nô m êŋ imbiŋ.”

Yisu liŋkupik habitak yaŋda

(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

17 ¹Wak baheŋvi ba lahavute hale ba hi ma Yisu hawa Pita haviŋ anyô loyaŋ Jems lo Jon ba ethak dumlolê daim bêŋ te ba i. Ma thêlô iyom êmô dumlolê êŋ. ²bÊŋ ma Yisu liŋkupik habitak yaŋda hêk thêlô maleŋiŋ. Ma thohavloma hatôm wak anêŋ deda, ma anêŋ kwêv sapêŋ habitak thapuk hatôm deda. ³Ma ketheŋ oyaŋ ma Mose lo Elia êyô ma enaŋ abô haviŋ Yisu ba thêlô êyê. ⁴Êŋ ma Pita hanaŋ hadêŋ Yisu,

^x 16:24 Mat 10:38; Luk 14:27 ^y 16:25 Mat 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 ^z 16:26 Mat 4:8-9

^a 16:27 Sng 62:12; Snd 24:12; Mat 25:31; Lom 2:6; ALK 22:12 ^b 17:2 2Pi 1:16-18

“Anyô Bêṅ, mavi anôṅ ek lêk alalô amô loṅ êntêk. Lemhaviṅ ma tem yandav unyak lôkkupik lokwarṅlô, te ek o ma te ek Mose ma te ek Elia?”

⁵“Pita hanaṅ abô denaṅ ma buliv mabuṅ anôṅ te hayô hava thêlô siṅ. Ma abô te halêm anêṅ buliv êṅ kapô nena, “Intu ma yenaṅ Okna atu ba yaleṅhaviṅ videdauṅ. Ma ya kapôlôṅ mavi hathak yani. Ba nodarṅô anêṅ abô!”

⁶Ṽê ku elarṅô abô êṅ ma êkô ba elarṅ boloba ba êlôk êk pik. ⁷Ma Yisu halêm ma hasôm thêlô ba hanaṅ, “Numbiyô, miṅ nôkô ami.” ⁸Êṅ ma thêlô eson êyê ma Yisu iyom hamiṅ. Ma anyô ju atu ma mi.

⁹Vêm ma etak dumlolê êṅ ba êlôk ele i ma Yisu hanaṅ lôklokwarṅ nena, “Môlô miṅ nonarṅ nôṁ atu ba ôyê bêṅ êndêṅ anyôla ami endeba Wapômbêṅ injik Anyô Anêṅ Nakaduṅ atu liṅ imbiyô êṅjêk ṅama esak loṅbô am.”

¹⁰Ṽê ku enaṅ hik Yisu liṅ nena, “Aisê ka ṅê lôkauk hathak abô balabuṅ enaṅ nena Elia tem êṁôṅ ba êlêm vêm ka Mesia?”

¹¹Êṅ ma Yisu hanaṅ, “Avanôṅ! Elia tem êlêm ba indum ku ek nômkama sapêṅ imbitak mavi esak loṅbô. ¹²“Ma doṅtom yanaṅ êndêṅ môlô nena Elia bôk halêm yôv. Ma avômalô êthôṅ yani paliṅ ba esopa iniṅ leṅṅhaviṅ iyom ba idum kambom lomaloma hadêṅ yani. Ma tem nêṅem vovaṅ êndêṅ Anyô Anêṅ Nakaduṅ atu aêṅ iyom.” ¹³Ṽê ku elarṅô abô êṅ, ma eyala nena Yisu hanaṅ abô hathak Jon anyô hathik ṅarṅ.

Yisu hêv ṅgôk vê hêk okna te

(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43)

¹⁴Yisu thêlô i êyô ma êyê avômalô bêṅ anôṅ lêk êṁô. Ma anyô te halêm hadêṅ Yisu ma halek vadôṅ lêlô hêk yani ma, ¹⁵ma hanaṅ, “Anyô Bêṅ, nêṁ kapôlôm ek yenaṅ okna. Yani hawa lijiṅ hama yak ba hathak hêv yak halôk ṅarṅ lôk atum. Ma vovaṅ bêṅ hathak hapôm yani. ¹⁶Ma yahawa hi hadêṅ anêṁ ṅê ku, ma doṅtom thêlô miṅ hatôm nindum yani mavi ami.”

¹⁷Ma Yisu hanaṅ, “Yahamô haviṅ môlô sawa daim ma doṅtom miṅ ôêvhaviṅ ami ma owa auk lokbaṅ aleba yakapôlôṅ lêk hagiap hathak môlô. Noja okna êṅ êlêm!” ¹⁸Ma hathaṅ ṅgôk ba ṅgôk hatak okna êṅ ma kethêṅ oyaṅ ma habitak mavi.

¹⁹Ṽê ku i hadêṅ Yisu ma enaṅ, “Aisê ka yêlô miṅ hatôm nanêṁ ṅgôk êṅ vê ami?”

²⁰⁻²¹^hÊṅ ma Yisu hanaṅ, “Môlô miṅ hatôm ami ek malê nena môlônim ôêvhaviṅ ma yaôna lôk ba mi! Ava yaôna ma bêṅ anôṅ ek môlônim

^c 17:5 Lo 18:15; Sng 2:7; Ais 42:1; Mat 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22 ^d 17:10 Mal 4:5

^e 17:12 Mat 11:14 ^f 17:13 Luk 1:17 ^g 17:19 Mat 10:1 ^h 17:20-21 Mat 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1Ko 13:2

ôêvhaviŋ! Yanaŋ avanôŋ êndêŋ môlô. Môlônim ôêvhaviŋ hatôm ava yaônate iyom, êŋ ma hatôm nonaŋ êndêŋ dumlolê êntêk, ‘Umbiyô ba nu buyaŋ’, êŋ ma tem ni. Ma môlô hatôm nundum nômbêŋ intu sapêŋ!’ⁱ

Yisu hanaŋ bôlôŋ yaŋ hathak anêŋ ŋama

(Mak 9:30-32; Luk 9:43-45)

22^jYisu lôk anêŋ ŋê ku sapêŋ ethak doŋtom halôk Galili ma hanaŋ hadêŋ i nena, “Tem nenaŋ Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu bêŋ ba netak êndôk avômalô baheŋiŋ. 23Ma tem nijik yani vônô, ma êtôm wak lô ma tem injik yani liŋ imbiyô esak loŋbô.” Ijê ku elanô abô êŋ ma leŋiŋmalaiŋ kambom.

Yisu hêv da unyak matheŋ

24^kYisu lôk anêŋ ŋê ku i êyô Kapaneam ma ŋê ewa da unyak matheŋ êlêm ma enaŋ hik Pita liŋ, “Môlônim kêdôŋwaga hathak hêv da unyak matheŋ e?”

25Ma Pita hanaŋ, “Intu êŋ. Yani hathak hêv.”

Ma Pita habitak hayô unyak kapô ma Yisu hanaŋ hik yani liŋ hamôŋ, “Saimon, lemhabi aisê? Pik sapêŋ iniŋ kiŋ ethak ewa da anêŋ opalêla? Thêlôdaniŋ nali mena avômalô vi?”

26Ma hanaŋ, “Ewa anêŋ avômalô vi.”

Aêŋ ba Yisu hanaŋ, “Nali ma miŋ ethak êv da êŋ ami. 27Ma doŋtom yahadô alalô nanêm malaiŋ êndêŋ ŋê takêŋ. Ba intu nu kasukthôm ma okaliv lôm. Alim môŋ atu ba hôvôv, êŋ ma onja ba okyav abôlêk. Ma tem nôŋgô valuseleŋ te hamiŋ kapô. Onja valuseleŋ êŋ ba nêŋ êndêŋ ŋê êŋ ek êtôm da unyak matheŋ.”

Opalê intu bêŋ hêk Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak kapô

(Mak 9:33-37,42-48; Luk 9:46-48; 17:1-2)

18 ¹Wak êŋ ma ŋê ku êlêm hadêŋ Yisu ma enaŋ hik yani liŋ, “Opalê te tem imbitak anyô lôk athêŋ bêŋ êmô Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak kapô?”

²Ma Yisu halam amena te halêm ma hadô hamiŋ thêlô malêvôn ³ma hanaŋ, “Yanaŋ avanôŋ êndêŋ môlô nena miŋ otak unim kobom ba ubitak hatôm amena êntêk ami, êŋ ma môlô tem miŋ numbitak nôyô Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak kapô ba unu ami. Ma mi. ⁴Aêŋ ba anyô te hatauviŋ i aleba yaôna hatôm amena êntêk, yani êŋ tem imbitak anyô lôk athêŋ bêŋ

ⁱ 17:20-21 Ijê lôkauk vi enaŋ nena abô doho atu ba Matyu hatô ma hêk denaŋ. Abô êŋ ma aêntêk: Okav balabuŋ ek nôŋ ma oteŋ mek iyom ma hatôm nêŋ ngôk lôklokwaŋ anêŋ aêŋ vê. ^j 17:22 Mat 16:21 ^k 17:24 Kis 30:13; 38:26 ^l 18:1 Luk 22:24 ^m 18:3 Mat 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17

êmô Wapômbên anêṅ loṅ lôkliṅyak kapô. ⁵Ma ôpatu ba hêvhaviṅ ya ba hawa amena te aêntêk thô, ma hatôm hawa ya thô haviṅ.

⁶“Ma doṅtom anyô te hadum ba yenaṅ amena atu ba hêvhaviṅ ya te hêv yak, ôpêṅ tem êpôm malaiṅ bêṅ anôṅ. Ôpêṅ tem nêsôkwêṅ valu bêṅ te esak laselo ba nimbi yani êndôk ṅgwêk makidiṅ ba ema. Malaiṅ êṅ ma yaôna ek malaiṅ atu ba yani tem êpôm embeṅ yam.

⁷“Alikaknena môlô avômalô pik êntêk! Nôm lomaloma hamô pik êntêk ba hadum ba môlô udum kambom. Nôm takêṅ tem imbitak. Ma doṅtom ôpatu ba halom anyô vi ba idum kambom, yani êṅ tem êpôm malaiṅ bêṅ anôṅ. ⁸Bahem lo vem hadum ba hudum kambom, êṅ ma odabêṅ kisi ba umbini ek miṅ undum kambom esak loṅbô ami! Bahem lo vem vi iyom ma malaiṅ, ma doṅtom mavi ek nu malak leṅ. Ma bahem lo vem luvi hamô ba hudum kambom, êṅ ma lemvimkupik sapêṅ tem ni loṅ atum hathaṅ hamô hatôm wak nômbêṅ intu sapêṅ ba intu malaiṅ bêṅ anôṅ. ⁹Ma malem daluk hadum ba hudum kambom, êṅ ma ômbi vê ba okaliv ni ek miṅ undum kambom esak loṅbô ami! Malem daluk vi iyom ma malaiṅ, ma doṅtom mavi ek nu malak leṅ. Ma malem daluk luvi hamô ba hudum kambom êṅ ma lemvimkupik sapêṅ tem êndôk loṅ atum lôkmala ba intu malaiṅ bêṅ anôṅ.

¹⁰^p “Aêṅ ba noyabiṅ am! Miṅ nosoṅ nena yenaṅ avômena ma nôm oyaṅ ami. Yanaṅ êndêṅ môlô nena iniṅ aṅela ethak êyê nôm takatu ba udum hadêṅ i ma i enaṅ hadêṅ Wakamik atu ba hamô malak leṅ. ¹¹“Ya Anyô Anêṅ Nakaduṅ yahalêm ek yanêm avômalô takatu ba evenṅ mayaliv bulubiṅ.”^r

Abô loṅ kapô hathak boksipsip te mi

(Luk 15:4-7)

¹²“Anyô te anêṅ boksipsip hatôm 100 êmô ba te haveṅ aidoho. Lemhabi aisê? Boksipsip alaṅ tem indum malê? Tem etak 99 takatu ba nêôm dumlolê ma ni êmbôlêm ali atu ba mi. ¹³Yanaṅ avanôṅ êndêṅ môlô! Yani hapôm ali êṅ, ma tem lamavi anêṅ dôêṅ esak ali atu ba hapôm êmôṅ ek 99 takatu ba êmô. ¹⁴Ma môlônim Lemambô atu ba hamô malak leṅ hadô anyô athêṅ mi te ni loṅ atum lôkmala aêṅ iyom.

Loṅôndê opesaṅ abô imbiṅ mamuyaṅ

¹⁵^s “Mamuyaṅ hadum kambom hadêṅ o,^t ma nu êndêṅ yani ma onaṅ anêṅ kambom bêṅ. Yani halaṅô o, êṅ ma mamu ômô hatôm anyô loyaṅ hathak

ⁿ 18:5 Mat 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20 ^o 18:8 Mat 5:29-30 ^p 18:10 Hib 1:14

^q 18:11 Luk 19:10 ^r 18:11 Hadêṅ sêbôk ṅê doho atu ba eto Abô Mavi eto abô 11 haviṅ, ma doho miṅ eto ami. ^s 18:15 Luk 17:3; Gal 6:1 ^t 18:15 ṅê lôkauk vi leṅiṅhabi nena abô 'hadêṅ o' êṅ, ma Matyu da miṅ hato ami, ma anyôla hato haveṅ yam.

lorjbô. ¹⁶“Ma miñ halarjô o ami, êñ ma onja anyô te mena ju la imbiñ o ba unu êndên yani ma nonañ anêñ kambom êñ bêñ esak lorjbô. Anyô ju êñ tem niniñ ba nedarjô mamunim abô êtôm atu ba Wapômbên bôk hanarj yôv. ¹⁷Yani lêndônj kôtônj denarj, êñ ma nu onarj anêñ kambom bêñ êndênj avômalô ôdônj êvhavij. Ma doñtom yani lêndônj kôtônj denarj ba hadô endarjô avômalô ôdônj êvhavij iniñ auk, êñ ma môlô nongô yani êtôm anyô daluk lôk anyô hawa takis.

¹⁸ v “Yanarj avanônj êndênj môlô. Nôm takatu ba ubutiñ hamô pik ma tem yambutij êmô malak lej. Ma nôm takatu ba opole hêk pik ma tem yapole êñjêk malak lej aên iyom.

¹⁹⁻²⁰ w “Odarjô! Anyô ju mena lu la ethak doñtom hathak yenañ athên, êñ ma yada tem yamô i malêvônj. Ba intu te mena ju la kapôlônjij doñtom hathak nômlate ba etej mek, ma yenañ Wakamik atu ba hamô malak lej tem indum nôm êñ anônj.”

Abô loñ kapô hathak anyô palonj

²¹ Vêm ma Pita halêm ma hanarj hik Yisu liñ, “Anyô Bên, yenañ aiañ hadum kambom hadênj ya, êñ ma yatak yakapôlônj bôlônj vithê? Bôlônj baheñvi ba lahavuju, e?”

²² xMa Yisu hanarj, “Yanarj êndênj o. Otak kapôlôm ek mamuyañ êtôm wak nômbênj intu sapênj, ma miñ bôlônj baheñvi ba lahavuju ami!

²³ “Wapômbênj anêñ loñ lôkliñyak ma hatôm kiñ te hadum ek anêñ ñê ku nêlêm nêwê anêñ valuselej vijañ. ²⁴Wak êñ hayô, ma ewa anyô ku atu halêm. Ôpênj bôk hayañ kiñ anêñ valuselej vithê ba hathônj palij. ²⁵Yani miñ hatôm nêm vijañ ami ba intu kiñ hanarj nena nêlêm ôpênj lôk veñj lôk nali ba nimbatak êtôm anyô yañ anêñ ñê ku oyañ ek nêlêm valuselej êñ vijañ. Ma nêlêm anêñ nômkama sapênj ba anyô vi nêlêm vuli ma neja valuselej esak ba nêwê kiñ anêñ valuselej êñ vijañ.

²⁶ “Êñ ma ôpênj hêv yak halôk hêk yani valuvi ma halarj nena, ‘Oyabiñ vêmam! Valuselej takatu ba yahawa hêk o ma tem yanêm vijañ.’ ²⁷Ma kiñ lahiki ba hanarj, ‘Vijañ dôlôk!’ Ma hatak ôpênj ba hi.

²⁸ “Anyô ku êñ hatak kiñ anêñ unyak ma hi hapôm anyô ku yañ ba thainij ku hatôm doñtom. Anyô yañ hawa valuselej yaôna lôk hêk yani ba miñ bôk hêv ami. Êñ ma yani havalonj ôpênj ba hakakô laselo siñ lôklokwañ ma hathañ ba hanarj, ‘Yenañ valuselej êlêm!’

²⁹ “Ma yañ êñ hêv yak halôk hêk yani valuvi ma halarj nena, ‘Oyabiñ vêmam! Tem yanêm anêm valuselej êñ vijañ.’

³⁰ “Ma doñtom ôpênj hapôlik hathak yañ êñ anêñ abô ba hawa ba hi hatak halôk koladônj endeba ôpênj nêm valuselej êñ vijañ am. ³¹Ïjê ku vi êyê nôm atu ba ôpênj hadum ba esonj kambom ma leñijmalainj bêñ ba i enañ hadênj kiñ.

u **18:16** Lo 19:15; Jon 8:17 v **18:18** Mat 16:19; Jon 20:23 w **18:19-20** Mak 11:24; Jon 15:7
x **18:22** Luk 17:4

³²“Êŋ ma kiŋ halam ôpêŋ ba halêm ma hanaŋ, ‘O anyô kambom anôn! Holanŋ bêŋ hadêŋ ya aleba yahatak o ba miŋ hôwê anêm valuseleŋ viyaŋ ami. ³³Yaleŋ hik ya hathak o, ma aisê ka miŋ hudum aêŋ hadêŋ mamuyaŋ ami?’ ³⁴Ma kiŋ lamaniŋ ba hatak ôpêŋ halôk nê takatu ba eyabiŋ koladônŋ ek thêlô nêŋêm vovaŋ êndêŋ yani endeba nêm valuseleŋ êŋ viyaŋ am.

³⁵“Aêŋ ba môlô tomtom lemimmavi ba notak unim kapôlômim kambom ek môlôviyaŋ. Yakô Wakamik atu ba hamô malak leŋ tem indum aêŋ êndêŋ o êtôm atu ba kiŋ hadum hadêŋ anêŋ anyô ku atu.”

Yisu hanaŋ abô hathak nê lôk veŋi êdô i

(Mak 10:1-12; Luk 16:18)

19 ¹Yisu hanaŋ abô takêŋ vêm ma hatak Galili ma hi ŋaŋ Jolodaŋ vi tuvulu hêk Judia. ²Ma hamô loŋ êŋ ma avômalô bêŋ anônŋ êyô. Ma hadum nê lôk liŋŋ ba ibitak mavi.

³Ma Palisi doho êlêm hadêŋ Yisu ma idum ek nesau yani ba enaŋ hik yani liŋ, “Abô balabuŋ hanaŋ aisê? Anyô hatôm nêm yanavi vê esak ôdônŋ lomalama mena mi e?”

⁴“Ma doŋtom Yisu hanaŋ, “Môlô bôk osam Wapômbêŋ anêŋ abô atu ba hanaŋ nena, ‘Sêbôk ba môŋ anônŋ atu ba Wapômbêŋ hapesaŋ avômalô ma hapesaŋ anyô lo avi. ⁵bBa intu Wapômbêŋ bôk hanaŋ nena, “Anyô tem etak lambô lo talêbô ma esak doŋtom imbiŋ yanavi ek thai nimbatak êtôm kupik doŋtom iyom.”’ ⁶Thai miŋ ju hathak loŋbô ami ma lêk ibitak doŋtom. Aêŋ ba nôm atu ba Wapômbêŋ bôk havak loŋ hathak doŋtom ma miŋ hatôm anyôla epole vê ami.”

⁷“Ma Palisi enaŋ, “Ma doŋtom Mose bôk hanaŋ nena anyô hadum ek êndô yanavi ma eto kapyra nêm yanavi vê ba nêm êndêŋ yanavi ek nêm yani vê.”

⁸Ma Yisu hanaŋ, “Môlô nê lemimôndônŋ kôtônŋ. Ba intu Mose hik loŋôndê êŋ thô hadêŋ môlô. Môŋ anônŋ atu ba Wapômbêŋ hapesaŋ pik êntêk, ma auk êŋ miŋ hamô haviŋ ami. ⁹Yanaŋ êndêŋ môlô nena anyô te yanavi miŋ hadum sek ami, ma doŋtom yamalô hadô yanavi ba hawa avi yaŋ. Anyô êŋ hadum sek haviŋ avi yaŋ êŋ.”

¹⁰Ŋê ku enaŋ hadêŋ Yisu, “Aêŋ ba anyô muk hamô mavi ek anyô lôk avi.”

¹¹Ma hanaŋ hadêŋ thêlô, “Anyô sapêŋ miŋ hatôm nedanô abô êŋ ami. Ôpatu ba Wapômbêŋ hêv lôklokwaŋ hadêŋ i iyom intu hatôm nedanô abô êŋ. ¹²Anyô doho ma taluvi ewa i ba malaiŋ hamô ba miŋ hatôm neja avi ami. Doho ma êvê iniŋ thalôk vê ek neyabiŋ kiŋ iniŋ vêŋi. Ma doho

[†] 18:34 Mat 5:25-26 [‡] 18:35 Mat 6:15; Mak 11:25; Ep 4:32; Kol 3:13 ^ª 19:4 Stt 1:27; 5:2

^ª 19:5 Stt 2:24; Ep 5:31 ^º 19:7 Lo 24:1-4; Mat 5:31 ^ª 19:9 Mat 5:32; 1Ko 7:10-11

leŋiŋhaviŋ nênem iniŋ lôklokwanŋ lôkthô ek nindum Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak anêŋ ku ba intu miŋ ewa avi ami. Ôpatu ba halaŋô abô êŋ ba hasopa, ma esopa iyom.”

Yisu hêv mek hathak avômena

(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

¹³Avômalô doho ewa avômena yaônena êlêm ek Yisu etak baŋ êyô ênjêk thêlô ba nêm mek esak i. Ma doŋtom anêŋ ŋê ku ethaŋ avômalô takêŋ.

¹⁴Êŋ ma Yisu hanaŋ, “Notak avômena yaônena ba nêlêm êndêŋ ya ma miŋ numiŋ thêlô loŋ siŋ ami ek malê nena avômalô takatu ba athêŋ mi ma hatôm avômena takêntêk ba Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak ma thêlôninŋ.” ¹⁵Êŋ ma hatak baŋ hayôhêk i vêm ma hatak loŋ êŋ ba hi.

Anyô muk lôk nômkama bêŋ hanaŋ abô haviŋ Yisu

(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶Anyô te halêm hadêŋ Yisu ma hanaŋ, “Kêdôŋwaga, yandum malê mavi te ek yamô lôkmala êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ?”

¹⁷Ma Yisu hanaŋ, “Anyô te iyom intu mavi! Ma honaŋ hik ya liŋ hathak abô ‘mavi’ êŋ eka? Lemhaviŋ onja lôkmala atu ba hamô hatôm wak nômbêŋ intu, êŋ ma osopa Wapômbêŋ anêŋ abô balabuŋ.”

¹⁸Ma ôpêŋ hanaŋ hik yani liŋ nena, “Yasopa abô balabuŋ alisê?”

Êŋ ma Yisu hanaŋ, “‘Miŋ nuŋgwik anyô vônô ami. Miŋ undum sek imbiŋ anyô yaŋ yanavi ami. Miŋ onja vani ami. Miŋ onaŋ abôyaŋ esak anyô vi ba undum abô ek i ami. ¹⁹Ondovak lemambô lo lemtambô.’ Ma ‘lemimbiŋ avômalô vi êtôm lemhaviŋ oda.’”

²⁰Ma anyô muk êŋ hanaŋ, “Abô balabuŋ takêŋ, ma yahathak yahasopa. Yandum malê te imbiŋ?”

²¹Ma Yisu hanaŋ, “Lemhaviŋ nuŋgwik anêm ku anêŋ daŋ siŋ, êŋ ma nu nêm anêm nômkama sapêŋ ek avômalô nênem vuli. Ma onja valuseleŋ sapêŋ ba nêm êndêŋ avômalô siv. Hudum aêŋ, ma tem anêm nômkama mavi lomaloma êmô malak leŋ. Ma ôlêm osopa ya.”

²²Anyô muk êŋ ma anyô lôk nômkama bêŋ anôŋ. Ba intu halaŋô abô êŋ ma hêv malaiŋ bêŋ hadêŋ yani ba hi lôk lamalaiŋ.

²³Êŋ ma Yisu hanaŋ hadêŋ anêŋ ŋê ku nena, “Yanaŋ avanôŋ êndêŋ môlô nena ŋê lôk nômkama bêŋ tem nêpôm malaiŋ bêŋ ek nimbitak nêyô Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak kapô ba ini. ²⁴Odaŋô! Miŋ malaiŋ bêŋ ek bok kamel imbitak êyô luvik idu sôp anêŋ abyanaŋ ba ni ami, ma doŋtom malaiŋ anôŋ ek anyô lôk nômkama bêŋ te imbitak êyô Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak kapô.”

ê 19:14 Mat 18:2-3 ƒ 19:17 Wkp 18:5; Luk 10:28 8 19:18 Kis 20:13-16; Lo 5:17-20

h 19:19 Kis 20:12-16; Lo 5:16-20; Wkp 19:18

²⁵Ŋê ku elañô abô êŋ ma eson kambom ba enañ, “Avanôn e? Aên ba miŋ hatôm anyôla imbitak êyô Wapômbên anên loŋ lôklijyak kapô ba ni ami e?”

²⁶iMa Yisu hayê thêlô lôklokwan ma hanaŋ, “Wapômbên iyom hatôm indum nômkama sapên. Ma anyô te miŋ hatôm nêm yanida bulubij ami ma mi.”

²⁷Ma Pita hanaŋ, “Yêlô bôk atak yêlôaniŋ nômkama sapên ba alêm asopa o ba intu tem naja malê?”

²⁸jMa Yisu hanaŋ hadên i, “Yanaŋ avanôn êndên môlô! Wak te ma Wapômbên tem epesaŋ loŋ lukmuk. Ma Anyô Anên Nakaduŋ atu tem êmô loŋ êŋ ba eyabij anên avômalô êtôm kiŋ lôkmaŋgiŋ. Ma môlô anyô ku laumiŋ ba lahavuju takatu ba osopa ya, môlô tem noyabij avômalô Israeël ôdôn laumiŋ ba lahavuju êtôm kiŋ aên iyom. ²⁹Ma avômalô takatu ba leŋiŋhabi ya ba etak iniŋ unyak lôk iviyaŋ ma livi lôk lami ma taluvi lôk iniŋ nali lôk iniŋ ku, êŋ ma tem Wapômbên nêm bên anôn êndên i êtôm 100 êyô êmô iniŋ loŋ imbij. Ma thêlô tem neja lôkmala atu ba nêmo êtôm wak nômbên intu sapên imbij. ³⁰kOdaŋô! Ŋê lôk athên bên, bên anôn tem nimbitak ŋê lôk athên mi. Ma ŋê lôk athên mi bên anôn tem nimbitak ŋê lôk athên bên.”

Abô loŋ kapô hathak ku anên vuli

20 ¹Yisu hanaŋ, “Wapômbên anên loŋ lôklijyak ma hatôm aëntêk. Lôkbôk momaŋiniŋ ma ku te anên alaŋ hi ek êmbôlêm ŋê ku ek nindum ku embeŋ anên ku kapô. ²Yani hapôm anyô doho ma hanaŋ hik i liŋ ek nindum anên ku êtôm wak daluk te ma nêm i vuli esak valuseleŋ doŋtom ma êlôk hathak anên abô. Yôv ma hêv thêlô ba i anên ku kapô.

³“Wak hathak leŋ ma hi loŋ ethak doŋtom halôk ma hayê anyô doho atu ba ida êmô iyom. ⁴Ma hanaŋ hadên thêlô, ‘Môlô nu nundum yenaŋ ku, ma tem yanêm môlô vuli êtôm unim ku.’ ⁵Êŋ ma i.

“Waklêvôn biŋ ma hi hadum aên ma habobo wak êndôk ma hi hadum aên hathak loŋbô. ⁶Yaŋsiŋ ma hayê anyô doho ida êmô iyom ma hanaŋ, ‘Aisë ka môlô ômô oyaŋ wak daluk êntêk?’

⁷“Ma enañ, ‘Anyô te miŋ hêv ku hadên yêlô ami.’

“Ma ku alaŋ hanaŋ, ‘Môlô nu nundum yenaŋ ku imbij.’

⁸l “Bôlôvôn hayô ma ku alaŋ hanaŋ hadên anyô hayabij ku, ‘Ondam ŋê takatu ba idum ku nêlêm ek nêm i vuli. Ŋê yaŋsiŋ êmôn ma ŋê wak halôk êyô ênjêk vêm ma ŋê waklêvôn ma ŋê lôkbôk ma embeŋ yam anôn.’

⁹“Ŋê yaŋsiŋ êlêm ma hêv i valuseleŋ doŋtom. ¹⁰Ma ŋê lôkbôk eson nena tem neja valuseleŋ esak. Ma doŋtom mi. Ewa hatôm doŋtom. ¹¹Ewa

ⁱ 19:26 Jop 42:2 ^j 19:28 Mat 25:31; Luk 22:30; ALK 3:21 ^k 19:30 Mat 20:16; Luk 13:30
^l 20:8 Wkp 19:13; Lo 24:15

iniŋ vuli yôv, ma thêlô enaŋ abô munuŋmunuŋ hathak ku alaŋ ba enaŋ, ¹² ‘Aisê ba yêlô alêm hadêŋ lôkbôk ba adum ku bêŋ lôk vovanik hamiŋ wak mathalaleŋ. Ma nê yaŋsiŋ idum ku yaôna lôk. Ma doŋtom ewa valuseleŋ hatôm yêlôaniŋ!’

¹³ “Êŋ ma ku alaŋ hanaŋ hadêŋ anyô te nena, ‘Aiyaŋ, miŋ yahadum kambom hadêŋ o ami. Bôk yahanaŋ ba hólôk nena undum ku ma tem onja valuseleŋ doŋtom iyom. ¹⁴ Yenaŋ yalenjhaviŋ ba yahêv nê takatu ba eveŋ yam iniŋ vuli hatôm mólônim. Aêŋ ba onja anêm ba nu! ¹⁵ Valuseleŋ êntêk ma yenaŋ ba intu hatôm yasopa yenaŋ yalenjhaviŋ iyom ek yanêm. Ma mólô malemim thêlêv eka?’

¹⁶ ^m “Aêŋ ba nê êmôŋ tem nimitak êtôm nê eveŋ yam. Ma nê eveŋ yam tem nimitak êtôm nê êmôŋ.”

Yisu hanaŋ abô hathak anêŋ ŋama bôlôŋ te lô

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-33)

¹⁷ Yisu hi Jelusalem ma hawa anêŋ nê ku laumiŋ ba lahavuju takatu. Thêlô eveŋ ba i ma Yisu havôv thêlô i daŋ vi ma hanaŋ nena, ¹⁸ ⁿ “Odaŋô. Alalô a daku Jelusalem. Ma tem nenaŋ Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu bêŋ ba nênem yani êndêŋ nê bêŋbêŋ êbôk da lôk nê lôkauk hathak abô balabuŋ. Ma tem nenaŋ ek nijik yani vônô. ¹⁹ Tem nênem ya êndêŋ avômalô loŋ buyaŋ ek nenaŋ abôma lôk nebali ya ma nijik ya vônô esak a. Ma êtôm wak lô, ma tem injik ya liŋ ba yambiyô esak loŋbô.”

Jems lo Jon iniŋ talêbô anêŋ lahaviŋ

(Mak 10:35-45)

²⁰ Vêŋ ma Sebedi anêŋ nakaduŋ ju atu iniŋ talêbô halêm hadêŋ Yisu. Ma halek vadôŋ lêlô ma hadum ek enaŋ injik yani liŋ esak abô te. ²¹ ^o Êŋ ma Yisu hanaŋ, “Lemhaviŋ malê te?”

Ma avi êŋ hanaŋ, “Tem otak yenaŋ okna ju êntêk yaŋ sê êmô bahem vianôŋ ma yaŋ sê êmô bahem vikeŋ ênjêk anêm loŋ lôkliŋyak kapô?”

²² ^p Ma hanaŋ hadêŋ anyô loyaŋ, “Mamu ôthôŋ nôŋm atu ba onaŋ hik ya liŋ paliŋ. Hatôm nunum êndôk tase atu ba tem yanum e?”

Ma thai enaŋ, “Yai hatôm.”

²³ Ma hanaŋ nena, “Avanôŋ, tase êŋ tem nunum êndôk. Ma doŋtom nêŋmô yabaheŋ vianôŋ lôk vikeŋ, ma miŋ yenaŋ ku ami. Mi, Wakamik da hayabiŋ ku êŋ ba bôk hatak anyô doho yôv ek nêŋmô loŋ êŋ.”

²⁴ ^q Êŋ ku laumiŋ takêŋ elanô abô êŋ ba leŋiŋŋaŋa hadêŋ Jems lo Jon. ²⁵ ^q Ma Yisu halam thêlô êlêm ethak doŋtom ma hanaŋ, “Mólô bôk oyala nena avômalô loŋ buyaŋ iniŋ kiŋ ethak ebam i ba ibuliŋ nê takatu

^m 20:16 Mat 19:30; Mak 10:31 ⁿ 20:18 Mat 16:21; 17:22-23 ^o 20:21 Mat 19:28; Luk 22:30 ^p 20:22 Mat 26:39; Jon 18:11 ^q 20:25 Luk 22:25-26

ba êmô thêlô vibiŋ. Ma iniŋ nê bêŋbêŋ ethak ethaŋ iniŋ avômalô aêŋ iyom ek nesopa iniŋ abô. ²⁶‘Odaŋô! Môlô miŋ nundum kobom êŋ ami! Môlô te lahaviŋ imbitak anyô lôk athêŋ bêŋ ênjêk môlô malêvôn, êŋ ma imbitak êtôm môlônim anyô ku ek nêŋ môlô sa. ²⁷Ma ôpatu lahaviŋ imbitak êtôm môlônim anyô bêŋ, êŋ ma êmô êtôm môlônim anyô ku oyaŋ ²⁸‘hatôm ya Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu ba yahadum aêŋ iyom. Miŋ yahalêm ek yandum nê bêŋbêŋ pik iniŋ kobom ba yasaŋ avômalô ek nindum yenaŋ ku ami. Mi anôŋ! Yahalêm hatôm anyô ku ek yanêŋ avômalô sa lôk yatak yenaŋ lôkmala ek nêŋ avômalô bulubiŋ.’”

Yisu hadum anyô mapusip ju mavi

(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹Yisu lôk anêŋ nê ku etak Jeliko ba i ma avômalô bêŋ anôŋ esopa yani. ³⁰Ma anyô maleŋ pusip lokwaŋju êmô loŋôndê daŋ vi, ma thai elaŋô nena Yisu halêm. Êŋ ma thai elam lôklokwaŋ nena, “Anyô Bêŋ! Devit anêŋ Lim Lukmuk! Nêŋ kapôlôm ek yai!”

³¹Ma avômalô ethaŋ thai ba enaŋ, “Mamu bônôŋ!” Ma doŋtom thai elam lôklala nena, “Anyô Bêŋ! Devit anêŋ Lim Lukmuk! Nêŋ kapôlôm ek yai!”

³²Êŋ ma Yisu hamiŋ ma halam thai ba hanaŋ, “Lemimhaviŋ yandum malê êndêŋ mamu?”

³³Ma thai enaŋ nena, “Anyô Bêŋ, yai leŋiŋhaviŋ nagê tak!”

³⁴Êŋ ma Yisu lahiki hathak thai ba hatak baŋ hayô hêk maleŋiŋ daluk. Ma kethêŋ oyaŋ ma thai ibitak mavi ba êyê tak ma i esopa yani.

Yisu habitak hayô Jelusalem hatôm kiŋ

(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

21 ¹Yisu thêlô i ebobo Jelusalem ma i êyô Betpagi, malak êŋ hêk habobo Dum Oliv. Ma hêv anêŋ nê ku ju ba i ²ma hanaŋ nena, “Mamu unu malak entuvulu. Ma kethêŋ oyaŋ ma tem ôŋgô bok doŋki te lôk nakaduŋ ba ekak luvi loŋ ba imiŋ. Nopole yak vê ma nodom luvi ba nôlêm êndêŋ ya. ³Ma anyôla hanaŋ abôla hadêŋ mamu, ma nonaŋ nena, ‘Anyô Bêŋ lahaviŋ indum ku te esak luvi’, êŋ ma tem êndôk ba etak luvi ek nêlêm kethêŋ.”

⁴Nôm êŋ habitak ek Wapômbêŋ anêŋ abô injik anôŋ ba hanaŋ hadêŋ plopet nena,

⁵“Nonaŋ abô êŋ êndêŋ avômalô Saion,

‘Ôŋgô. Môlônim kiŋ lêk halêm hadêŋ môlô.

Ôpêŋ anyô labali ba hayô hamô bok doŋki te.

Yani hayô hamô bok doŋki nakaduŋ te ba halêm.’”

Sekalaia 9:9; Aisaia 62:11

† 20:26 Mat 23:11; Mak 9:35 * 20:28 Luk 22:27; Plp 2:7

⁶Ma nê ku ju atu i ma idum hatôm atu ba Yisu hanaŋ. ⁷Ma ewa doŋki talêbô lôk nakaduŋ êŋ ba i ma ibi iniŋ kwêv thilibuŋ daim thô ba eŋgava hayôhêk bok doŋki dômlokwaŋ ma Yisu hayô hamô. ⁸Ma avômalô lubuŋlubuŋ eŋgava iniŋ kwêv thilibuŋ hêk loŋôndê. Ma vi ele nôkyalô ŋauŋ ba eŋgava hêk loŋôndê. ⁹Ma vi êmôŋ ma vi evenŋ yam ma Yisu halôk malêvôŋ ba leŋiŋmavi anôŋ ba lôk lêlô ba elam nena,

“Osana ni êndêŋ Devit anêŋ Lim Lukmuk!”

“Wapômbêŋ nêŋ lamavi êndêŋ ôpatu ba halêŋ hathak Anyô Bêŋ anêŋ athêŋ!”

Kapya Yeŋ 118:26

“Osana! Nambô Wapômbêŋ anêŋ athêŋ esak leŋ!”

¹⁰Yisu habitak hayô Jelusalem kapô ma avômalô nômbêŋ atu ba êmô Jelusalem eson kambom ba enaŋ hik liŋ mayaliv nena, “Ôpêntêk ma opalê?” ¹¹Ma avômalô nômbêŋ atu ba esopa Yisu enaŋ nena, “Yani ma Yisu, plopet atu ba halêŋ anêŋ malak Nasalet hêk Galili.”

Yisu hêv nê idum ku valu vê hêk unyak mathêŋ kapô

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-46)

¹²Yisu habitak hayô unyak mathêŋ kapô anêŋ piklêvôŋ ma hayê avômalô ewa nômkama ba êdô hamô ek avômalô vi nêŋem vuli. Êŋ ma halupunij i ba hêv i vê hêk unyak mathêŋ kapô ba ele yaiŋ ba i. Ma hale nê takatu ba êwê nê loŋ buyaŋ iniŋ valuselenŋ hathak Hiblu iniŋ valuselenŋ iniŋ balê liliŋ. Ma hadum aêŋ hadêŋ nê takatu ba êdô menak bôbô hamô ek avômalô vi nêŋem vuli. ¹³‘Ma hanaŋ hadêŋ thêlô aêntêk, “Wapômbêŋ anêŋ kapy a hanaŋ nena, ‘Yenaŋ unyak ma unyak neteŋ mek êndôk.’ Ma môlô lêk udum ba lêk habitak hatôm nê vani iniŋ loŋ ekopak êmô.”

¹⁴Vêŋ ma nê maleŋiŋ pusip lôk nê veŋvuviŋ i êyô unyak mathêŋ anêŋ piklêvôŋ ma hadum ba ibitak mavi. ¹⁵Ijê bêŋbêŋ êbôk da lôk nê lôkauk hathak abô balabuŋ êyê nômbithi takatu ba Yisu hadum. Ma thêlô elanô avômena elam kaêk haveŋ unyak mathêŋ anêŋ piklêvôŋ nena, “Osana ni êndêŋ Devit anêŋ Lim Lukmuk!” Êŋ ma thêlô leŋiŋmaniŋ ¹⁶ba enaŋ hadêŋ Yisu nena, “Ondaŋô avômena iniŋ abô!”

Ma Yisu hanaŋ, “Yahalaŋô. Ma môlô bôk osam abô atu ba hêk Wapômbêŋ anêŋ kapy a ba hanaŋ hathak

“ ‘Avômena lôk amena kasek nena Wapômbêŋ bôk hatak abô mavi halôk thêlô veŋiŋbôlêk ek nêmbô anêŋ athêŋ.’ ”

Kapya Yeŋ 8:2

¹⁷Vêŋ ma hatak avômalô takêŋ ma hi hêk Betani bôlôvôŋ te.

‘ 21:13 Ais 56:7; Jer 7:11

Alokwan ɲauŋ hayeŋ
(Mak 11:12-14,20-24)

¹⁸Lôkbôk momaŋiniŋ ma Yisu havôhi Jelusalem hathak loŋbô ma hama kisi. ¹⁹Yani hayê alokwan sabo te hamiŋ loŋôndê daŋ vi. Hi hadêŋ alokwan êŋ, ma hayê nena ɲauŋ oyaŋ iyom hamiŋ ma anêŋ anôŋ mi. Ma hanaŋ hadêŋ alokwan êŋ, “Miŋ hatôm nuŋgwik anôŋ esak loŋbô ami!” Ma ketheŋ oyaŋ ma alokwan êŋ anêŋ ɲauŋ hayeŋ ba hama.

²⁰Ŋê ku êyê nôŋ êŋ ba esoŋ kambom ba enaŋ, “Honaŋ malê hathak alokwan êntêk ba lêk hama ketheŋ?”

²¹Ma Yisu hanaŋ, “Yanaŋ avanôŋ êndêŋ môlô nena môlô ôêvhaviŋ ba miŋ kapôlômim ju ami, êŋ ma hatôm nundum êtôm atu ba yahadum hadêŋ alokwan êntêk lôk hatôm nundum nômla yaŋ imbiŋ nena nonaŋ êndêŋ dumlolê êntêk, ‘Ômbi o kisi ni tamu ɲgwêk.’ Êŋ ma Wapômbêŋ tem indum ba dumlolê êŋ endanô môlônim abô. ²²”Môlô ôêvhaviŋ ba oterŋ mek, ma Wapômbêŋ tem nêŋ nôŋ takatu ba onaŋ hik yani liŋ hathak êndêŋ môlô.”

Yisu, opalê hêv athêŋ bêŋ hadêŋ o?
(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³Yisu habitak hayô unyak matheŋ anêŋ piklêvôŋ ma hadôŋ avômalô hamô. Êŋ ma ɲê bêŋbêŋ êbôk da lôk avômalô iniŋ ɲê bêŋbêŋ êlêm hadêŋ yani ma enaŋ, “Opalê hêv athêŋ bêŋ hadêŋ o lôk hêv ku hadêŋ o ba intu hudum nôŋ takêntêk?”

²⁴Ma Yisu hanaŋ, “Tem yanaŋ injik môlô liŋ esak abô te aêŋ iyom. Ba onaŋ abô êŋ bêŋ hadêŋ ya, ma tem yandam ôpatu ba hêv athêŋ bêŋ hadêŋ ya êndêŋ môlô. ²⁵Opalê hêv ku nisik avômalô êndôk ɲaŋ hadêŋ Jon? Wapômbêŋ leŋ? Mena anyô pik?”

Ma thêlôda enaŋ hadêŋ i nena, “Alalô anaŋ nena Wapômbêŋ hêv ku êŋ hadêŋ Jon ma tem yani enaŋ, ‘Aisé ka môlô miŋ ôêvhaviŋ yani ami?’ ²⁶”Ma doŋtom alalô anaŋ nena, ‘Anyô pik te hêv ku êŋ,’ êŋ ma avômalô tem lenjŋmaniŋ êndêŋ alalô. Ek malê nena thêlô sapêŋ êvhaviŋ nena Jon ma plopet te.”

²⁷Ma thêlô enaŋ hadêŋ Yisu nena, “Yêlô athôŋ paliŋ.”

Êŋ ma Yisu hanaŋ hadêŋ thêlô, “Aêŋ ba miŋ hatôm yandam ôpatu ba hêv athêŋ bêŋ hadêŋ ya anêŋ athêŋ bêŋ êndêŋ môlô ami. Ma mi.”

Abô loŋ kapô hathak anyô lo yaŋ

²⁸“Lemimbi kukuthiŋ êntêk. Anyô te anêŋ nakaduŋ lokwanju êmô. Ma yani hi ek namalô yaŋ ma hanaŋ, ‘Yenaŋ okna! Undum yenaŋ ku embeŋ ku yak waiŋ kapô!’

“ 21:21 Mat 17:20; Luk 17:6; Jon 14:12; 1Ko 13:2 † 21:22 Mat 7:7-11; 18:19

“ 21:26 Mat 14:5

29 “Ma namalô hanaŋ viyaŋ nena, ‘Yahadô.’ Vêm ma hik anêŋ auk liliŋ ma hi.

30 “Lambô hi hadêŋ namalô yaŋ ma hanaŋ abô êŋ hathak loŋbô. Ma nakaduŋ hanaŋ, ‘Wakamik, tem yana’. Ma miŋ hi ami.

31 “Namalô ju êŋ yaŋ sê intu hasopa lambô anêŋ abô?”

Ma thêlô enaŋ, “Namalô yaŋ môŋ.”

Ma Yisu hanaŋ hadêŋ thêlô, “Yanaŋ avanôŋ êndêŋ môlô. Îê takis lôk avi sek waliliŋ tem nimbitak nêyô Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak kapô nêmoŋ ek môlô. ³²Jon bôk halêm ba hik loŋôndê thêthôn thô hadêŋ môlô. Ma doŋtom môlô miŋ ôêvhaviŋ anêŋ abô ami. Ma Îê takis lôk avi sek waliliŋ, thêlô êvhaviŋ ba bôk môlô ôyê yôv. Ma doŋtom môlô miŋ ole kapôlômim liliŋ ami. Ba intu Îê takêŋ tem nêmoŋ ba nimbitak nêyô Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak kapô ba ini.”

Abô loŋ kapô hathak Îê kambom eyabiŋ ku yak waiŋ

(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

33^y “Môlô nodaŋô abô loŋ kapô yaŋ. Ku alaŋ te havatho anêŋ ku yak waiŋ ma havak lôk hawê haveŋ. Ma halav lôv nêyô nimiŋ waiŋ anêŋ anôŋ pesa ek neja anêŋ thôk. Ma halav unyak daim te ek anyô nêmo ek neyabiŋ ku êŋ. Vêm ma hatak ku êŋ halôk anyô doho baheŋiŋ ek neyabiŋ ek hik anôŋ ma thêlô neja anôŋ vi ma nênem vi êndêŋ yani. Ma hatak loŋ êŋ ba hi loŋ buyaŋ.

34 “Yak waiŋ êŋ hadum ek injik anôŋ ma ku alaŋ hêv anêŋ Îê ku ba i ek neja yak waiŋ anêŋ anôŋ. ³⁵Ma Îê takatu ba eyabiŋ ku evaloŋ thêlô ba epatiŋ i ma ik doho vônô ma ik doho hathak valu. ³⁶Êŋ ma ku alaŋ hêv Îê ku bêŋ anôŋ ba i ma Îê eyabiŋ ku yak waiŋ ibuliŋ thêlô aêŋ iyom.

37 “Ma hasoŋ nena thêlô tem nedaŋô namalô anêŋ abô ba intu hêv yani iyom ba hi. ³⁸Îê eyabiŋ ku êyê ku alaŋ nakaduŋ hayô ma enaŋ hadêŋ i nena, ‘Ôpêntêk ma ku alaŋ anêŋ nakaduŋ ba tem eyabiŋ lambô anêŋ ku. Alalô ik yani vônô, ma ku êŋ tem imbitak alalôaniŋ.’ ³⁹“Ba intu evaloŋ yani ba ewa ele ku viyaŋ ma ik vônô.

40 “Aêŋ ba ku alaŋ hayô ma tem indum malê êndêŋ Îê takatu ba eyabiŋ ku êŋ?”

41 Îê bêŋbêŋ êbôk da lôk avômalô iniŋ Îê bêŋbêŋ enaŋ hadêŋ yani nena, “Yani tem imbuliŋ Îê kambom takêŋ kambom anôŋ. Ma tem enja ku yak waiŋ êŋ ba nêmo êndêŋ anyô vi. Yak waiŋ hik anôŋ, ma Îê êŋ tem nênem ku alaŋ anêŋ sam.”

42^bYisu hanaŋ hadêŋ thêlô nena, “Môlô bôk osam abô êntêk ba hêk Wapômbêŋ anêŋ kapyia nena,

^x 21:32 Luk 3:12; 7:29-30 ^y 21:33 Ais 5:1-2 ^z 21:38 Mat 27:18 ^a 21:39 Hib 13:12

^b 21:42 Lom 9:33; 1Pi 2:6-8

“Valu atu ba nê elav unyak êpôlik hathak,
ma lêk habitak landiŋ anôŋ.

Anyô Bêŋ da hadum aêŋ,

ma yêlô ayê nôŋ êŋ nena mavi anêŋ dôêŋ.’ *Kapya Yeŋ 118:22-23*

43 “Aêŋ ba yanaŋ êndêŋ môlô nena Wapômbêŋ tem nêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak vê ênjêk môlô ba nêŋ êndêŋ nê ôdôŋ yaŋ. Ma thêlô tem nijik anôŋ êtôm alokwaŋ mavi te hathak hik anôŋ. 44 Ma ôpatu ba hêv yak hayôhêk valu êntêk, ma tem ipup nenanena. Mena valu êŋ hêv yak hayôhêk anyôla, ma tem ôpêŋ ipulusik ba imbitak malimmalim.”^c

45 Ijê bêŋbêŋ êbôk da lôk Palisi elanô Yisu anêŋ abô loŋ kapô takêŋ ma eyala nena yani hanaŋ hathak thêlôda. 46 Êŋ ma thêlô êbôlêm loŋôndê ek nebalon yani. Ma doŋtom êkô hathak avômalô iniŋ eyala nena Yisu ma plopet te ba intu êkô.

Abô loŋ kapô hathak enggabôm nôŋ ewa i

(Luk 14:16-24)

22 ¹Yisu hanaŋ abô loŋ kapô yaŋ hathak loŋbô nena,
²⁻³“Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak ma hatôm aêntêk. Avômalô idum ek nendom avi te ni ek kiŋ te anêŋ nakaduŋ. Êŋ ma hêv abô hadêŋ avômalô doho ek nêlêm nejaŋ nôŋ imbiŋ thêlô. Ba haŋgabôm nôŋ bêŋ atu yôv ma halam avômalô ek nêlêm nejaŋ nôŋ ewa i êŋ imbiŋ thêlô. Ma doŋtom êdô.

4 “Êŋ ma hêv nê ku doho hathak loŋbô ba hanaŋ hadêŋ avômalô takatu ba halam nena, ‘Môlô nodanô! Lêk yahapôpêk nôŋ yôv. Yahik yenaŋ bokmaŋkao doho lôk alim dopdop doho ba yahaŋgabôm! Ba intu nôlêm!’

5 “Ma doŋtom miŋ elanô ami ma i mayaliv. Vi i iniŋ ku ma vi i idum iniŋ ku valuseleŋ. 6 ⁴Ma vi evalon kiŋ anêŋ nê ku ba idum kambom lomalama hadêŋ i vêm ma iki vônô. 7 Kiŋ lamaniŋ kambom ba hêv nê vovak i ek nijik nê êŋ lenkadôk liŋ lôk nêmbôk atum esaŋ loŋ êŋ.

8 “Êŋ ma hanaŋ hadêŋ nê ku nena, ‘Nôm lêk yahapôpêk yôv ba hamô. Ma doŋtom avômalô takatu ba yahalam i, ma avômalô kambom ba intu êdô nêlêm. 9 Aêŋ ba unu malaklêvônŋ ma nodam avômalô takatu ba ôpôm i ba nêlêm ek nejaŋ nôŋ êntêk.’ 10 Ma nê ku i mayaliv ba evenŋ loŋôndê sapêŋ ma enaŋ kiŋ anêŋ abô hadêŋ avômalô takatu ba êpôm i. Êŋ ma elom avômalô mavi lôk avômalô kambom ba êyô aleba unyak kapô êŋ putup.

11 “Ma kiŋ habitak hayô unyak kapô ba hi ek ênjê avômalô, ma hayê nena anyô te miŋ hapesaŋ i mavi ami. 12 Ma hanaŋ hadêŋ ôpêŋ, ‘Aiaŋ, miŋ huik kwêv mavi ami eka? Ma opalê hêv o ba hólêm unyak kapô êntêk?’ Ma ôpêŋ bônônŋ iyom.

^c 21:44 Ijê lôkauk vi enaŋ nena, “Abô 44, ma Matyu da miŋ hato ami ma anyô yaŋ hawa abô êŋ hêk Luk ba hato.” Ma vi enaŋ nena, “Mi, Matyu da hato.” ^d 22:6 Mat 21:35

13^e “Êṅ ma hanaṅ hadêṅ anêṅ ṅê ku nena, ‘Nobaloṅ ôpêntêk ba nokak va lo baṅ lusu ma nônêm yani vê ba ni loṅ momaṅiniṅ. Loṅ êṅ ma tem thêlô nedaṅ kambom ba nesaṅ veṅiṅbôlêk ôdôṅ loṅ.’ ”

14 Yisu hanaṅ abô loṅ kapô êṅ yôv ma hanaṅ, “Wapômbêṅ halam avômalô bêṅ anôṅ, ma doṅtom tem enja naju iyom ek nimbitak anêṅ avômalô.”

Nênêm takis êndêṅ Sisa mena dô
(*Mak 12:13-17; Luk 20:20-26*)

15^f Ma Palisi i ethak doṅtom ba ibutiṅ abô ba iniṅ abô ma hatôm elav gwasilim. Thêlô idum aêṅ ek Yisu hanaṅ abô kambom te ma nebalonṅ yani. 16 Êṅ ma thêlô êv iniṅ ṅê ku doho lôk ṅê ôdôṅ te iniṅ athêṅ nena “Helotian” ba i hadêṅ Yisu. Ma enaṅ, “Kêdôṅwaga, yêlô ayala nena o ma anyô abô avanôṅ. Ma hothak huik Wapômbêṅ anêṅ abô thô hadêṅ avômalô. Ma miṅ hothak hobam anyô yaṅ ma hôdô anyô yaṅ ami. Ba intu ṅê bêṅbêṅ êdô anêm abô, ma miṅ hôkô ek i ami. 17 Aêṅ ba onaṅ êndêṅ yêlô. Bumalô iniṅ balabuṅ hanaṅ nena yêlô hatôm nanêm valuseleṅ êndêṅ Sisa mena mi? Ba lemhabi aisê?”

18 Yisu hayala iniṅ auk kambom ba intu hanaṅ, “Môlô ṅê abôyaṅ! Aisê ba môlô udum ek numbuliṅ ya? 19 Uṅgwik valuseleṅ atu ba othak ôêv hadêṅ Sisa te thô êndêṅ ya.” Ma ewa valuseleṅ êṅ ba i êv hadêṅ yani. 20 Ma hanaṅ hik thêlô liṅ, “Opalê anêṅ dahô lôk anêṅ athêṅ hêk valuseleṅ êntêk?”

21^g Ma enaṅ nena, “Sisa.”

Êṅ ma Yisu hanaṅ hadêṅ thêlô nena, “Sisa anêṅ nômkama ma nônêm êndêṅ Sisa da. Ma Wapômbêṅ anêṅ nômkama ma nônêm êndêṅ Wapômbêṅ da.”

22 Thêlô elañô abô êṅ ba esonṅ kambom ma etak Yisu ba i.

Abô hathak ṅê ṅama tem nimbiyô aisê
(*Mak 12:18-27; Luk 20:27-40*)

23^h Wak êṅ ma Sadyusi doho i hadêṅ Yisu. Thêlô ma ôdôṅ te atu ba enaṅ nena ṅê ṅama tem miṅ nimbiyô esak loṅbô ami. Aêṅ ba intu enaṅ hik Yisu liṅ nena, 24ⁱ “Kêdôṅwaga, Mose bôk hanaṅ hadêṅ alalô nena, ‘Anyô te hama ba nali mi ma anêṅ yaṅ hamô, ma enja avi tôp êṅ ek imbi yaṅ atu ba hama anêṅ nakaduṅ vê.’ 25 Aêṅ ba ṅê lôk iviyaṅ baherṅvi ba lahavuṅju êmô. Ma bôp hawa avi te ba hama ma nakaduṅ mi. Ma nôk enja avi tôp êṅ, hawa 26 ba hama ma nakaduṅ mi. Ma ṅgwa enja avi tôp bô êṅ, nena hama haviṅ. Êṅ ma iviyaṅ takatu ba êmô ma nesopa kobom doṅtom

^e 22:13 Mat 8:12; 25:30; Luk 13:28 ^f 22:15 Mak 3:6 ^g 22:21 Lom 13:7 ^h 22:23 Ap 23:8

ⁱ 22:24 Lo 25:5

ênj iyom. ²⁷Vêm ma avi tîp ênj hama haviņ. ²⁸Ma waklavônj nê nãma iviyô hathak loņbô ma avi tîp atu ba nê lôk iviyaņ baherņvi ba lahavuju takatu ba ewa ma alisê te anênj avi?”

²⁹Ma Yisu hanaņ, “Môlô miņ oyala Wapômbênj anênj lôklokwaņ lôk anênj abô atu ba hêk anênj kapya katô ami. Ba intu onaņ abô lokbaņ êntêk. ³⁰Waklavônj nê nãma iviyô hathak loņbô, ma anyô lo avi tem miņ neja i esak loņbô ami ma mi. Thêlô tem nêmo êtôm aņjela malak leņ iyom.

³¹“Môlô onaņ nena nê nãma tem miņ nimbiyô esak loņbô ami. Ma doņtom môlô bôk osam abô atu Wapômbênj bôk hanaņ hadêj Mose aêntêk, ³²^j ‘Ya ma Ablaham lo Aisak ma Jekop iniņ Wapômbênj.’ Wapômbênj ma miņ nê nãma iniņ Wapômbênj ami. Mi, yani ma nê lôkmala iyom iniņ Wapômbênj. Ba intu yêlô ayala nena thêlô bôk ema, ma doņtom lêk êmô lôkmala.”

³³Avômalô bênj anôj elañô Yisu anênj abô ênj ba esonj kambom.

Balabuņ alisê intu bênj ek vi?

(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

³⁴Palisi elañô nena Yisu hik Sadyusi iniņ auk lokbaņ thô aleba thêlô bônônj iyom. Ma thêlô ethak doņtom ba i hadêj Yisu. ³⁵Ma iniņ anyô lôkauk bênj te hathak balabuņ hadum ek esaê Yisu ba hanaņ, ³⁶“Kêdônjwaga, abô balabuņ alisê intu bênj ek abô balabuņ vi?”

³⁷^kÊj ma Yisu hanaņ nena, “ ‘Lemimimbiņ Anyô Bênj unim Wapômbênj ênjêk unim kapôlômim lôk dahôlômim ma unim auk sapêj.’ ³⁸Ma balabuņ êntêk ma bênj anôj ba hamôj. ³⁹^lMa balabuņ yaņ ma hatôm balabuņ môj atu iyom ba hanaņ nena, ‘Lemimimbiņ avômalô vi êtôm lemhaviņ oda.’ ⁴⁰^mAbô balabuņ sapêj lôk plopet iniņ abô ma hamô balabuņ ju êntêk kapô.”

Mesia ma opalê anênj lim lukmuk?

(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹Yôv ma Yisu hanaņ hik Palisi takatu liņ, ⁴²ⁿ “Môlô lemimhabi aisê hathak Mesia atu? Yani ma opalê anênj lim lukmuk?”

Ma thêlô enaņ, “Devit anêj.”

⁴³⁻⁴⁴^oMa Yisu hanaņ hadêj thêlô, “Mavi. Ma doņtom odaņô Devit anêj abô te. Lovak Matheņ hêv auk hadêj yani ba Devit da hanaņ nena,

“ ‘Anyô Bênj Wapômbênj hanaņ hadêj yenaņ Anyô Bênj Mesia nena, “Ômô yabaheņ vianônj endeba yatak nê takatu ba ik vovak hadêj o nêmo vemkapô vibij am.” ’

Kapya Yej 110:1

^j 22:32 Kis 3:6; Mat 8:11 ^k 22:37 Lo 6:5 ^l 22:39 Wkp 19:18; Mat 7:12

^m 22:40 Lom 13:10; Gal 5:14 ⁿ 22:42 Jon 7:42 ^o 22:43-44 Mat 26:64

45 Ma Devit da bôk halam Mesia nena anêḡ Anyô Bêḡ. Ma aisê ka Mesia ma yani anêḡ lim lôk anêḡ Anyô Bêḡ imbiḡ?” 46 Ma thêlô miḡ hatôm nenaḡ viyaḡ ami. Ba intu hayô hamô wak êḡ ba hi, ma thêlô êkô ba miḡ enaḡ hik yani liḡ ek nesau yani esak loḡbô ami.

Yisu hathaḡ Palisi lôk ḡê lôkauk hathak abô balabuḡ
(*Mak 12:38-39; Luk 20:45-46*)

23 1 Yisu hanaḡ hadêḡ avômalô lubuḡlubuḡ takatu lôk anêḡ ḡê ku nena, 2 “ḡê lôkauk hathak abô balabuḡ lôk Palisi ma môlônim ḡê bêḡbêḡ êdôn môlô hathak Mose anêḡ abô. 3^p Ba intu nosopa ḡê êḡ iniḡ abô sapêḡ. Ma doḡtom thêlôda miḡ ethak esopa iniḡ abô ami ma mi. Aêḡ ba miḡ nundum êtôm atu ba thêlô idum ami. 4^q Thêlô êv balabuḡ anêḡ malaiḡ lomaloma hadêḡ avômalô ek nesopa. Nôm êḡ ma hatôm vak malaiḡ kambom. Ma doḡtom thêlôda miḡ êv sa dokte ami.

5 “ḡê takêḡ ethak epesaḡ vak yaðnena ek netak Wapômbêḡ anêḡ abô êndôk ba ibutiḡ hêk luvôḡḡiḡ lôk baheḡḡiḡ. Ma ethak ibutiḡ yak daim hamiḡ iniḡ kwêv anêḡ daḡ hêk veḡḡiḡ luvî ek injik thô nena ḡê êvhaviḡ Wapômbêḡ. Lôk epesaḡ iniḡ vak yað lôk yak daim takatu ba bêḡ ek avômalô vi iniḡ ek avômalô nêḡê ba nebam i. 6^s Ma avômalô eḡgabôm nôḡm bêḡ, ma leḡḡihaviḡ nejaḡ nôḡm êḡmô ḡê bêḡbêḡ iniḡ loḡ ethak êḡmô. Lôk leḡḡihaviḡ nêḡmô êtôm ḡê bêḡbêḡ êḡmô unyak yeḡ kapô. 7 Ethak i loḡ ethak doḡtom halôk ma leḡḡihaviḡ avômalô bêḡ anôḡ nenaḡ nena, ‘Waklêvônḡ anyô bêḡ’ lôk nebam i nena ‘Kêdôḡwaga’.

8 “Môlônim Anyô Bêḡ ma doḡtom iyom ma môlô ma ḡê lôk iviyaḡ sapêḡ. Ba intu miḡ malemimkilik ek avômalô nebam môlô nena ḡê bêḡbêḡ ami. 9 Ma môlônim lemambô ma doḡtom iyom hamô malak leḡ. Ba intu miḡ nodam anyô pik te nena môlônim lemambô ami. 10 Ma môlônim kêdôḡwaga ma doḡtom iyom. Yani ma Mesia atu. Ba intu miḡ anyô te endam môlô nena ‘kêdôḡwaga’ ami. 11^t Ôpatu ba hadum môlônim ku ek hêv môlô sa, yani êḡ intu tem imbitak anyô lôk athêḡ bêḡ. 12^u Ma ôpatu ba habam yanida, yani êḡ tem imbitak anyô athêḡ mi. Ma ôpatu ba hatauviḡ i, yani êḡ tem nebam yani.

Yisu hathaḡ ḡê bêḡbêḡ sapêḡ
(*Mak 12:40; Luk 11:39-52; 20:47*)

13 “Alikaknena môlô Palisi lôk ḡê lôkauk hathak abô balabuḡ! Môlô onaḡ auk mavi ma doḡtom môlô udum kambom ba uik Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak anêḡ unyak abôlêk siḡ ek avômalô. Môlôda ôdô ek

^p 23:3 Mal 2:7-8 ^q 23:4 Luk 11:46 ^r 23:5 Kis 13:9; Nam 15:38-39; Lo 6:8; Mat 6:1

^s 23:6 Luk 11:43 ^t 23:11 Mat 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26 ^u 23:12 Jop 22:29; Snd 29:23; Luk 14:11; 18:14

numbitak nôyô loŋ êŋ. Ma anyô te hadum ek imbitak êyô, êŋ ma môlô umiŋ yani loŋ siŋ.

¹⁴“Alikaknena môlô Palisi lôk nê lôkauk hathak abô balabuŋ! Môlô onaŋ auk mavi ma doŋtom môlô udum kambom. Môlô othak owa avi tôp iniŋ unyak lôk nômkama sapêŋ! Ma doŋtom môlô othak oteŋ mek daim bêŋ ek avômalô nebam môlô. Ba intu môlônim vovaŋ tem imbitak bêŋ anôŋ ek avômalô vi iniŋ.”

¹⁵“Alikaknena môlô Palisi lôk nê lôkauk hathak abô balabuŋ! Môlô onaŋ auk mavi ma doŋtom môlô udum kambom. Môlô othak oveŋ pik lôk ŋgwêk sapêŋ ek ôdôŋ avômalô hathak môlônim auk. Ma avômalô takêŋ esopa môlônim auk ba idum kambom takêŋ ma hatôm anyô ju iniŋ kambom idum bôlôŋ ju ba tem ini loŋ atum lôkmala êtôm môlô.

¹⁶“Alikaknena! Môlô ma hatôm nê maleŋiŋ pusip ba yaŋ halom yaŋ haveŋ loŋôndê ba othak onaŋ nena, ‘Anyô te havak balabuŋ hathak Wapômbêŋ anêŋ unyak, êŋ ma nôm yaôna ba yani hatôm êmbôliŋ dôm êndêŋ abô êŋ. Ma doŋtom anyô te havak balabuŋ hathak gol atu ba hamô Wapômbêŋ anêŋ unyak, êŋ ma nômbêŋ ba yani indum êtôm atu ba yani hanaŋ.’ ¹⁷Môlô nê molo lôk malemim pusip! Wapômbêŋ anêŋ unyak ma nômbêŋ ek gol. Ek malê nena Wapômbêŋ anêŋ unyak hadum ba gol êŋ habitak matheŋ.

¹⁸“Ma môlô othak onaŋ abô bute haviŋ nena, ‘Anyô te havak balabuŋ hathak loŋ êbôk da, yani êŋ hatôm êmbôliŋ dôm êndêŋ abô êŋ. Ma doŋtom anyô te hêv da ba havak balabuŋ hathak da êŋ, êŋ ma yani indum êtôm atu ba yani hanaŋ.’ ¹⁹Môlô nê malemim pusip! Loŋ êbôk da ma nômbêŋ ek nôm atu ba anyô hêv hatôm da. Ek malê nena loŋ êbôk da hadum ba da êŋ habitak matheŋ.

²⁰“Ba intu Anyô te havak balabuŋ hathak loŋ êbôk da, yani lêk havak balabuŋ hathak loŋ êbôk da lôk da atu ba hamô haviŋ. ²¹Ma anyô te havak balabuŋ hathak unyak matheŋ êŋ, yani êŋ lêk havak balabuŋ hathak unyak matheŋ lôk Wapômbêŋ atu ba hamô unyak matheŋ êŋ kapô haviŋ. ²²Ma anyô te havak balabuŋ hathak malak leŋ, êŋ ma hatôm havak balabuŋ hathak Wapômbêŋ lôk loŋ atu ba hayô hamô ek hayabiŋ nômkama sapêŋ.

²³⁻²⁴“Alikaknena môlô nê lôkauk hathak abô balabuŋ lôk Palisi! Môlô lôklokwaŋ ba osopa balabuŋ yaônena ma balabuŋ bêŋ ma môlô ôthôŋ paliŋ. Môlô othak usup ava nenanena atu ba hadum nôm vasiŋ ma uik sam hi ôdôŋ laumiŋ ba ôêv te hadêŋ Wapômbêŋ hatôm da. Ma doŋtom môlô othak ubuliŋ avômalô ba

† ^{23:14} Ijê lôkauk vi leniŋhabi nena abô 14 êŋ, ma Matyu da miŋ hatô ami, ma anyôla hatô haveŋ yam. * ^{23:16} Mat 15:14 † ^{23:22} Ais 66:1; Mat 5:34 † ^{23:23-24} Wkp 27:30; Mai 6:8

miŋ udum thêthôn hadêŋ i ami lôk miŋ ôêv kapôlômim ek i ami. Ma miŋ môlô ôêvhaviŋ ba osopa Wapômbêŋ anêŋ abô sapêŋ ami.

“Môlô othak ôêv thêmathôm vê hêk môlônim nôm, ma doŋtom bok kamel ma môlô ôtôkwêŋ paliŋ! Ba intu môlô hatôm anyô mapusip te ba halom anyô yaŋ haveŋ loŋôndê. Notak auk takêŋ ma nosopa balabuŋ bêŋbêŋ lôk balabuŋ yaônena imbiŋ.

²⁵ “Alikaknena môlô Palisi lôk nê lôkauk hathak abô balabuŋ! Môlô osau avômalô ba othak uthik unim tase lôk belev anêŋ vidôm iyom. Ma doŋtom nôm takatu ba oŋgasô halôk ma bôk owa vani ba oaŋ paloŋ. ²⁶ Ba intu môlô nê malemim pusip! Nusik tase lôk belev vi kapô ek viyaiŋ imbitak mabuŋ imbiŋ!

²⁷ “Alikaknena môlô Palisi lôk nê lôkauk hathak abô balabuŋ! Môlô osau avômalô hatôm valu atu ba hamô siô ma esaba hathak nôm thapuk ek nepesaŋ mavi anôŋ. Ma doŋtom siô kapô ma putup hathak nê ŋama iniŋ lokwaŋ bôk hapalê hamô. ²⁸ ^b Ba intu avômalô êyê môlônim bôk lo loŋ ma thêlô esoŋ nena môlô ma nê thêthôn. Ma doŋtom môlônim kapôlômim ma putup hathak ku esau avômalô lôk auk ôdô Wapômbêŋ anêŋ abô.

²⁹ “Alikaknena môlô Palisi lôk nê lôkauk hathak abô balabuŋ! Môlô onaŋ nena môlô ôdô kambom te. Ma doŋtom môlôda udum kambom êntêk. Môlô othak olav unyak mavi hayô plopet bô iniŋ siô ma môlô opesaŋ kamuŋ mavi hamô nê thêthôn iniŋ siô. ³⁰ Ma môlô othak onaŋ nena, ‘Bumalô iniŋ kambom ma bêŋ ek yêlôaniŋ. Ba intu thêlô ik plopet vônô. Ma yêlô namô imbiŋ bumalô, ma tem miŋ yêlô nadôk ek nijik plopet vônô ami.’ ³¹ ^c Aêŋ ba lêk hik thô nena môlô ma nê takatu ba uik plopet vônô iniŋ limi ba intu môlô othak udum iniŋ kambom takêŋ haviŋ. ³² Yôv! Môlônu nundum bumalô iniŋ kambom takêŋ endeba êyô anêŋ daŋ!

³³ ^d “Môlô umya kambom! Môlô nyaleŋ kambom anêŋ nali! Wapômbêŋ indum abô ek môlô ma tem môlônu loŋ atum lôkmala. Ma miŋ hatôm nôsôv ba unu ami.

³⁴ “Ba intu tem yanêm plopet lôk nê lôkauk ma kêdônwaga doho êsôk êndêŋ môlô ma tem uŋgwik vi vônô ma vi ma uŋgwik esak alovalaŋaŋsiŋ. Ma vi ma tem nobali êndôk môlônim unyak yeŋ lôk nudupuniŋ i ba nêsôv mayaliv ba ini lomalak lomalak. ³⁵ ^e Môlô othak osopa libumi takatu ba bôk ik nê thêthôn bêŋ anôŋ vônô. Anyô môŋ atu ba ik vônô ma Abel ma ik aêŋ habup hathak aleba hayô Sekalaia, Belekia nakaduŋ. Ik yani vônô hêk unyak matheŋ lôk loŋ êbôk da anêŋ malêvôn.

^z 23:25 Mak 7:4 ^a 23:27 Ap 23:3 ^b 23:28 Luk 16:15 ^c 23:31 Ap 7:52 ^d 23:33 Mat 3:7; 12:34; Luk 3:7 ^e 23:35 Stt 4:8; 2Sto 24:20-21

Ba intu Wapômbêŋ tem nêŋ vovaŋ bêŋ êndêŋ môlô. ³⁶Yanaŋ avanôŋ êndêŋ môlô! Avômalô bôlôŋ êntêk tem nêpôm vovaŋ bêŋ esak limi iniŋ kambom.”

Yisu lahiki hathak Jelusalem

(Luk 13:34-35; 19:41-44)

³⁷“Ai, Jelusalem, Jelusalem! Môlô othak uik plopet pôpônô! Ma ŋê takatu ba Wapômbêŋ hêv halêm ma môlô uik i hathak valu! Alikaknena! Yahadum lôbôlôŋ ek yasup nalumi esak doŋtom êtôm tale tiŋ hasup nali ba êmô banik kapô. Ma doŋtom môlô ôdô. ³⁸ƆOdaŋô! Môlônim malak ma tem kambom ba êmô ŋgathiniŋ! ³⁹ƆYanaŋ avanôŋ êndêŋ môlô nena môlô tem miŋ ôŋgô ya esak loŋbô ami endeba nonaŋ nena, ‘Wapômbêŋ nêŋ lamavi êndêŋ ôpatu ba halêm hathak Anyô Bêŋ anêŋ athêŋ!’ am.”

Yisu hanaŋ abô hathak unyak matheŋ Jelusalem

(Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)

24 ¹Yisu hatak unyak matheŋ anêŋ piklêvôŋ ba haveŋ denaŋ ma anêŋ ŋê ku êlêm hadêŋ yani ba enaŋ nena, “Nôŋgô unyak matheŋ lôk anêŋ unyak yaônena mavi anôŋ takêntêk!” ²ƆMa Yisu hanaŋ, “Môlô ôyê nôŋ takêntêk ba lemimmavi hathak e? Yanaŋ avanôŋ êndêŋ môlô. Malaiŋ bêŋ tem imbitak ba ŋê vovak tem nijik nômkama mavi nômbêŋ êntêk pesa ba valu yaŋ miŋ hatôm êyômô yaŋ loŋ ami.”

Malaiŋ lomaloma tem nimbitak

(Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)

³Yisu hathak Dum Oliv ba hi halôk hamô biŋ. Ma anêŋ ŋê ku iyom i hadêŋ yani ma enaŋ hik yani liŋ nena, “Anŋê intu nôŋ takêŋ tem imbitak? Ma malê intu tem imbitak ek injik thô nena tem ôlêm ek pik lo leŋ anêŋ daŋ?”

⁴⁻⁵ƆMa Yisu hanaŋ nena, “Ɔê lomaloma tem nêlêm esak yenaŋ athêŋ ba nenaŋ nena, ‘Ya ma Mesia atu.’ Ma tem nesau avômalô bêŋ anôŋ. Ba intu noyabiŋ am. ⁶Ma môlô tem nodanô abô esak vovak lomaloma lôk vovak tem imbitak pik luvuluvu. Nôm takêŋ tem imbitak ma doŋtom pik lo leŋ anêŋ daŋ ma mi denaŋ. Ba intu miŋ nodowaliŋ ami. ⁷Ma avômalô ôdôŋ yaŋ tem nijik vovak imbiŋ ôdôŋ yaŋ. Ma kiŋ yaŋ lôk anêŋ avômalô tem nijik vovak êndêŋ kiŋ yaŋ. Ma loŋ lomaloma ma tem bôm lôk duviaŋ bêŋ imbitak. ⁸Nôm takêŋ ma hatôm vovaŋ môŋ atu ba hapôm avi lôk lasabeŋ ek embathu.

^f 23:38 1Kij 9:7-8; Jer 22:5 ^g 23:39 Sng 118:26 ^h 24:2 Luk 19:44

ⁱ 24:4-5 Mat 24:23-24; 1Jon 2:18

^{9j} “Ma tem nebalon mólô ba netak êndôk anyô vi bahenji ek nênem vovan êndên mólô lôk nijik mólô vônô. Mólô ma yena avômalô ba intu tem avômalô sapên nêpôlik esak mólô. ¹⁰Ma avômalô takatu ba êvhaviñ ya bêñ anôñ tem netak iniñ êvhaviñ, ma thêlôda tem nêpôlik esak i ba nenañ thêlôda bêñ. ¹¹^kMa plopet abôyañ bêñ anôñ tem nimbitak ba nesau avômalô bêñ anôñ. ¹²Ma avômalô takatu ba êdô nesopa Wapômbên anên abô tem nimbitak bêñ anôñ. Aên ba avômalô iniñ leñihaviñ avômalô vi tem imbitak thilibuñ. ¹³^lMa doñtom nê takatu ba imiñ lôklokwañ aleba hayô anên dañ, ma Wapômbên tem nêñ i bulubiñ. ¹⁴^mAên ba avômalô tem nenañ Wapômbên anên Abô Mavi êntêk esak anên loñ lôkliñyak bêñ emben pik sapên ek avômalô sapên nedañô vêm ka pik lo leñ anên dañ tem êyô.

Nôm kambom anôñ tem imbitak

(Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)

¹⁵⁻¹⁶ⁿ “Plopet Daniel bôk hanañ abô te hathak nôm kambom anôñ atu ba tem imiñ loñ matheñ anôñ. (Aên ba mólô takatu ba osam abô êntêk, ma lemimimbi katô am.) Ma mólô takatu ba ômô Judia ôyê nôm êñ, ma nôsôv ketheñ ba unu dumlolê. ¹⁷^oMa nê takatu ba êmô unyak vôn, miñ hatôm nêndôk ba ini unyak kapô ek neja iniñ nômkama ami. ¹⁸Ma nê takatu ba êmô ku kapô miñ hatôm nendeni unyak ek neja iniñ kwêv thilibuñ ami. ¹⁹Ai, kikaknena. Waklavôn êñ ma tem malaiñ bêñ ek avi takatu ba esabên lôk avi takatu ba êv sôm hadên nali. ²⁰Noteñ mek ek malaiñ takên miñ imbitak êndên Sabat mena beleñ simbak la ami. ²¹^pEk malê nena waklavôn êñ ma tem malaiñ bomañ ba êmôn ek malaiñ tak sêbôk ba môñ anôñ aleba lêk. Ma tem miñ imbitak aên esak loñbô ami. ²²Ma miñ hadabên waklavôn malaiñ takên kisi ami, êñ ma avômalô sapên tem nema. Ma doñtom lahabi avômalô takatu ba bôk halam i yôv ba intu hadabên waklavôn êñ hi bidon.

²³^q “Waklavôn êñ ma anyôla hanañ hadên mólô nena, ‘Ôñgô, Mesia hamô loñ êntêk’ mena ‘hamô loñ tamu,’ ma miñ nônêmimbiñ ami. ²⁴Anyô doho tem nêlêm ba nenañ abôyañ nena, ‘Ya ma Mesia’ mena ‘Ya ma Wapômbên anên plopet te’, ma nindum lavônjiñ lôk nômbithi ek nesau avômalô takatu ba bôk Wapômbên halam i yôv haviñ. Ma doñtom Wapômbên bôk halam i yôv ba intu miñ hatôm ami. ²⁵Odañô! Nôm takêntêk miñ lêk habitak ami denañ ma yahanañ nôm takên bêñ hadên mólô ek mólô noyabiñ am.

^j 24:9 Mat 10:22 ^k 24:11 Mat 24:5,24; 1Jon 4:1 ^l 24:13 Mat 10:22 ^m 24:14 Mat 28:19

ⁿ 24:15-16 Dan 9:27; 11:31; 12:11 ^o 24:17 Luk 17:31 ^p 24:21 Dan 12:1

^q 24:23 Mat 24:5 ^r 24:24 Lo 13:1-3; 2Te 2:8-9; ALK 13:13-14

26^s “Aêṅ ba anyô late hanaṅ hadêṅ mólô nena, ‘Ôṅgô, yani hamô loṅ thiliv,’ êṅ ma miṅ mólô unu ami. Mena hanaṅ, ‘Ôṅgô, yani hamô unyak êntêk,’ êṅ ma miṅ mólô nônêmimbiṅ ôpêṅ ami. 27^tNodaṅô! Damak hêv ba habi deda haveṅ loṅ lôkthô ma avômalô sapêṅ êyê. Ma Anyô Anêṅ Nakaduṅ atu tem êlêm ma avômalô sapêṅ tem nêgê yani aêṅ iyom.

28^u “Menak lambek ethak doṅtom êmô loṅ takatu ba alim palê hêk.

Anyô Anêṅ Nakaduṅ atu tem endelêm

(Mak 13:24-32; Luk 21:25-33)

29^v “Malaiṅ takêṅ hale halôk vêm ma ketheṅ oyaṅ ma

“wak tem imbitak momaṅiniṅ,
ma ayôṅ tem miṅ imbi deda ami,
ma vuliṅ leṅ tem nêṅem yak,

ma nôm takatu ba hamô leṅ tem nedowaliṅ.’ *Aisaia 13:10; 34:4*

30^w “Ma wak êṅ ma Anyô Anêṅ Nakaduṅ atu anêṅ lavôṅiṅ tem imbitak êṅjêk leṅ. Ma avômalô pik tem nedaṅ boloba ba nêgê Anyô Anêṅ Nakaduṅ atu tem êyô êmô buliv ba êlêm imbiṅ anêṅ lôkliṅyak lôk anêṅ deda lôkmaṅiṅ. 31^xMa lavuak tem endanṅ lôklokwaṅ bomaṅ, ma yani tem nêṅ anêṅ aṅela ba ini pik anêṅ daṅ sapêṅ ek nisup avômalô takatu ba bôk halam i yôv.

32^y “Ba intu mólô noja auk esak alokwaṅ beleṅ.^y Hayeṅ ba ṅauṅ lukmuk habitak, êṅ ma oyala nena tem wak mavi êyô. 33^zMa aêṅ iyom, mólô ôyê nôm takêntêk habitak, êṅ ma noyala nena Anyô Anêṅ Nakaduṅ atu anêṅ waklavôṅ endelêm lêk habobo ba hamiṅ unyak abôlêk. 34^zYanaṅ avanôṅ êndêṅ mólô nena avômalô bôlôṅ êntêk tem miṅ nema ami denaṅ, ma nôm takêntêk sapêṅ tem imbitak. 35^aPik lôk leṅ tem nêṅ yak ba ni, ma doṅtom yenaṅ abô bute miṅ hatôm nêṅ yak ami.

Anyô te miṅ hayala waklavôṅ Yisu endelêm ami

(Mak 13:32-37; Luk 17:26-36)

36^b “Anyô te miṅ hayala Yisu anêṅ waklavôṅ endelêm ami. Aṅela leṅ miṅ eyala ami, ma Nakaduṅ miṅ hayala haviṅ ami. Ma Kamik iyom intu hayala. 37^cMa avômalô bôlôṅ êntêk tem nindum êtôm bôk idum hadêṅ Noa anêṅ waklavôṅ. Êṅ ma Anyô Anêṅ Nakaduṅ atu tem êlêm. 38-39^dAvômalô eyaṅ lo inum ma ewa i aleba êthôṅ paliṅ

^s 24:26 Luk 17:23-24 ^t 24:27 Mat 24:37-39 ^u 24:28 Luk 17:37 ^v 24:29 Ese 32:7;

Jôl 2:10,31; 2Pi 3:10; ALK 6:12-13 ^w 24:30 Dan 7:13; Sek 12:10; ALK 1:7

^x 24:31 1Ko 15:52; 1Te 4:16 ^y 24:32 Abô Bômbôm ma ‘fik’. Ma Abô Malê ma ‘sabo’, ma doṅtom sabo anêṅ waklavôṅ miṅ hatôm Israel iniṅ sabo anêṅ waklavôṅ ami. Ba intu ato beleṅ iyom ek nêṅ auk esak Israel iniṅ sabo anêṅ waklavôṅ. ^z 24:34 Mat 16:28

^a 24:35 Mat 5:18 ^b 24:36 Ap 1:7; 1Te 5:1-2 ^c 24:37 Stt 6:5-8 ^d 24:38-39 Stt 7:21-23

ma Noa hi yeŋ kapô. Êŋ ma ŋambô bêŋ hayô ba habuliŋ thêlô sapêŋ. Ma avômalô bôlôŋ êntêk tem nêsôŋ paliŋ aêŋ iyom. Ma Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu tem êlêm. ⁴⁰Wak êŋ, ma anyô ju tem nêmo kulêvôŋ, ma tem enja anyô yaŋ ma yaŋ êmô. ⁴¹Ma avi ju tem nepesaŋ nômo êmô, ma tem enja avi yaŋ ma yaŋ êmô.

^{42 e} “Aêŋ ba môlô noyabiŋ am ek malê nena môlô miŋ oyala waklavôŋ atu ba môlônim Anyô Bêŋ endelêm ami. ^{43 f}Môlô lemimimbi abô êntêk katô. Unyak te anêŋ alaŋ halaŋô abô nena ŋê vani tem nijik anêŋ unyak vose, êŋ ma yani hêk lêlê ek ŋê vani miŋ hatôm nijik unyak êŋ vose ami. ⁴⁴Ma Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu tem endelêm ba indum môlô nosoŋ kambom. Ba intu nômo lêlê aêŋ iyom.

Abô loŋ kapô hathak anyô ku mavi lôk anyô ku kambom
(Luk 12:42-46)

⁴⁵ “Aêŋ ba môlô nundum ku êtôm anyô lôkauk mavi atu ba hayabiŋ nômkama mavi. Unyak alaŋ hatak yani ek eyabiŋ anêŋ ŋê ku ba nêmo nômo êndêŋ i êtôm anêŋ wakma atu ba hatak. Vêm ma hi loŋ buyaŋ. ⁴⁶Ma unyak alaŋ havôhalêm hathak loŋbô ba hayê nena anêŋ anyô ku êŋ hadum ku mavi, ma tem lamavi esak ôpêŋ. ^{47 g}Yanaŋ avanôŋ êndêŋ môlô nena unyak alaŋ êŋ tem etak ôpêŋ ek eyabiŋ anêŋ nômkama sapêŋ.

⁴⁸ “Ma doŋtom ôpêŋ ma anyô kambom, êŋ ma tem laimbi ênjêk kapô nena, ‘Lêk sawa daim ma yenaŋ anyô bêŋ miŋ havôhalêm kethêŋ ami.’ ⁴⁹Êŋ ma hik ŋê ku takatu ba idum ku haviŋ yani ma hayaŋ nômo lôk hanum waiŋ bêŋ anôŋ haviŋ ŋê takatu ba ethak inum waiŋ ba elo molo. ⁵⁰Hadum aêŋ ba hathôŋ paliŋ, ma unyak alaŋ tem êyô ba indum ôpêŋ esoŋ kambom. ⁵¹Êŋ ma unyak alaŋ tem nêmo vovaŋ bêŋ êndêŋ yani ma êndô ôpêŋ êmô imbiŋ ŋê takatu ba esau avômalô. Loŋ êŋ ma thêlô tem nedaŋ kambom ba nesaŋ veŋiŋbôlêk ôdôŋ loŋ.

Abô loŋ kapô hathak avi muk laumiŋ

25 ^{1 h}“Wapômbêŋ anêŋ lôkliŋyak ma aêntêk. Avi muk laumiŋ ewa iniŋ atum ba i ek nêpôm ôpatu ba tem enja avi lukmuk. ²Avi lôkauk ma baheŋvi ma auk mi ma baheŋvi. ³Avi auk mi ewa iniŋ atum ba i, ma miŋ ewa iniŋ alokwaŋ thôk ami. ⁴Ma doŋtom avi lôkauk ewa iniŋ atum lôk alokwaŋ thôk halôk kolopak. ⁵Avi takêŋ eyabiŋ anyô êŋ ek êyô aleba mi ma maleniŋ hayaŋ ba êk sôm.

^e 24:42 Mat 25:13 ^f 24:43 Luk 12:39-40; ALK 16:15 ^g 24:47 Mat 25:21,23

^h 25:1 Luk 12:35; ALK 19:7

6 “Bôlôvônj biŋ ma elam, ‘Anyô hawa avi lêk hayô yôv ba alôana!’

7 “Êŋ ma avi muk takêŋ iviyô ma êpôpêk iniŋ atum. 8 Ma avi auk mi enaŋ hadêŋ avi lôk kau nena, ‘Yêlôaniŋ atum hadum ek ema ba môlô nô nê m athôk doho êlê m.’

9 “Ma avi lôk kau enaŋ, ‘Miŋ hatôm alalô sapêŋ ami ba dô, ma unu nonaŋ êndêŋ avômalô doho ek nô nê m vuli.’

10 “Êŋ ma thêlô i ek nê nê m iniŋ vuli. Thêlô i denaŋ ma anyô atu hayô. Ma vi atu ba lêk êpôpêk i yôv ibitak êyô unyak kapô haviŋ yani ek nejaŋ nô m ma ik unyak abôlêk siŋ.

11ⁱ “Vê m ma vi atu êyô ma enaŋ, ‘Anyô bêŋ, anyô bêŋ! Uŋgwik unyak abôlêk vê ek yêlô.’

12^j “Ma doŋtom ôpêŋ hanaŋ, ‘Yanaŋ avanôŋ êndêŋ môlô nena yahathônj môlô paliŋ.’ ”

13^k “Êŋ ma Yisu hanaŋ hadêŋ avômalô takatu ba elañô anêŋ abô nena, ‘Môlô miŋ oyala waklavônj atu ba Anyô Bêŋ tem endelê m ami. Ba intu noyabiŋ am.’”

Abô loŋ kapô hathak ŋê ku eyabiŋ valuseleŋ

(Luk 19:11-27)

14 “Nodaŋô abô doho imbiŋ. Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak ma hatôm anyô te hadum ek ni loŋ buyaŋ ba halam anêŋ ŋê ku êlê m ek nê m nô mkama êndêŋ i ek neyabiŋ. 15^l Yani hik valuseleŋ sam hatôm thêlônji auk lôk iniŋ ku ba hêv valuseleŋ 5,000 hadêŋ anyô te, ma 2,000 hadêŋ anyô yaŋ, ma 1,000 hadêŋ anyô te ma hi. 16 Ketheŋ oyaŋ ma ôpatu ba hawa 5,000 hi hadum ku hathak ma havôn 5,000 hayô hamô loŋ haviŋ. 17 Ma yaŋ atu ba hawa 2,000 hi hadum aêŋ ba havôn 2,000 hayô hamô loŋ haviŋ. 18 Ma ali atu ba hawa 1,000 hi halav lôv ba havuŋ halôk.

19 “Wak doho hale ba hi ma ŋê êŋ iniŋ anyô bêŋ havôhalê m. Ma halam i ek endañô iniŋ ku anêŋ lavônj. 20 Ma ali atu ba hawa 5,000 lôk 5,000 hayô hamô loŋ haviŋ halê m ma hanaŋ, ‘Anyô bêŋ, bôk hôêv 5,000 ek yayabiŋ. Nôŋgô! Lêk yahavôn 5,000 hayô hamô loŋ haviŋ.’

21^m “Ma anêŋ anyô bêŋ hanaŋ, ‘Mavi anôŋ! O anyô katô ba hudum ku mavi. Lêk hoyabiŋ nô mkama yaônena mavi ba intu tem yanê m nô mkama bêŋ anôŋ êndêŋ o ek oyabiŋ. Ôlê m ek alai leŋiŋmavi imbiŋ i!’

22 “Ma ôpatu ba hawa 2,000 halê m ma hanaŋ nena, ‘Anyô bêŋ, bôk hôêv ya 2,000 ek yayabiŋ. Nôŋgô! Lêk yahavôn 2,000 hayô hamô loŋ haviŋ.’

23 “Ma anêŋ anyô bêŋ hanaŋ ‘Mavi anôŋ! O anyô katô ba hudum ku mavi. Lêk hoyabiŋ nô mkama yaônena mavi ba intu tem yanê m nô mkama bêŋ anôŋ êndêŋ o ek oyabiŋ. Ôlê m ek alai leŋiŋmavi imbiŋ i!’

ⁱ 25:11 Luk 13:25-27 ^j 25:12 Mat 7:23 ^k 25:13 Mat 24:42 ^l 25:15 Lom 12:6

^m 25:21 Mat 24:45-47; Luk 16:10

24 “Êṅ ma ali atu ba hawa 1,000 halêm ma hanaṅ, ‘Anyô bêṅ, yahayala nena o ma anyô malem thêlêv. Hothak holav nôṃ hêk ku kapô atu ba miṅ hovatho ami. Ma pik atu ba anyô yaṅ hapaliv yaṅvêk halôk ma hothak howa anêṅ anôṅ. 25 Yahakô ba yahavunṅ anêṃ 1,000 atu halôk pik. Nôṅgô! Anêṃ valuseleṅ êntêk.’

26 “Ma anyô bêṅ hanaṅ viyaṅ, ‘O anyô vau kambom! Hôyê yenaṅ ku aisê ba intu honaṅ aêṅ? 27 Aisê ka miṅ hotak yenaṅ valuseleṅ halôk unyak valuseleṅ ek êmbôv doho ami ek wakma atu ba yahavôhalêm hathak loṅbô ma tem yanja doho êyômô loṅ imbiṅ.’

28-29 ⁿ “ ‘Ôpatu ba hadum ku mavi hathak yenaṅ nôṃkama ba habitak bêṅ, êṅ ma tem yatak doho êyômô loṅ imbiṅ ba yanêṃ êndêṅ ôpêṅ ba anêṅ tem imbitak bêṅ anôṅ. Ma ôpatu ba miṅ hadum ku hathak yenaṅ nôṃkama ami, êṅ ma tem yanêṃ dokte atu ba havalonṅ loṅ vê êṅjêk yani. Ba intu noja 1,000 atu vê êṅjêk ôpêṅ ba nôṃnêṃ êndêṅ ôpatu ba hawa 10,000. 30 °Ma nôṃnêṃ ôpêṅ vê ba ni loṅ momaṅiniṅ. Loṅ êṅ ma tem nedaṅ kambom ba nesaṅ veṅiṅbôlêk ôdôṅ loṅ.’ ”

Abô loṅ kapô hathak boksipsip lôk bokmeme

31 ^p “Anyô Anêṅ Nakaduṅ atu ma tem êlêm imbiṅ deda lôkmaṅiṅ lôk aṅela ma tem êndôk êṃô biṅ ek endanṅ avômalô iniṅ abô êtôm kiṅ. 32 °Tem nesak doṅtom ba ini êndêṅ yani ma embaki vose ni ôdôṅ ju êtôm boksipsip anêṅ alaṅ hathak hik boksipsip sam ba êṃô buyaṅ ma bokmeme êṃô buyaṅ. 33 Ma yani tem etak boksipsip êṃô baṅ vianôṅ ma bokmeme êṃô baṅ vikeṅ.

34 “Êṅ ma tem enaṅ êndêṅ avômalô takatu ba êṃô baṅ vianôṅ nena, ‘Môlô nôlêm! Wakamik bôk hadum mavi hadêṅ môlô. Nôlêm noja loṅ lôkliṅyak atu ba Wapômbêṅ lahaviṅ nêṃ êndêṅ môlô. Sêbôk ba yani hapesaṅ pik lukmuk, ma hapesaṅ loṅ êṅ êk môlô. 35 °Yahama kisi ma môlô ôêv nôṃ hadêṅ ya, ma yahathakmuniṅ ma ôêv ṅaṅ hadêṅ ya, ma ya anyô loṅ buyaṅ ma owa ya thô. 36 Ya sôp mi ma ôêv sôp hadêṅ ya, yahapôm lijiṅ ma oyabiṅ ya, yahamô koladôṅ ma ôlêm ôyê ya. Aêṅ ba nôlêm noja loṅ lôkliṅyak atu!’

37 “Ma avômalô thêthônṅ tem nenaṅ injik liṅ, ‘Anyô Bêṅ, aṅgê te ma yêlô ayê homa kisi ba yêlô êv nôṃ hadêṅ o ma hothakmuniṅ ba yêlô êv ṅaṅ hadêṅ o? 38 Aṅgê te ma o anyô loṅ buyaṅ ba yêlô awa o thô ma o sôp mi ba yêlô êv sôp hadêṅ o? 39 Aṅgê te ma hôpôm lijiṅ ba yêlô ayabiṅ o lôk ayê hôṃô koladôṅ ba yêlô athôk ayê o?’

ⁿ 25:28-29 Mat 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18 ° 25:30 Mat 8:12; Luk 13:28

^p 25:31 Mat 16:27; 19:28 ^q 25:32 Ese 34:17; ALK 20:11-13 ^r 25:35 Ais 58:7

40^s “Ma Kin tem enaŋ êndên i, ‘Yanaŋ avanônŋ êndên mólô! Mólô bók udum nô m takên hadên yenaŋ avômalô takatu ba athên mi, êŋ ma hatôm udum hadên ya.’

41^t “Yôv ma tem enaŋ êndên avômalô takatu ba imiŋ baŋ viker nena, ‘Mólô nu! Wapômbên lèk hêv malaiŋ hadên mólô ba unu loŋ atum hathaŋ wak nômbên intu sapên. Bók ebaŋ yôv ba hamô ek Sadaŋ lôk anênŋ nê ku nêndôk. 42 Sêbôk ba yahama kisi ma miŋ ôêv nô m hadên ya ami, ma yahathakmuniŋ ma miŋ ôêv ŋaŋ hadên ya ami. 43 Ma ya anyô loŋ buyaŋ ma miŋ owa ya thô ami, ma ya sôp mi ma miŋ ôêv sôp hadên ya ami. Yahapôm lijiŋ ba yahamô koladônŋ ma miŋ oyabiŋ ya ami. Ba intu mólô nu loŋ atum êŋ.’

44 “Ma tem nenaŋ, ‘Anyô Bên, aŋgê te ma yêlô ayê homa kisi, mena hothakmuniŋ mena o anyô loŋ buyaŋ, mena o sôp mi, mena hôpôm lijiŋ, mena hômô koladônŋ, ba miŋ yêlô êv o sa ami?’

45 “Ma tem enaŋ nena, ‘Yanaŋ avanônŋ êndên mólô! Mólô miŋ bók udum nô m takên hadên yenaŋ avômalô takatu ba athên mi te ami. Êŋ ma hatôm udum nô m êŋ hadên ya.’

46^u “Aênŋ ba avômalô takênŋ tem ini ek neja vovaŋ wak nômbên intu sapên. Ma doŋtom avômalô thêthônŋ tem ini ek neja lôkmala êtôm wak nômbên intu sapên.”

ŋê bêngbên êbôlêm auk ek nijik Yisu vônô

(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

26 ¹Yisu hanaŋ abô nômbênŋ êŋ yôv ma hanaŋ hadên anênŋ nê ku nena, ²v “Mólô oyala nena wak ju hêk denaŋ ma waklavônŋ anênŋ athênŋ nena Hale ba Hi^w tem êyô. Waklavônŋ êŋ ma tem netak ya Anyô Anênŋ Nakaduŋ atu êndôk avômalô doho baheŋiŋ ek nijik ya vônô esak a.”

³Ma nê bêngbên êbôk da lôk avômalô iniŋ nê bêngbên ethak doŋtom halôk anyô bên habôk da Kaiapas anênŋ unyak. ⁴Ma êbôlêm loŋôndê ek nesau Yisu ba nebalonŋ ek nijik yani vônô. ⁵Ma thêlô enaŋ, “Lêk ma waklavônŋ mathenŋ ba intu natak ku êŋ ênjêk vêmam. Yakô avômalô tem leŋiŋmaniŋ ba nijik vovak.”

Avi te haŋgasô nô m ôv mavi hayô hamô Yisu wakadôk

(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

⁶Wak êŋ ma Yisu hamô Saimon anênŋ unyak anênŋ Betani. Sêbôk ma ôpên hapôm palê lepla ma doŋtom bók mi. ⁷xMa thai lôk Yisu ma anênŋ nê ku eyaŋ nô m denaŋ ma avi te halêm unyak kapô. Ma hawa kolopak

^s 25:40 Snd 19:17; Mat 10:42; Mak 9:41 ^t 25:41 Mat 7:23 ^u 25:46 Dan 12:2; Jon 5:29
^v 26:2 Kis 12:1-27; Mat 20:18 ^w 26:2 Sêbôk Wapômbên anênŋ aŋela hik Ijip iniŋ apenena môŋ vônô. Ma Israël ma hale ba hi ba miŋ hik te vônô ami. ^x 26:7 Luk 7:37-38

valu te ba thapuk ba nô m ôv mavi hamô kapô ba anêṅ vuli ma bêṅ anôṅ. Ma avi atu hi haṅgasô nô m ôv mavi êṅ hayô hamô Yisu wakadôk.

⁸Ἰê ku êyê nô m êṅ ma leṅṅmanîṅ ba enaṅ, “Aisê ka habuliṅ nô m ôv mavi êṅ hi oyaṅ? ⁹Hatôm nê m ek anyô yaṅ nê m vuli ma naja valuselenṅ bêṅ esak ek nanê m avômalô siv sa.”

¹⁰Yani halanṅ thêlônîṅ abô êṅ ma hanaṅ, “Aisê ka môlô ôêv malaiṅ hadêṅ avi êntêk? Yani hadum nô m mavi anôṅ hadêṅ ya. ¹¹Avômalô siv tem nê m ô imbiṅ môlô êtôm wak nô mbêṅ intu sapêṅ. Ma doṅtom tem miṅ yamô imbiṅ môlô sawa daim ami. ¹²Avi êntêk haṅgasô nô m ôv mavi hayô hamô ya ek epesaṅ yaleṅviṅkupik ek nedav ya. ¹³Odaṅô! Yanaṅ avanôṅ êndêṅ môlô! Pik nô mbêṅ atu ba enaṅ yenaṅ Abô Mavi bêṅ haveṅ, ma tem nenaṅ esak nô m atu ba avi êntêk lêk hadum imbiṅ ek avômalô leṅṅimbi yani.”

Judas habutiṅ abô ek nê m Yisu êndêṅ ḡê bêṅbêṅ

(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

¹⁴Judas Iskaliot ma ḡê ku laumiṅ ba lahavuju takatu te ma yani hi hadêṅ ḡê bêṅbêṅ êbôk da ¹⁵z ma hanaṅ hik i liṅ, “Yanê m Yisu êndêṅ môlô, ma tem nô nê m malê te êndêṅ ya?” Ma ekatuṅ valuselenṅ seleva hatôm 30 ba êv hadêṅ yani. ¹⁶Êṅ ma Judas habôlê m loṅôndê ek nê m Yisu êndôk thêlô baheṅṅ.

Yisu hayaṅ nô m waklavôṅ Hale ba Hi haviṅ anêṅ ḡê ku

(Mak 14:12-21; Luk 22:7-13,21-23; Jon 13:21-30)

¹⁷aWaklavôṅ anêṅ athêṅ nena Eyaṅ Polom Yis Mi anêṅ wak te môṅ hayô. Ma ḡê ku i hadêṅ Yisu ma enaṅ hik yani liṅ, “Lemhaviṅ yêlô ana unyak alê ek napôpêk nô m leṅṅimbi waklavôṅ Hale ba Hi êndôk?” ¹⁸Ma yani hanaṅ, “Môlô unu malak bêṅ kapô ba ôpôm ôpatu ma nonaṅ êndêṅ yani nena, ‘Kêdôṅwaga hanaṅ nena anêṅ waklavôṅ atu ma lêk habobo. Ma yani lôk anêṅ ḡê ku tem nêlê m anê m unyak ek leṅṅimbi waklavôṅ Hale ba Hi.’ ” ¹⁹Ma ḡê ku idum hatôm atu ba yani hanaṅ ba thêlô i êpôpêk waklavôṅ Hale ba Hi anêṅ nô m.

²⁰Bôlôvôṅ ma Yisu hayaṅ nô m hamô haviṅ anêṅ ḡê ku laumiṅ ba lahavuju takatu ²¹ma hanaṅ, “Yanaṅ avanôṅ êndêṅ môlô nena môlô te tem enaṅ ya bêṅ.” ²²Ἰê ku kapôlôṅṅ malaiṅ kambom ba thêlô tomtom enaṅ, “Anyô Bêṅ, ya mi! Aêṅ e?” ²³bÊṅ ma Yisu hanaṅ nena, “Ôpatu ba hatak baṅ halôk belev haviṅ ya intu tem enaṅ ya bêṅ. ²⁴Anyô Anêṅ Nakaduṅ atu tem ni êtôm atu ba bôk eto yôv hathak yani. Ma doṅtom alikakna. Malaiṅ bêṅ ek ôpatu ba hanaṅ Anyô Anêṅ Nakaduṅ bêṅ. Talêbô miṅ bôk havathu ami, êṅ ma mavi ek ôpêṅ!”

^γ 26:11 Lo 15:11 ^z 26:15 Sek 11:12; Mat 27:3 ^a 26:17 Kis 12:14-20 ^b 26:23 Sng 41:9

²⁵Ma Judas, ôpatu ba tem enaŋ Yisu bêŋ, hanaŋ hik liŋ nena, “Kêdônŋwaga, ya mi! Aêŋ e?” Ma Yisu hanaŋ, “Hatôm intu honaŋ aêŋ.”

Yisu hêv polom lo waiŋ leŋiŋimbi yani
(*Mak 14:22-26; Luk 22:15-20; 1Ko 11:23-25*)

²⁶Thêlô eyaŋ nôŋ hamô ma Yisu hawa polom te ma hêv lamavi. Vêŋ ma haya ba hêv hadêŋ anêŋ ŋê ku ma hanaŋ, “Noja ba oŋgwaŋ. Êntêk ma yenaŋ vathiap.” ²⁷Vêŋ ma hawa tase lôk waiŋ ma hêv lamavi. Ma hêv hadêŋ thêlô ma hanaŋ, “Môlô sapêŋ nunum. ²⁸Êntêk ma yenaŋ thalalen atu ba tem eŋgasô ek embak tabô imbiŋ Wapômbêŋ lôk avômalô pik êntêk ek nêŋ avômalô bêŋ anôŋ iniŋ kambom vê. ²⁹Odaŋô! Yanaŋ êndêŋ môlô nena tem miŋ hatôm yanum waiŋ êŋ esak loŋbô ami endeba waklavôŋ êŋ hayô ma tem yanum waiŋ lukmuk êmô Wakamik anêŋ loŋ lôkliŋyak kapô.” ³⁰Êv yeŋ te vêŋ ma ethak ba i Dum Oliv.

Yisu hanaŋ nena Pita tem enaŋ nena hathôŋ yani paliŋ
(*Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38*)

³¹Ma Yisu hanaŋ hadêŋ anêŋ ŋê ku, “Bôk eto hêk Wapômbêŋ anêŋ kapyana nena,

“Tem yaŋgik boksipsip alaŋ vônô,

ma boksipsip tem nêsôv mayaliv ba ini.”

Sekalaia 13:7

Ba intu yaô bôlôvôŋ ma tem môlô ôŋgô nôŋ takatu ba tem êpôm ya. Ma môlô sapêŋ tem notak ya ma nêsôv mayaliv ba unu. ³²Ma doŋtom hik ya liŋ hathak loŋbô, ma tem yamôŋ ba yana Galili vêŋ ka môlô nombeŋ ya yam.”

³³Ma Pita hanaŋ nena, “Dô! Thêlô sapêŋ etak o ba i, ma tem yamiŋ imbiŋ o denaŋ.” ³⁴Ma Yisu hanaŋ nena, “Ondaŋô! Yanaŋ avanôŋ biŋ êndêŋ o nena bôlôvôŋ êntêk ma tale miŋ halaŋ ami denaŋ, ma tem onaŋ êtôm bôlôŋ lô nena hôthôŋ ya paliŋ.” ³⁵Ma Pita hanaŋ, “Mi anôŋ! Ik ya vônô, ma miŋ hatôm yanaŋ nena yahathôŋ o paliŋ ami. Milôk!” Ma ŋê ku sapêŋ enaŋ abô êŋ iyom.

Yisu hateŋ hamô Getsemani
(*Mak 14:32-42; Luk 22:39-46*)

³⁶Vêŋ ma Yisu lôk anêŋ ŋê ku êyô loŋ atu ba elam nena Getsemani ma hanaŋ hadêŋ i, “Môlô nôŋmô loŋ êntêk ma yana saka ek yateŋ mek.” ³⁷Ma hawa Pita lôk Sebedi nakaduŋ luvi ba i. Ma yani kapô lêk malaiŋ bomaŋ. ³⁸Ma hanaŋ hadêŋ thêlô, “Yakapôlôŋ lêk malaiŋ bomaŋ hatôm lêk yahama yôv. Môlô nôŋmô loŋ êntêk ma nôŋnêŋ lêlê imbiŋ ya.” ³⁹Ma hi

^c 26:28 Kis 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Ko 10:16 ^d 26:30 Luk 22:39; Jon 18:1

^e 26:31 Jon 16:32 ^f 26:32 Mat 28:7,16 ^g 26:34 Mat 26:69-75 ^h 26:38 Jon 12:27

daim dokte ma hêv yak ba thohavloma halôk pik. Ma hateŋ mek nena, “Yenaŋ Wakamik, loŋôndê vi hamô, êŋ ma yalerhaviŋ onja tase êntêk vê ênjêk ya. Ma doŋtom miŋ osopa yenaŋ yalerhaviŋ ami. Mi, osopa oda anêm lemhaviŋ.”

⁴⁰Ma Yisu hale hi ma hayê ŋê ku takatu ma lêk êk sôm. Êŋ ma hanaŋ hik Pita liŋ, “Aisê? Môlô miŋ hatôm nônêm lêlê imbiŋ ya êtôm wakma te ami e? ⁴¹Nômô lêlê ba noterŋ mek ek miŋ nônêm yak ba nundum kambom ami. Kapô lahaviŋ indum mavi ma doŋtom auk ma pulusikna ba miŋ hatôm indum ami.”

⁴²Ma havôhi hathak loŋbô ma hateŋ mek nena, “Wakamik, lemhaviŋ malaiŋ bêŋ êntêk êpôm ya, êŋ ma mavi. Ma tem yandum êtôm honaŋ.” ⁴³Ma halehi hathak loŋbô ma hayê thêlô êk sôm denaŋ ek malê nena maleŋiŋ hayaŋ ba miŋ hatôm nêmô lêlê ami. ⁴⁴Ma hatak thêlô ma havôhi hateŋ mek bô atu bôlôŋ te lu hathak loŋbô.

⁴⁵Vêm ma halehi hadêŋ anêŋ ŋê ku ma hanaŋ, “Môlô ôêk sôm ba owa lovak denaŋ e? Odaŋô. Wakma lêk habobo ek netak ya Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu êndôk ŋê kambom baheŋiŋ. ⁴⁶Aêŋ ba numbiyô ek alôana! Ôŋgô! Ôpatu ba tem enaŋ ya bêŋ lêk halêm yôv!”

Evaloŋ Yisu

(*Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:1-11*)

⁴⁷Yisu hanaŋ abô denaŋ ma Judas hayô. Yani ma ŋê ku laumiŋ ba lahavuju takatu te. Ma avômalô bêŋ anôŋ êlêm iviŋ yani ba ewa biŋ vovak lôk okdiba. Ŋê takêŋ ma ŋê bêŋbêŋ êbôk da lôk avômalô iniŋ ŋê bêŋbêŋ êv thêlô ba êlêm. ⁴⁸Ôpatu ba tem enaŋ Yisu bêŋ bôk hik lavôŋiŋ te thô hadêŋ i nena, “Ôpatu ba yahaliŋu, êŋ ma Yisu ba nobaloŋ!” ⁴⁹Ma ôpêŋ hi ketheŋ hadêŋ Yisu ma hanaŋ, “Kêdôŋwaga, bôlôvôŋ mavi.” Ma haliŋu yani.

⁵⁰Ma Yisu hanaŋ, “Aiyaŋ, undum ku atu ba hólêm hathak.” Ma ŋê takatu ba êlêm haviŋ Judas i ma evaloŋ Yisu ba ewa ba i.

⁵¹Ma anyô te atu ba hamiŋ haviŋ Yisu hadadi anêŋ biŋ vovak ma hale anyô bêŋ habôk da anêŋ anyô ku te limbuk vi vê. ⁵²Ma Yisu hanaŋ, “Otak anêm biŋ êndôk anêŋ loŋ esak loŋbô! Ôpatu ba hik vovak hathak biŋ, ma biŋ êŋ tem enjaŋ yani vônô. ⁵³Lemimbi! Yahalaŋ hadêŋ Wakamik ma ketheŋ ma yani tem nêm aŋela vovak ôdôŋ laumiŋ ba lahavuju ma doho imbiŋ ba nêlêm ek nêlêm ya sa. ⁵⁴Ma doŋtom abô atu ba bôk hêk Wapômbêŋ anêŋ kapyâ tem injik anôŋ aisê? Wapômbêŋ anêŋ kapyâ hanaŋ nena nôm takêŋ tem êpôm ya.”

⁵⁵Êŋ ma Yisu hanaŋ hadêŋ avômalô nômbêŋ atu nena, “Ya ma anyô kambom anôŋ ba intu owa biŋ vovak lôk okdiba ba ôlêm ek nobaloŋ ya

¹ 26:46 Jon 14:31 ² 26:51 Jon 18:26 ³ 26:52 Stt 9:6; ALK 13:10 ⁴ 26:55 Luk 19:47; 21:37

e? Aisê? Wak nômbênj intu ma yahadônj avômalô hamô unyak mathej anêj piklêvônj ma miñj ovalonj ya ami eka? ⁵⁶Ma doñtom nômkama takêntêk ba lêk habitak ek plopet iniñj abô takatu ba bôk eto injik anônj.” Êñj ma anêj ñê ku sapêj etak yani ma êsôv mayaliv ba i.

Yisu hadum abô

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-71; Jon 18:13-24)

⁵⁷Ïjê takatu ba evalonj Yisu ewa ba i Kaiapas anêj unyak, ôpêj ma anyô bênj habôk da. Ïjê lôkauk hathak abô balabuñj lôk ñê bênjbênj ethak doñtom ba êmô lonj êñj. ⁵⁸Ma Pita hasopa Yisu havej yam ma doñtom havej daim dokte. Ma habitak hayô anyô bênj habôk da anêj badêj kapô. Ma hi halôk hamô haviñj sôp bidonj ek êñjê nena malê intu tem imbitak.

⁵⁹Ïjê bênjbênj êbôk da lôk Sanhedlin sapêj^m êbôlêm avômalô doho ek nenañ abôyanj esak Yisu ek thêlô nindum abô esak ek nijik yani vônô. ⁶⁰Anyô bênj anônj êlêm ma enañ abôyanj hathak yani, ma doñtom thêlô miñj êpôm Yisu anêj kambom te ek nijik yani vônô ami. Êñj ma anyô ju êlêm ⁶¹“ma enañ, “Anyô êntêk bôk hanañ yôv nena, ‘Yahatôm yandiniñj Wapômbênj anêj unyak mathej ma êtôm wak lô iyom ma tem yandav esak lonjbô.’”

⁶²Êñj ma anyô bênj habôk da haviyô hamiñj ma hanañ hik Yisu liñj nena, “Anyô ju êntêk lêk enañ o bênj yôv ma o bônônj eka? O abô mi e?” ⁶³“Ma doñtom Yisu bônônj iyom. Ma anyô bênj habôk da hanañ hadêj Yisu, “Yanañ êndênj o! Ondam Wapômbênj lôkmala atu anêj athênj ba onañ êndênj yêlô nena, ‘O ma Mesia, Wapômbênj anêj nakaduñj atu e?’”

⁶⁴“Ma Yisu hanañ nena, “Oda honañ aênj. Ma yanañ abô te imbiñj êndênj môlô sapêj nena wak te am ka tem môlô ôñgô Anyô Anêj Nakaduñj atu tem êmô Wapômbênj Lôkliñyak Anônj bañ vianônj ba tem êyô êmô buliv ba êlêm.”

⁶⁵“Ma anyô bênj habôk da halanjô abô êñj ma hakakaviñj anêj kwêv ma hanañ, “Lêk yôv! Ôpêntêk habuliñj Wapômbênj anêj athênj ba hanañ nena yanida ma hatôm Wapômbênj ba môlô lêk olanjô abô êñj yôv! Aisê ka alalô leñjñhaviñj nadañjô abô doho imbiñj? ⁶⁶“Môlônim auk aisê? Yandum malê te?” Ma thêlô enañ, “Yani hanañ abôma hathak Wapômbênj ba intu ema.”

⁶⁷“Êñj ma thêlô êsôvwapôk hathak Yisu thohavloma ma êpêj yani. Ma doho epetav yani ⁶⁸ba enañ, “O ma Mesia e? O plopet te ma onañ êndênj yêlô nena opalê intu hik o?”

^m 26:59 Elam iniñj kaunsil nena ‘Sanhedlin’. ⁿ 26:61 Jon 2:19-21 ^o 26:63 Ais 53:7;

Mat 27:12 ^p 26:64 Sng 110:1; Dan 7:13; Mat 24:30 ^q 26:65 Mat 9:3; Jon 10:33

^r 26:66 Wkp 24:16; Jon 19:7 ^s 26:67 Ais 50:6; 53:5

Pita hanaŋ nena hathôn Yisu paliŋ
(*Mak 14:66-72; Luk 22:55-62; Jon 18:15-18,25-27*)

⁶⁹Pita hamô unyak atu anêŋ badêŋ kapô ma avi ku te halêm hadêŋ yani ma hanaŋ, “O êntêk intu bôk hoveŋ haviŋ Yisu anêŋ Galili.” ⁷⁰Ma Pita hanaŋ, “Injo! Yahathôn abô intu ba honaŋ paliŋ!” Ma avômalô sapêŋ elanô anêŋ abô.

⁷¹Pita hi badêŋ abôlêk ma avi ku yaŋ hayê ma hanaŋ hadêŋ avômalô, “Anyô êntêk bôk hamô haviŋ Yisu anêŋ Nasalet.” ⁷²Ma Pita dalam Wapômbêŋ anêŋ athêŋ ba hanaŋ hathak loŋbô, “Mi anôn! Yahathôn ôpêntu paliŋ!” ⁷³Vêm ma nê takatu ba imiŋ badêŋ kapô êlêm hadêŋ Pita ma enaŋ, “Môlô lemimselo doŋtom ba intu o ma Yisu anêŋ anyô te.”

⁷⁴Ma doŋtom Pita hanaŋ, “Ya miŋ yahanaŋ abô avanôn ami, êŋ ma tem Wapômbêŋ nêŋ vovaŋ êndêŋ ya. Yahalam Wapômbêŋ anêŋ athêŋ ba yahanaŋ nena yahathôn ôpêntu paliŋ!” Ketheŋ oyaŋ ma tale halaŋ. ⁷⁵Ma Pita lahabi abô atu ba Yisu hanaŋ hadêŋ yani nena, “Tale miŋ halaŋ ami denaŋ, ma tem onaŋ êtôm bôlôn lô nena hôthôn ya paliŋ.” Êŋ ma Pita hale yaŋ ma lahiki ba halaŋ bêŋ.

Ewa Yisu ba i hadêŋ Pailat
(*Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32*)

27 ¹Lôkbôk momaŋiniŋ ma nê bêŋbêŋ êbôk da sapêŋ lôk avômalô Israeŋ iniŋ nê bêŋbêŋ ethak doŋtom ma ibutiŋ abô ek nijik Yisu vônô. ²Ma ekak baŋ luvi lusu ma ewa ba i hadêŋ Pailat, anyô Lom atu ba hayaŋiŋ Judia.

Judas hama
(*Ap 1:18-19*)

³Judas ôpatu ba hanaŋ Yisu bêŋ halaŋô nena lêk idum abô yôv ek nijik Yisu vônô. Êŋ ma lahiki bêŋ ba hi hêv valuseleŋ 30 seleva takatu hadêŋ nê bêŋbêŋ êbôk da lôk avômalô iniŋ nê bêŋbêŋ hathak loŋbô ⁴ma hanaŋ, “Lêk yahadum kambom hathak yahanaŋ ôpatu ba kambom mi bêŋ.”

Êŋ ma thêlô enaŋ, “Oda anêŋ malaiŋ ma miŋ yêlôaniŋ ami.” ⁵Ma Judas hakaliv valuseleŋ seleva takêŋ hayô unyak matheŋ kapô ma hi havaklôk ba hama.

⁶Ma nê bêŋbêŋ êbôk da isup valuseleŋ seleva takêŋ ba enaŋ, “Valuseleŋ êntêk ma valuseleŋ êv ek nijik anyô vônô esak. Ba intu abô balabuŋ hanaŋ nena valuseleŋ takêŋ ma miŋ nandô êmô imbiŋ unyak

¹ 26:75 Mat 26:34 ² 27:5 Mat 26:14-15

mathej anêj valuselej ami.” 7Ma thêlô ibutinj abô ek nênem anyô hapesañ uñ anêj pik bute vuli ek nedav avômalô loj buyañ ênjêk. 8Ma avômalô elam pik êj nena “Enjasô Thalalej” ek malê nena ewa valuselej ek nijik anyô yañ vônô esak. 9-10”Ba intu Wapômbên anêj abô hik anôj ba hanañ hadên plopet Jelemaia nena,

“Thêlô ewa valuselej ba êv anyô hapesañ uñ anêj pik bute vuli hatôm atu ba Wapômbên hanañ hadên ya.

Valuselej êj ma avômalô Isael elam hatôm yani anêj vuli ba êv ek nijik yani vônô.”

Sekalaia 11:12-13

Yisu hadum abô hathak Pailat

(Mak 15:2-15; Luk 23:1-5,13-25; Jon 18:28-19:16)

11Yisu hamiñ anyô bên Pailat thohavloma, ma Pailat hanañ, “O ma avômalô Isael iniñ kiñ e?” Ma Yisu hanañ nena, “Intu êj, hatôm intuhonañ.”

12”Jê bênjbên êbôk da lôk avômalô iniñ jê bênjbên ibi Yisu liñkupik hathak abô lomalama. 13Êj ma Pailat hanañ, “Aisê! Miñ holajoñ iniñ abô ami ma o bônôj eka?” 14Ma doñtom yani bônôj iyom ma miñ hanañ iniñ abô viyañ ami. Ba intu Pailat hasoñ kambom.

15Waklavôj Hale ba Hi nômbên intu, ma avômalô ethak elam anyô koladôn te anêj athên ek Pailat nêem vê. Ma Pailat hathak hêv ôpên vê.

16Sondabên êj ma anyô te anêj athên nena Yisu Balabas hamô koladôn. Ma avômalô bên anôj eyala ôpên. 17Aên ba avômalô sapên ethak doñtom ma Pailat hanañ hik thêlô liñ, “Yatak opalê te êndên mólô, Balabas mena Yisu atu ba elam nena Mesia?” 18*Pailat hayala nena jê bênjbên êbôk da lôk jê bênjbên leñjndañ hathak Yisu ba intu idum abô ek yani ba hanañ aên.

19Pailat halañô abô denañ ma yanavi hêv abô hadên yani ba hanañ, “Bôkam ma yahayê niaviñ te ba yahakô kambom. Aên ba miñ undum nômlate êndên anyô thêthônj intu ami.”

20Ma doñtom jê bênjbên êbôk da lôk jê bênjbên êlôk avômalô leñj ek nendam Balabas ma nenañ êndên Pailat nena nijik Yisu vônô. 21Aên ba Pailat hanañ hik thêlô liñ, “Yatak anyô ju êntêk yañ sê?” Ma avômalô elam, “Balabas.” 22Ma Pailat hanañ hik thêlô liñ hathak lojbô nena, “Ma Yisu atu ba elam nena Mesia, yandum ôpên aisê?” Ma sapên elam nena, “Nijik vônô esak a!” 23Ma Pailat hanañ, “Eka? Yani hadum malê kambom?” Ma doñtom thêlô elam lôklala hathak lojbô nena, “Nijik vônô esak a!”

24”Pailat halañô thêlônij kaêk ma hayê nena vovak bên hadum ek imbitak ba anêj ku êj tem miñ hik anôj ami. Êj ma yani hawa ñañ ma

† 27:9-10 Jer 19:13; 32:6-9 * 27:12 Ais 53:7 † 27:18 Jon 11:47-48; 12:19

‡ 27:24 Lo 21:6-9

hathik baŋ hamiŋ avômalô maleniŋ ma hanaŋ nena, “Ôpêntêk hama, ma môlôda unim malaiŋ ma miŋ yenaŋ malaiŋ ami!” ^{25z}Ma avômalô sapêŋ enaŋ viyaŋ, “Yôv! Yêlô lôk yêlôaniŋ avômena iniŋ malaiŋ!” ²⁶Êŋ ma Pailat hatak Balabas ba hi. Ma hanaŋ ek nebali Yisu esak yak lôkmaŋgiŋ vêm ma hatak halôk ŋê vovak baheŋiŋ ek nijik vônô esak a.

Ŋê vovak enaŋ abôma hathak Yisu

(Mak 15:16-20; Jon 19:2-3)

²⁷Pailat anêŋ ŋê vovak ewa Yisu ba i Pailat anêŋ unyak badêŋ kapô. Ma elam ŋê vovak sapêŋ êlêm ethak doŋtom ba ekalabu yani siŋ. ²⁸aMa ibi anêŋ nômkama thô ba hamiŋ liŋ popam. Ma ewa kiŋ anêŋ kwêv thalaleŋ daim te ma ik hathak yani. ²⁹Ma ewa yak lôkmaŋgiŋ atu ba epesaŋ hatôm kiŋ iniŋ kuluj ma ik halôk wakadôk. Ma etak kôm halôk yani baŋ vianôŋ ba havalonŋ hatôm kiŋ iniŋ kwandiŋ. Ma thêlô elek veŋiŋdônŋ lêlô hadêŋ yani ma enaŋ abôma nena, “Waklêvônŋ mavi, avômalô Israel iniŋ kiŋ!” ^{30b}Ma vi êsôvwapôk hathak yani ma vi ewa kwandiŋ atu ba ik wakadôk hathak. ³¹Ma enaŋ abôma hathak yani vêm ma ibi kwêv thalaleŋ atu thô ma ik yanida anêŋ kwêv daim hathak loŋbô. Ma elom yani ba i ek nijik vônô esak a.

Ik Yisu hathak a

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

³²Ewa ba i ma êpôm anyô Sailini te ba anêŋ athêŋ nena Saimon halôk loŋôndê. Ma êpôviŋ ôpêŋ ek enja Yisu anêŋ alovalaŋaŋsiŋ. ³³Êŋ ma thêlô i êyô loŋ te anêŋ athêŋ nena Golgota, athêŋ êŋ anêŋ ôdônŋ nena Loŋ Lenkadôk Lokwaŋ. ^{34c}Loŋ êŋ ma thêlô ewa waiŋ ba eyelaŋ nôm maniŋ te halôk ma êv hadêŋ yani ek inum ek miŋ vovaŋ bêŋ anôŋ ami. Yani hanum dokte iyom ma hadô. ^{35d}Êŋ ma thêlô ik yani loŋ hathak a. Vêm ma ibi valu ek nêgê nena opalêla intu tem neja anêŋ kwêv lo sôp. ³⁶Vêm ma êlôk êmô ma eyabiŋ iniŋ ku êŋ. ³⁷Yani wakadôk vuliŋ ma eto abô atu ba idum anêŋ abô ŋama hathak ba eto nena,

ÔPÊNTÊK MA YISU, AVÔMALÔ ISRAEL INIŋ KIŋ

^{38e}Ma êthôkwêŋ anyô vani lokwaŋju haviŋ. Êthôkwêŋ yaŋ hamiŋ Yisu baŋ vianôŋ, ma yaŋ hamiŋ baŋ vikeŋ. ^{39f}Ma avômalô takatu ba elom loŋôndê êŋ ba i ibi abôma hathak yani lôk itutuniŋ leniŋkadôk ^{40g}ba enaŋ, “O atu ba honaŋ nena tem undiniŋ Wapômbêŋ anêŋ unyak matheŋ ma ondav esak loŋbô êtôm wak lô iyom e? Êŋ ma nêŋ oda bulubiŋ! O ma Wapômbêŋ anêŋ Nakaduŋ, e? Êŋ ma otak alovalaŋaŋsiŋ ma ôlêm pik!”

^z 27:25 Ap 5:28 ^a 27:28 Luk 23:11 ^b 27:30 Ais 50:6 ^c 27:34 Sng 69:21

^d 27:35 Sng 22:18 ^e 27:38 Ais 53:12 ^f 27:39 Sng 22:7; 109:25 ^g 27:40 Mat 26:61; Jon 2:19

⁴¹Ma nê bêtjênj êbôk da lôk nê lôk kauk hathak abô balabuŋ lôk avômalô iniŋ nê bêtjênj, thêlô enaŋ abôma haviŋ ba enaŋ, ⁴²“Ôngô! Yani bôk hêv avômalô vi bulubiŋ, ma doŋtom miŋ hatôm nê m yanida bulubiŋ ami eka? Yani ma Israe l iniŋ kiŋ e? Êŋ ma etak alovalaŋaŋsiŋ ba êlêm pik ek alalô nagê ba nanê mimiŋ yani! ⁴³hÔpêŋ hêvhaviŋ Wapômbêŋ ba hanaŋ, ‘Ya Wapômbêŋ anêŋ Nakaduŋ’. Yôv! Alalô nagê! Wapômbêŋ lahaviŋ nê m yani bulubiŋ e?” ⁴⁴Ma anyô kambom ju atu ba imiŋ alovalaŋaŋsiŋ haviŋ yani enaŋ abôma haviŋ.

Yisu hama

(*Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30*)

⁴⁵Waklêvônŋ biŋ ma momaŋiniŋ hayô pik sapêŋ vôv ba hêk aleba hayô 3 kilok. ⁴⁶‘Habobo 3 kilok ma Yisu halam lôklala nena, “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” Abô êŋ anêŋ ôdôn aêntêk, “Yenaŋ Wapômbêŋ, yenaŋ Wapômbêŋ, aisê ka hôdô ya?” ⁴⁷Ma avômalô vi atu ba imiŋ loŋ êŋ elanô abô êŋ ma enaŋ, “Yani halam Elia!” ⁴⁸Ketheŋ oyaŋ ma nê êŋ te hi ma hawa kapôk ba hasoŋ halôk waiŋ maniŋ. Ma hathôkwêŋ kapôk êŋ hathak apiyak te ba hêv hadêŋ yani ek inum. ⁴⁹Ma anyô vi enaŋ, “Dô! Alalô nagê vê mam! Yakô Elia tem êlêm nê m yani bulubiŋ la?” ⁵⁰Ma yani halam kaêk lôklala hathak loŋbô ma hatak dahô ba hi ma hama.

⁵¹kMa sôp bêtj atu ba hamiŋ unyak matheŋ ek hayaŋ unyak kapô kisi ma hapup vose hi luvi hêk vuliŋ ba hayô vibij. Ma duviaŋ hayôkwij pik ma valu hapupup nenanena. ⁵²⁻⁵³Ma siô abôlêk hakyav. Ma avômalô matheŋ sêbôk atu ba ema ma Wapômbêŋ hik i liŋ ba etak siô ma iviyô hathak loŋbô. Ma eyabiŋ Yisu anêŋ haviyô hathak loŋbô, êŋ ma thêlô lôkthô i unyak matheŋ Jelusalem. Ma avômalô bêtj anôn êyê i. ⁵⁴Ma anyô vovak laik lôk nê vovak takatu ba eyabiŋ Yisu êmô êyê duviaŋ lôk nô m takatu ba habitak. Êŋ ma thêlô êkô kambom ba enaŋ nena, “Avanônŋ biŋ, ôpêntêk ma Wapômbêŋ anêŋ Nakaduŋ anônŋ!”

⁵⁵⁻⁵⁶lMa Malia anêŋ Magadala, ma Malia Jems lo Josep iniŋ talêbô, ma Sebedi anêŋ nakaduŋ luvi iniŋ talêbô, thêlô lôk avi bêtj anôn imiŋ daim dokte ba êyê. Avi takêŋ bôk etak Galili ma evenŋ haviŋ Yisu ek êv yani sa.

Elav Yisu

(*Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42*)

⁵⁷⁻⁵⁸mYaŋsiŋ ma anyô lôk valuseleŋ bêtj te anêŋ Alimatia ba anêŋ athêŋ nena Josep halêm hayê Pailat. Yani bôk halaŋô Yisu anêŋ abô ba hasopa ba intu hi hanaŋ hadêŋ Pailat nena, “Hatôm yanja Yisu anêŋ kupik e?” Êŋ ma Pailat hanaŋ hadêŋ nê vovak ba êv hadêŋ Josep. ⁵⁹Ma

^h 27:43 Sng 22:8 ⁱ 27:46 Sng 22:1 ^j 27:48 Sng 69:21 ^k 27:51 Kis 26:31-33;
Hib 10:19-20 ^l 27:55-56 Luk 8:2-3 ^m 27:57-58 Lo 21:22-23

Josep hawa Yisu liŋkupik ba havuliv siŋ hathak sôp thapuk mabuŋ mavi te. ⁶⁰Ma hawa Yisu liŋkupik ba hi hadô hêk anêŋ siô lukmuk te. Siô êŋ ma elav valu abyayŋ ba epesayŋ ek nedav nê ɲama êndôk. Yôv ma habubi valu bêŋ te ba hik siô abôlêk siŋ hathak ma hi. ⁶¹Ma Malia anêŋ Magadala, thai lôk Malia yaŋ, êmô saku ma êyê siô êŋ.

Ŋê vovak eyabiŋ siô

⁶²Waklavônŋ êpôpêk nômkama Sabat lêk hale ba hi yôv. Ma haviyô hayaŋ ma nê bêŋbêŋ êbôk da lôk nê Palisi i ek nêgê Pailat. ⁶³Ma thêlô enaŋ, “Anyô bêŋ, yêlô leŋhabi nena anyô abôyaŋ atu hamô lôkmala denaŋ ma hanaŋ nena êtôm wak lô, ma tem nijik yani liŋ ba imbiyô esak loŋbô.

⁶⁴“Ba intu nêŋ nê vovak ini ek neyabiŋ siô êtôm wak lô êŋ. Yakô yanida anêŋ nê ku ini neja anêŋ kupik vani ma nesau avômalô nena, ‘Wapômbêŋ lêk hik yani liŋ ba haviyô hathak loŋbô.’ Abôyaŋ êŋ ma tem kambom anôŋ ek yaŋ môŋ atu.” ⁶⁵Êŋ ma Pailat hanaŋ hadêŋ thêlô, “Mavi. Noja nê vovak doho ba unu ek nepesayŋ siô abôlêk êŋ ba majaŋ.” ⁶⁶Êŋ ma thêlô i ma ebalayŋ valu atu ba hamô siô abôlêk siŋ. Yôv ma thêlô enaŋ hadêŋ nê vovak, “Môlô nômô ek noyabiŋ siô êntêk.”

Yisu haviyô hathak loŋbô

(Mak 16:1-10; Luk 24:1-10; Jon 20:1-18)

28 ¹Sabat hale ba hi. Ma sonda êŋ anêŋ wak te môŋ hayô. Lôkbôk momaŋiniŋ ma Malia anêŋ Magadala lôk Malia yaŋ thai i ek nêgê siô. ²Ma duviaŋ bêŋ hayô ek malê nena Anyô Bêŋ anêŋ aŋela te halôk anêŋ leŋ ba halêm ba habubi valu bêŋ atu vê ma hayô hamô loŋ ba hamô. ³Anêŋ thohavloma hatôm damak ma anêŋ kwêv ma thapuk anêŋ dôêŋ. ⁴Ma nê vovak êyê ba êkô kambom ba elowaliŋ. Ba êv yak êlôk êk êtôm nê ɲama.

⁵Êŋ ma aŋela hanaŋ hadêŋ avi ju êŋ, “Miŋ nôkô ami. Yahayala nena mamu ôbôlêm Yisu, ôpatu ba ik hathak a. ⁶Wapômbêŋ lêk hik yani liŋ yôv ba haviyô hathak loŋbô hatôm bôk ba hanaŋ. Yani miŋ hêk loŋ êntêk ami ma lêk hi yôv. Ma nôlêm ek ôŋgô loŋ atu ba yani hêk. ⁷Mamu ketheŋ ba unu nonaŋ êndêŋ anêŋ nê ku nena, ‘Wapômbêŋ lêk hik yani liŋ hêk ɲama ba haviyô hathak loŋbô. Ma lêk hamônŋ ek môlô ba hi Galili. Ôyô loŋ êŋ ma tem nôpôm yani.’ Abô êntêk intu yahalêm hathak.”

⁸Avi ju êŋ elayô abô êŋ ba êkô, ma doŋtom thai leŋŋmavi anôŋ haviŋ. Ma thai etak siô ma elayviŋ ketheŋ ba i ek nenaŋ abô êŋ êndêŋ anêŋ nê ku. ⁹Ma Yisu hapôm thai ma hanaŋ, “Lôkbôk mavi.” Ma thai i evalon

ⁱ 27:60 Ais 53:9 ° 27:63 Mat 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Jon 2:19-21 ♪ 28:6 Mat 12:40; 16:21

vakapô ma êv yeŋ hadêŋ yani. ¹⁰Êŋ ma hanaŋ, “Mamu miŋ nôkô ami ma unu nonaŋ êndêŋ yenaŋ aiyarŋ thêlô nena ini Galili. Loŋ êŋ ma tem thêlô nêpôm ya.”

Ŋê vovak iniŋ abôyaŋ

¹¹Avi ju êŋ even denaŋ ma ŋê vovak doho eyabiŋ siô êyô Jelusalem. Ma thêlô i hadêŋ ŋê bêŋbêŋ êbôk da ma enaŋ abô hathak duviaŋ lôk aŋela. ¹²Ma ŋê bêŋbêŋ êbôk da lôk ŋê bêŋbêŋ ethak doŋtom ma epesaŋ abô ek nênem valuseleŋ bêŋ anôŋ êndêŋ ŋê vovak. ¹³Ma thêlô enaŋ hadêŋ ŋê vovak nena, “Môlô nonaŋ aêntêk êndêŋ avômalô, ‘Yêlô ek sôm ba athôn paliŋ ma Yisu anêŋ ŋê ku êlêm hadêŋ bôlôvôn ma ewa anêŋ kupik vani.’ ” ¹⁴Ma thêlô enaŋ abô doho haviŋ hadêŋ ŋê vovak nena, “Anyô bêŋ Pailat halaŋô abô hathak nôm êŋ, ma yêlô tem napesaŋ abô imbiŋ yani ek môlô miŋ nôpôm malaiŋ ami.” ¹⁵Ma ŋê vovak ewa valuseleŋ ma idum hatôm atu ba ŋê bêŋbêŋ enaŋ. Ma abô êŋ intu hi haveŋ Israeŋ iniŋ loŋ sapêŋ ba enaŋ aêŋ aleba lêk.

Yisu hêv ku hadêŋ anêŋ ŋê ku

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)

¹⁶Ŋê ku laumiŋ ba lahavute i Galili ma êyô dumlolê atu ba Yisu bôk hanaŋ yôv nena thêlô ini. ¹⁷Thêlô êyê Yisu ma êv yeŋ hadêŋ yani. Ma doho êthôn paliŋ dokte ba leŋiŋhabi nena, “Êntêk ma Yisu mena mi e?” ¹⁸Êŋ ma halêm ma hanaŋ hadêŋ i, “Wapômbêŋ hêv athêŋ bêŋ hadêŋ ya ek yayabiŋ leŋ lôk pik lôkthô. ¹⁹‘Aêŋ ba môlô unu êtôm pik sapêŋ ma nundum avômalô sapêŋ ba nimbitak êtôm yenaŋ avômalô. Ma nusik thêlô êndôk ŋaŋ esak Wapômbêŋ lôk Nakaduŋ ma Lovak Matheŋ iniŋ athêŋ. ²⁰Ma nôndôn thêlô ek nesopa abô nômbêŋ atu ba bôk yahêv hadêŋ môlô yôv. Odaŋô! Tem yamô imbiŋ môlô êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ endeba pik lo leŋ anêŋ daŋ.”

^q 28:10 Mat 26:32 ^r 28:16 Mat 26:32 ^s 28:18 Jon 13:3; Ep 1:20-22

^t 28:19 Mak 16:15-16; Ap 1:8